

**पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका
२०२३-२४**

**ANIMAL HUSBANDRY
STATISTICAL BOOKLET
2023-24**

पशुसंवर्धन आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य,
स्पायसर कॉलेजसमोर, औंध, पुणे-४११०६७
(सांख्यिकी शाखा)

प्रस्तावना

महाराष्ट्र राज्यातील पशुसंवर्धन क्षेत्राशी निगडित महत्वाच्या तांत्रिक बाबींचे साध्य, उत्पादने, दर यांची माहिती आर्थिक वर्ष २०२३-२४ मधील सांख्यिकी पुस्तिकेद्वारे उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

कोणत्याही विभागाच्या प्रगतीचा मार्ग निश्चित करण्यासाठी त्या विभागाची अंगभूत बलस्थाने, प्रगतीमधील उणिवा, उपलब्ध संधी आणि संभाव्य धोके यांचे विश्लेषण करण्यासाठी अचूक व पायाभूत विश्वसनीय आकडेवारीची नितांत आवश्यकता आहे. संकलित होणा-या माहितीची गुणवत्ता व विश्वसनीयता टिकविण्यासाठी या माहितीच्या संकलन व विश्लेषणाच्या प्रक्रियेत आवश्यक व सातत्यपूर्ण सुधारणा करणे गरजेचे आहे. ज्यामुळे नियोजनकार, संशोधक, विश्लेषक, सल्लागार यांना या माहितीचा यथोचित उपयोग करता येईल व यामधून निघणा-या निष्कर्षांच्या आधारे पुढील ध्येयधोरण ठरविण्यासाठी निश्चित मदत होईल व त्याच दृष्टीने ही माहिती प्रकाशित करण्याचे योजिले आहे.

या पुस्तिकेतील माहितीचा उपयोग क्षेत्रीय पशुवैद्यक, नियोजनकार, संशोधक, विश्लेषक यांना वा इतर अभ्यासकांना द्यावा, या उद्देशाने ही माहितीपुस्तिका प्रकाशित करण्यात येत आहे. सदर पुस्तिकेच्या उपयुक्ततेबाबत मला खात्री आहे. तथापि, पुस्तिकेतील सांख्यिकी आकडेवारीत काही त्रुटी वा उणिवा आढळल्यास लवकरात लवकर कळवाव्यात, जेणेकरून त्यांचे निरसन करणे शक्य होईल.

सदर पुस्तिका तयार करण्यासाठी आयुक्तालयातील सहसंचालक (सांख्यिकी) श्रीमती सुषमा जाधव यांच्या सक्षम मार्गदर्शनाखाली सांख्यिकी शाखेतील सर्व अधिकारी व कर्मचाऱ्यांनी केलेले प्रयत्न अभिनंदनास पात्र आहेत.

दिनांक :- ०९/१०/२०२५
ठिकाण :- पुणे

डॉ. प्रवीणकुमार देवरे, भा.प्र.से.
आयुक्त पशुसंवर्धन,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे - ६७

पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका सन २०२३-२४ मध्ये सहभागी व्यक्तींची यादी

डॉ. प्रवीणकुमार देवरे (भा.प्र.से.) : आयुक्त पशुसंवर्धन

डॉ.शितलकुमार मुकणे : अतिरिक्त आयुक्त पशुसंवर्धन

श्रीमती सुषमा जाधव : सहसंचालक (सांख्यिकी)

श्रीमती सुनिता आंबरे : उपसंचालक (सांख्यिकी)

डॉ. सतिशकुमार मोरे : पशुधन विकास अधिकारी

श्रीमती अनुजा खडके : सांख्यिकी सहायक

अ. क्र.	अनुक्रमणिका	तक्ता पृष्ठ क्र.	आलेख पृष्ठ क्र.
	विषय		

पशुसंवर्धन विभाग पशुवैद्यकीय संस्था

१	राज्यात पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कार्यरत पशुवैद्यकीय संस्थांची जिल्हानिहाय स्थिती (माहे मार्च २०२४ अखेर)	१	५
२	सन २०१९ च्या पशुगणनेप्रमाणे दर पशुवैद्यकीय संस्थेमागे सरासरी पशुएकक दर्शविणारा तक्ता	४	

पशुगणना विभाग

३	सन १९८२ पासून पंचवर्षीय पशुगणनेनुसार महाराष्ट्रातील पशुधन दर्शविणारा तक्ता	९	१७ ते २१
४	१९ व्या आणि २० व्या पशुगणनेचा तुलनात्मक तक्ता	१०	
५	ग्रामीण आणि शहरी भागातील पशुधन आणि कुक्कुट संख्येतील बदल तक्ता	११	
६	सन २०१९ च्या पशुगणनेप्रमाणे जिल्हानिहाय पैदासक्षम गायी व म्हशींची संख्या दर्शविणारा तक्ता	१२	
७	२० वी पशुगणना २०१९ पशुधन आणि कुक्कुट एकूण संख्या तक्ता	१३	२३ ते २५

पशुसंवर्धन विभाग तांत्रिक कामकाज गोषवारा

८	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत काही महत्वाच्या बाबींवर झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा	२९	
९	जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत प्रती उपकेंद्रामागे झालेली सरासरी कृत्रिम रेतने व राष्ट्रीय कृषी विकास योजनेंतर्गत संस्था आणि खाजगी / सहकारी संस्थामार्फत झालेली कृत्रिम रेतने	३१	३९
१०	जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत संस्थेमध्ये विविध वळूंच्या वीर्यमात्रा वापरून केलेली कृत्रिम रेतने	३२	
११	जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत संस्था, सेवादाता व जे. के. ट्रस्ट - कृत्रिम रेतनापासून जन्मलेली वासरे	३४	३९
१२	संस्थानिहाय व रोगनिहाय लसीकरण	३५	४१
१३	जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत इतर महत्वाच्या बाबींवर झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा	३६	४१
१४	जिल्हानिहाय इतर महत्वाच्या बाबींच्या कामकाजाचा गोषवारा	३८	

पशुसंवर्धन विभाग एकात्मिक पाहणी योजना

१५	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित दूध उत्पादन	४५	५१ ते ५३
१६	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित अंडी उत्पादन	४६	५५ ते ५९
१७	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित लोकर उत्पादन	४७	६१ ते ६३
१८	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित मांस उत्पादन	४८	६५ ते ६९
१९	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित दूध, अंडी व मांस दरडोई उपलब्धता	४९	

अ. क्र.	अनुक्रमणिका विषय	तक्ता पृष्ठ क्र.	आलेख पृष्ठ क्र.
---------	---------------------	---------------------	--------------------

पशुसंवर्धन विभाग इतर संस्था कामकाज

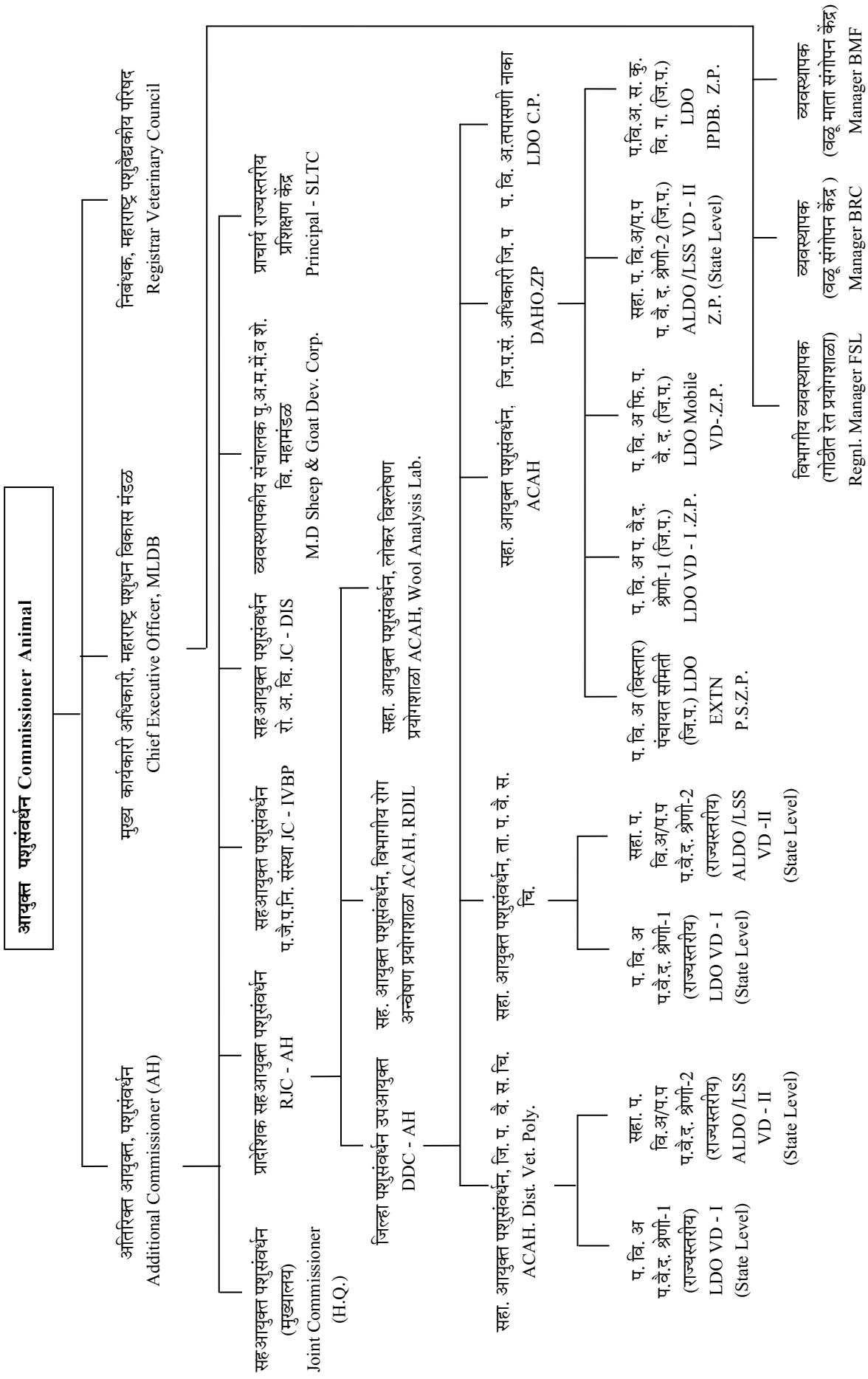
२०	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्था व बदक पैदास केंद्र यांच्या कामकाजाचा गोषवारा	७३	
२१	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्था व बदक पैदास केंद्र येथील कुक्कुट संख्या दर्शविणारा तक्ता	७४	
२२	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्थांमार्फत कुक्कुट पालकांकरिता आयोजित प्रशिक्षण	७६	
२३	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत राज्यस्तरीय प्रशिक्षण केंद्र, पुणे येथील कार्यभाराचा तपशील	७६	
२४	महाराष्ट्र राज्यातील पशुखाद्य विश्लेषण प्रयोगशाळा, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता	७७	
२५	महाराष्ट्र राज्यातील गुणनियंत्रण प्रयोगशाळा, मुंबई यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता	७७	
२६	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा (६) व रोग अन्वेषण विभाग (सुकर) यांचे कामकाजाचा गोषवारा	७८	
२७	महाराष्ट्र राज्यातील पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता	७९	
२८	महाराष्ट्र राज्यातील रोग अन्वेषण विभाग, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता	८०	
२९	महाराष्ट्र राज्यातील श्वानदंशरोग प्रतिबंधक पथकांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता	८३	
३०	पशुसंवर्धन विभागाच्या विविध संस्थांमध्ये नोंद झालेल्या संसर्गजन्य रोगांची माहिती दर्शविणारा तक्ता	८४	
३१	गोठीत रेत प्रयोगशाळा व जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र मधील गोठीत रेतमात्रांचा हिशोब	८५	
३२	म.प.वि.मं. च्या वळूमाता प्रक्षेत्र, वळू संगोपन केंद्र व राज्यस्तरीय पशुपैदास प्रक्षेत्रां येथील पशुधनाची संख्या	८७	
३३	गोठीत रेत प्रयोगशाळा व जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र मधील द्रवनत्राचा हिशोब	८८	
३४	म.प.वि.मं. च्या वळूमाता प्रक्षेत्र, वळू संगोपन केंद्र व राज्यस्तरीय पशुपैदास प्रक्षेत्रांच्या कार्यभाराचा तपशील	८९	
३५	म. प. वि. मं. च्या वळूमाता प्रक्षेत्र, वळू संगोपन केंद्र व राज्यस्तरीय पशुपैदास केंद्रांचे रु. एक आवकेशी खर्चाचे गुणोत्तर	९०	
३६	राज्यातील मान्यताप्राप्त कत्तलखान्यात कत्तल केलेल्या जनावरांची जिल्हानिहाय संख्या	९१	
३७	राज्यातील पशुधन, पशुखाद्य, पशुजन्य पदार्थ व वैरणीच्या वार्षिक सरासरी किंमती दर्शविणारा तक्ता	९२	
३८	महाराष्ट्र पशु व मत्स्यविज्ञान विद्यापीठ, नागपूर येथे झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा	९३	
३९	महाराष्ट्र राज्यातील विभागवार वार्षिक / मासिक सरासरी दूध संकलन माहिती (लाख लिटर्स)	९३	
४०	राज्यातील विविध योजनांतर्गत एकूण लाभार्थी व महिला लाभार्थी	९४	

पशुसंवर्धन विभाग क्षेत्राचे राज्य उत्पन्नातील योगदान

४१	महाराष्ट्र राज्यातील पशुसंवर्धन क्षेत्रापासून मिळणारे स्थूल मूल्य (चालू व स्थिर किंमतीनुसार)	९७	१०१
४२	पशुसंवर्धन क्षेत्रापासून मिळणारे स्थूल मूल्य, निव्वळ देशांतर्गत उत्पादने व निव्वळ राज्य देशांतर्गत उत्पादने	९९	१०३ व १०५

विभागाची संरचना

(5) पदरचना तक्ता राज्य/विभाग/जिल्हा/तालुका पशुसंवर्धन महाराष्ट्र राज्य, पुणे 67
 Organization Chart of State/Region/District/Taluka Level, Animal Husbandry, Maharashtra State, Pune - 67

**पशुसंवर्धन विभाग
पशुवैद्यकीय संस्था**

तक्ता क्र. १ / Table No. 1

राज्यात पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कार्यरत पशुवैद्यकीय संस्थांची जिल्हानिहाय संख्या

Districtwise No. of Institutes working in AHD in the state

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	कृत्रिम रेतनाची सुविधा उपलब्ध असलेल्या संस्था Institutes having Artificial Insemination Facilities											महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ अंतर्गत Under MAFSU	District / Region Name
		जिल्हा परिषद Zilha Parishad		फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने Veterinary Clinics	फिरते पशुवैद्यकीय पथक Mobile Veterinary Units	राज्यस्तरीय संस्था State Level Institutions						एकूण संस्था Total Institutes		
		पशुवैद्यकीय दवाखाने Veterinary				तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय Taluka Mini Veterinary Polyclinics			जिल्हा पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय District Veterinary Polyclinics					
		श्रेणी-१ Grade-1	श्रेणी-२ Grade-2	मुख्यालय HQ	श्रेणी-१ Grade-1	श्रेणी-२ Grade-2	मुख्यालय HQ	श्रेणी-१ Grade-1	श्रेणी-२ Grade-2					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	2
*	मुंबई	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	Mumbai
1	ठाणे	22	42	1	1	3	0	0	1	0	0	70	0	Thane
2	पालघर	40	44	1	3	3	0	0	1	0	0	92	0	Palghar
3	रायगड	37	62	1	3	6	0	15	1	0	0	125	0	Raigad
4	रत्नागिरी	20	51	2	2	4	0	45	1	0	30	155	0	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	10	60	7	2	4	10	10	1	0	0	104	0	Sindhudurg
	मुंबई विभाग	129	259	12	12	20	10	70	5	0	30	547	1	Mumbai Region
6	नाशिक	109	133	2	5	6	0	15	1	0	0	271	1	Nashik
7	धुळे	42	31	1	3	3	0	19	1	0	20	120	0	Dhule
8	नंदुरबार	48	36	1	4	4	0	13	1	0	1	108	0	Nandurbar
9	जळगाव	89	63	1	6	6	0	22	1	0	0	188	0	Jalgaon
10	अहिल्यानगर	77	138	1	14	6	0	0	1	0	0	237	0	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	365	401	6	32	25	0	69	5	0	21	924	1	Nashik Region
11	पुणे	100	127	2	7	5	5	60	1	3	21	331	1	Pune
12	सातारा	56	113	2	6	5	4	12	1	0	0	199	0	Satara
13	सांगली	75	26	1	5	5	6	32	1	1	6	158	0	Sangli
14	सोलापूर	120	83	0	6	5	0	0	1	0	0	215	0	Solapur
15	कोल्हापूर	80	57	2	7	6	8	22	1	0	0	183	0	Kolhapur
	पुणे विभाग	431	406	7	31	26	23	126	5	4	27	1086	1	Pune Region
16	छ.संभाजीनगर	38	46	0	6	5	1	27	1	0	5	129	0	Chh.Sambhajinagar
17	जालना	36	23	1	5	5	0	32	1	1	6	110	0	Jalna
18	परभणी	30	48	0	2	5	0	3	0	0	0	88	1	Parbhani
19	बीड	56	83	1	3	5	0	13	1	0	2	164	0	Beed
	छ.संभाजीनगर विभाग	160	200	2	16	20	1	75	3	1	13	491	1	Chh.Sambhajinagar
20	लातूर	33	91	1	3	6	0	0	1	0	0	135	1	Latur
21	धाराशिव	39	55	1	4	5	0	0	1	0	0	105	0	Dharashiv
22	नांदेड	74	103	1	7	5	0	0	1	0	0	191	0	Nanded
23	हिंगोली	22	42	0	2	4	0	0	1	0	0	71	0	Hingoli
	लातूर विभाग	168	291	3	16	20	0	0	4	0	0	502	1	Latur Region
24	अमरावती	39	59	2	5	7	20	32	1	8	0	173	0	Amravati
25	अकोला	28	40	1	3	5	0	0	1	0	0	78	1	Akola
26	वाशीम	17	41	0	3	3	0	0	1	0	0	65	0	Washim
27	बुलढाणा	33	87	2	7	6	0	0	1	0	0	136	0	Buldhana
28	यवतमाळ	46	135	12	6	7	0	0	1	0	0	207	0	Yavatmal
	अमरावती विभाग	163	362	17	24	28	20	32	5	8	0	659	1	Amravati Region
29	नागपूर	40	54	2	5	5	1	61	1	0	11	180	1	Nagpur
30	वर्धा	21	63	1	4	5	0	14	1	0	1	110	0	Wardha
31	भंडारा	19	33	1	3	5	9	14	1	2	1	88	0	Bhandara
32	गोंदिया	41	30	1	3	4	2	16	1	4	4	106	0	Gondia
33	चंद्रपूर	31	118	6	5	6	0	0	1	0	0	167	0	Chandrapur
34	गडचिरोली	92	39	7	2	5	0	0	1	0	0	146	0	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	244	337	18	22	30	12	105	6	6	17	797	1	Nagpur Region
	महाराष्ट्र राज्य	1660	2256	65	153	169	66	477	33	19	108	5006	7	Maharashtra State

तक्ता क्र. १ - चालू/ Table No. 1 Continue
राज्यात पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कार्यरत पशुवैद्यकीय संस्थांची जिल्हानिहाय संख्या
Districtwise No. of Institutes working in AHD in the state

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	कृत्रिम रेतनाची सुविधा उपलब्ध असलेल्या संस्था Institutes having Artificial Insemination Facilities			गुरे व म्हशींचा विकास Cattle Buffaloe Development					कुक्कुट विकास Poultry Development			विस्तार व प्रशिक्षण Extension	
		पशुवैद्यकीय पदवीधर संचालित केंद्र Vet. Dispensary / Inst. under control of Veterinary Graduates			पशुपैदास प्रक्षेत्रे Cattle Breeding Farm		वट्टू संगोपन केंद्र Bull Rearing Centre	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र District AI Centre	अतिशीत वट्टूबीज मात्रा निर्मिती प्रयोगशाळा Frozen Semen Doses Production Lab.	मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्र Central Hatchery	सघन कुक्कुट विकास गट Intensive Poultry Development Block	बदक पैदास प्रक्षेत्र Duck Breeding Farm	राज्यस्तरीय प्रशिक्षण केंद्र State Level Training Centre	कुक्कुट विस्तार केंद्र Poultry Ext. Centre
		जिल्हा परिषद Zilha Parishad	राज्यस्तरीय संस्था State Level Institutions	तपासणी नाका Check Post	महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ MLDB	राज्यस्तर State Level								
1	2	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
*	मुंबई	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१	ठाणे	22	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
२	पालघर	40	4	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
३	रायगड	37	7	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
४	रत्नागिरी	20	5	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
५	सिंधुदुर्ग	10	15	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
मुंबई विभाग		129	35	1	0	0	0	5	0	0	3	0	0	0
६	नाशिक	109	7	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
७	धुळे	42	4	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
८	नंदुरबार	48	5	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
९	जळगाव	89	7	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
१०	अहिल्यानगर	77	7	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0
नाशिक विभाग		365	30	3	1	0	0	5	0	0	3	0	0	0
११	पुणे	100	14	0	1	0	0	1	1	1	0	0	1	0
१२	सातारा	56	10	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
१३	सांगली	75	13	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0
१४	सोलापूर	120	6	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0
१५	कोल्हापूर	80	15	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
पुणे विभाग		431	58	1	3	0	0	5	1	2	3	0	1	0
१६	छ.संभाजीनगर	38	7	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0
१७	जालना	36	7	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
१८	परभणी	30	5	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
१९	बीड	56	6	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0
छ.संभाजीनगर विभाग		160	25	0	1	0	1	4	1	1	2	0	0	0
२०	लातूर	33	7	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
२१	धाराशिव	39	6	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
२२	नांदेड	74	6	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
२३	हिंगोली	22	5	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0
लातूर विभाग		168	24	1	1	0	0	4	0	0	2	0	0	0
२४	अमरावती	39	36	3	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0
२५	अकोला	28	6	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
२६	वाशोम	17	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
२७	बुलढाणा	33	7	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
२८	यवतमाळ	46	8	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
अमरावती विभाग		163	61	3	1	0	0	5	0	0	3	0	0	0
२९	नागपूर	40	7	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0
३०	वर्धा	21	6	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0
३१	भंडारा	19	17	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
३२	गोंदिया	41	11	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
३३	चंद्रपूर	31	7	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
३४	गडचिरोली	92	6	1	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0
नागपूर विभाग		244	54	4	2	0	1	6	1	1	0	1	0	0
महाराष्ट्र राज्य		1660	287	13	9	0	2	34	3	4	16	1	1	0

तक्ता क्र. 1 - चालू/ Table No. 1 Continue

राज्यात पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कार्यरत पशुवैद्यकीय संस्थांची जिल्हानिहाय संख्या

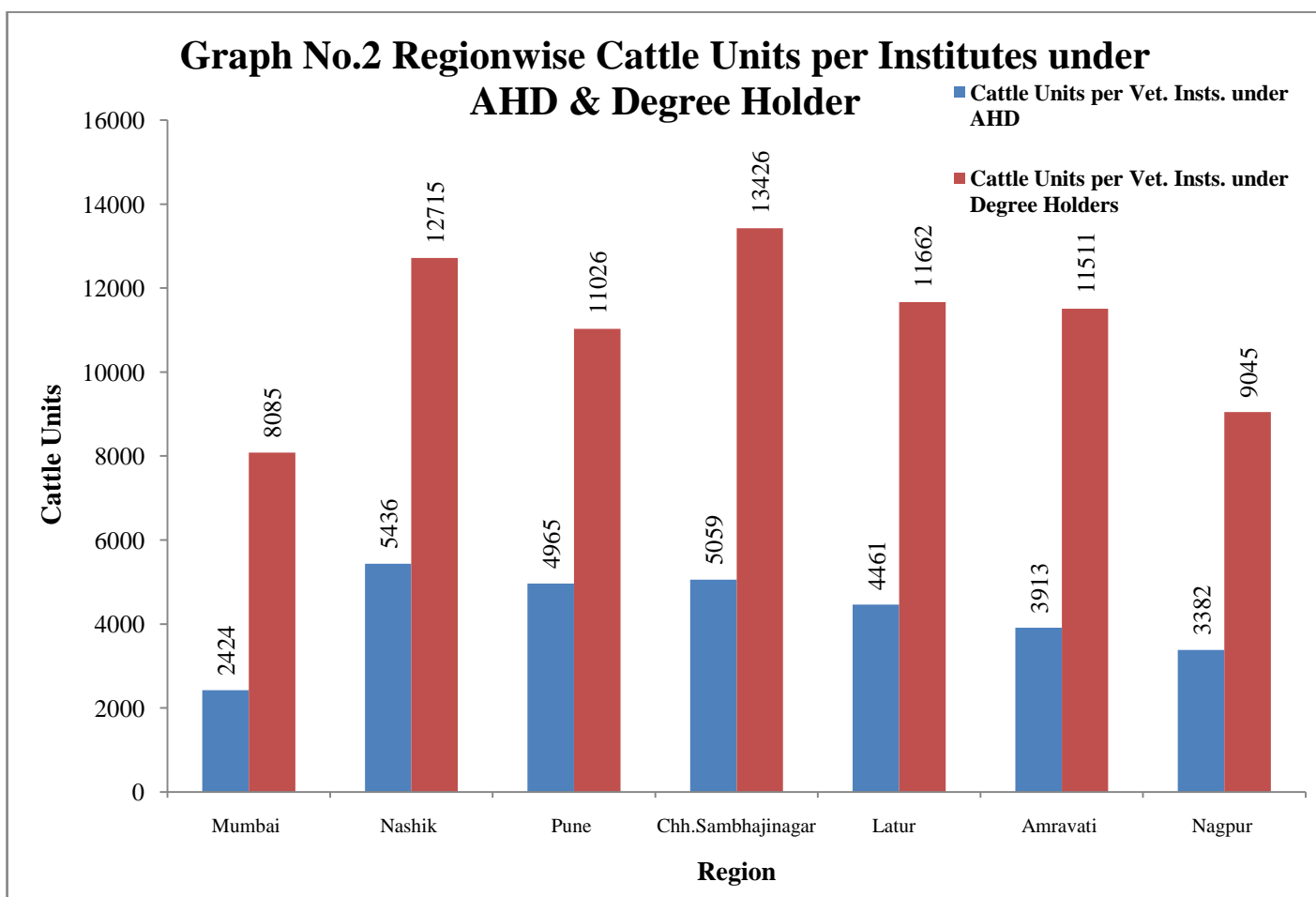
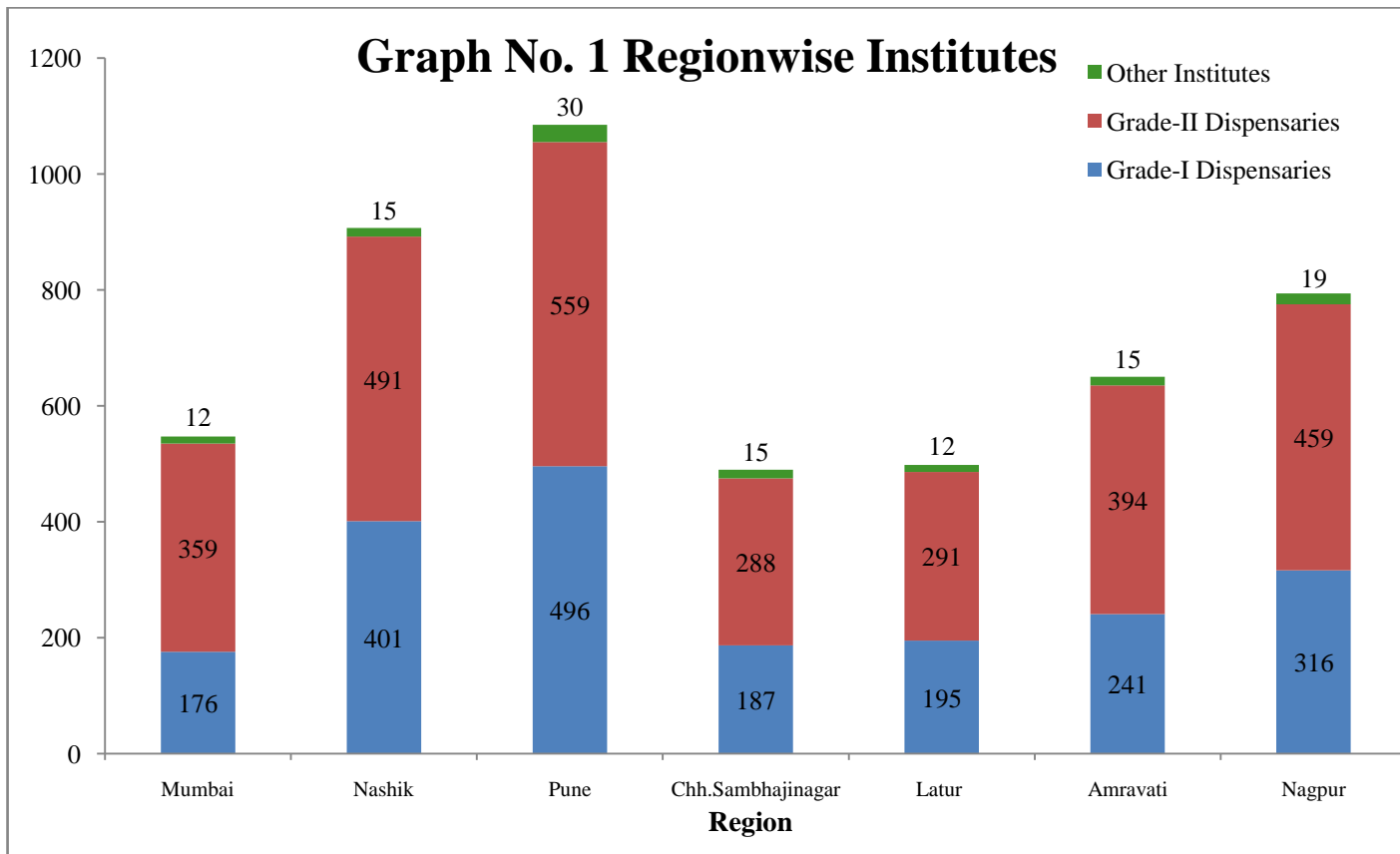
Districtwise No. of Institutes working in AHD in the state

मेष व लोकर विकास Sheep & Wool Development			पशुवैद्यकीय संशोधन Veterinary Research									इतर संस्था Other Institutes		District / Region Name
पैदास प्रक्षेत्र Breeding Farm			पशुखाद्य विश्लेषण प्रयोगशाळा Animal Feed Analysis Lab.	पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था Institute of Veterinary Biological Products	रोग अन्वेषण विभाग						गुणनियंत्रण प्रयोगशाळा Quality Control Lab.	एकात्मिक पाहणी योजना Integrated Survey Scheme		
					लाळ्या खुरकुत रोग अभ्यास प्रयोगशाळा Foot & Mouth Disease Lab	श्वान प्रतिबंधक पथक Rabbits Control Unit	मुख्यालय HQ	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा Regional Disease Investigation Laboratory						
मुख्यालय HQ	मेष Sheep	शेळी Goat						गुरे व स्तनदाह Cattle Mastitis	कुक्कुट व साल्मोनेल्ला Poultry & Salmonella	सुकर Piggery				
28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	2	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	Mumbai	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Thane	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Palghar	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Raigad	
0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	Ratnagiri	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Sindhudurg	
0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	Mumbai Region	
0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	Nashik	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dhule	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Nandurbar	
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Jalgaon	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Ahilyanagar	
0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	Nashik Region	
0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	Pune	
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Satara	
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Sangli	
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Solapur	
0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	Kolhapur	
0	3	0	1	1	1	1	1	2	2	1	0	1	Pune Region	
0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	Chh.Sambhajinagar	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Jalna	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Parbhani	
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Beed	
0	2	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	Chh.Sambhajinagar Region	
0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	Latur	
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dharashiv	
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Nanded	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Hingoli	
0	2	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	Latur Region	
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Amravati	
0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	Akola	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Washim	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Buldhana	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Yavatmal	
0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	Amravati Region	
0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	Nagpur	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Wardha	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Bhandara	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Gondia	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Chandrapur	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Gadchiroli	
0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	Nagpur Region	
0	10	0	1	1	1	2	1	8	8	1	1	1	Maharashtra State	

तक्ता क्र. २ / Table No. 2

सन २०१९ च्या पशुगणनेप्रमाणे दर पशुवैद्यकीय संस्थेमागे सरासरी पशुएकक दर्शविणारा तक्ता
Average Cattle Units per Institute According to Livestock Census 2019

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत पशुवैद्यकीय संस्था / Veterinary Institutes under AHD	पशुवैद्यकीय पदवीधर संचालित संस्था / Veterinary Disp. under control of Vet. Graduates	सन २०१९ च्या पशुगणनेप्रमाणे पशुएकक संख्या / Cattle units as per 2019 Census	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत पशुवैद्यकीय संस्थेमागे पशुएकक संख्या / Cattle Units per Vet. Insts. under AHD	पशुवैद्यकीय पदवीधर संचालित संस्थेमागे पशुएकक संख्या / Cattle Units per Vet. Insts. under Degree Holders	Name of District / Region
1	2	3	4	5	6	7	8
*	मुंबई	1	0	28733	28733	0	Mumbai
1	ठाणे	70	26	208665	2981	8026	Thane
2	पालघर	92	44	340701	3703	7743	Palghar
3	रायगड	125	44	289174	2313	6572	Raigad
4	रत्नागिरी	155	25	288873	1864	11555	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	104	25	169817	1633	6793	Sindhudurg
मुंबई विभाग		547	164	1325962	2424	8085	Mumbai Region
6	नाशिक	271	116	1286745	4748	11093	Nashik
7	धुळे	120	46	557870	4649	12128	Dhule
8	नंदुरबार	108	53	425514	3940	8029	Nandurbar
9	जळगाव	188	96	910675	4844	9486	Jalgaon
10	अहिल्यानगर	237	84	1841775	7771	21926	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		924	395	5022579	5436	12715	Nashik Region
11	पुणे	331	114	1401734	4235	12296	Pune
12	सातारा	199	66	775906	3899	11756	Satara
13	सांगली	158	88	917689	5808	10428	Sangli
14	सोलापूर	215	126	1386331	6448	11003	Solapur
15	कोल्हापूर	183	95	910283	4974	9582	Kolhapur
पुणे विभाग		1086	489	5391943	4965	11026	Pune Region
16	छ.संभाजीनगर	129	45	694120	5381	15425	Chh.Sambhajinagar
17	जालना	110	43	541439	4922	12592	Jalna
18	परभणी	88	35	422683	4803	12077	Parbhani
19	बीड	164	62	825649	5034	13317	Beed
छ.संभाजीनगर		491	185	2483891	5059	13426	Chh.Sambhajinagar
20	लातूर	135	40	540123	4001	13503	Latur
21	धाराशिव	105	45	582862	5551	12952	Dharashiv
22	नांदेड	191	80	790467	4139	9881	Nanded
23	हिंगोली	71	27	325740	4588	12064	Hingoli
लातूर विभाग		502	192	2239193	4461	11662	Latur Region
24	अमरावती	173	75	653959	3780	8719	Amravati
25	अकोला	78	34	303992	3897	8941	Akola
26	वाशीम	65	21	238536	3670	11359	Washim
27	बुलढाणा	136	40	650445	4783	16261	Buldhana
28	यवतमाळ	207	54	731451	3534	13545	Yavatmal
अमरावती विभाग		659	224	2578383	3913	11511	Amravati Region
29	नागपूर	180	47	535648	2976	11397	Nagpur
30	वर्धा	110	27	342128	3110	12671	Wardha
31	भंडारा	88	36	343368	3902	9538	Bhandara
32	गोंदिया	106	52	411334	3881	7910	Gondia
33	चंद्रपूर	167	38	496094	2971	13055	Chandrapur
34	गडचिरोली	146	98	566783	3882	5783	Gadchiroli
नागपूर विभाग		797	298	2695354	3382	9045	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		5006	1947	21737305	4342	11165	Maharashtra State

पशुगणना

तक्ता क्र. ३ / Table No. 3

सन १९८२ पासून पंचवर्षीय पशुगणनेनुसार महाराष्ट्रातील पशुधन दर्शविणारा तक्ता
Table showing quinquennial Livestock from Maharashtra since 1982

अ. क्र. / Sr. No.	तपशील Particulars	वर्षे / Years							
		1982	1987	1992	1997	2003	2007	2012	2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	संकरित गायी/ बैल Crossbred Cows/ Bullocks	491706	1204574	1769333	2456884	2897562	3122291	3650877	4607730
	अ) पैदाशीचे वळू / Breeding Bulls	72631	32248	27537	37641	71951	* 22639	46092	23337
	ब) दुभत्या गायी / Cows in Milk	128867	350033	548027	732957	931768	1138932	1444659	2115871
	क) पैदासक्षम गायी / Breedable Cows	206143	570530	896809	1222703	1465290	1691935	2114851	2831291
	ड) वासरे / Calves	205275	465511	702690	987388	1134622	1153141	1301035	1632321
2	देशी गायी / बैल Indigenous Cows / Bullocks /pure graded/ ND	15670101	15778692	15671675	15614653	13840286	13061236	11833330	9384574
	अ) पैदाशीचे वळू / Breeding Bulls	180376	306382	321850	400771	566107	* 173495	422943	268917
	ब) दुभत्या गायी / Cows in Milk	1974225	2142790	1998490	2181531	1899840	1959654	1712728	1720216
	क) पैदासक्षम गायी / Breedable Cows	4979357	5096490	4879051	4597336	3774926	3495609	3240068	2791236
	ड) वासरे / Calves	4023021	4089416	3935902	4208948	3756721	3320220	2782915	2523938
3	म्हशी / रेडे Buffalo / He Buffalo	3971676	4755317	5447238	6072688	6084104	6072617	5594392	5603692
	अ) पैदाशीचे रेडे / Buffalo Breeding Bulls	44014	72700	78481	92049	109839	268745	84217	46758
	ब) दुभत्या म्हशी / Buffaloes in Milk	1261685	1599556	1799093	2150753	2251627	2307376	2161990	2393463
	क) पैदासक्षम म्हशी / Breedable Buffalo	2278587	2791880	3201372	3583546	3503467	3485857	3320209	3281657
	ड) पारडे / Buffalo Calves	1313408	1583398	1886685	2149328	2220443	2205498	2019316	2127998
4	मेंढ्या / Sheep	2670957	2872935	3074467	3367851	3175141	2909360	2580381	2680329
5	शेळ्या / Goat	7704727	9195326	9940862	11434021	10449127	10391168	8435307	10604883
6	डुकरे / Pig	301469	335330	375307	567092	428837	326743	325756	161000
7	घोडे शिंगरे गाढवे खेचर / Horse Ponies Donkeys Mules	107887	111984	113774	114416	179982	70067	68427	37145
8	उंट / Camel	709	462	240	2727	2842	128	182	465
9	एकूण पशुधन / Total Livestock	30919232	34254620	36392896	39630332	37057881	35953610	32488652	33079818
10	एकूण कुक्कुटादी पक्षी / Total Poultry Birds	19843786	24839206	32107897	35392135	34596079	64756035	77794571	74297765
11	कुत्री / Dogs	992748	1649880	2009933	2328389	2360156	1967150	1265697	935656

* २००७ साली फक्त पैदाशीच्या वळूंची संख्या समाविष्ट आहे.

तक्ता क्र. ४ / Table No. 4
Comparative statement of 19th and 20th Livestock Census
१९ व्या आणि २० व्या पशुगणनेचा तुलनात्मक तक्ता

Sr. No. अ.क्र.	Species प्रजाती		Category प्रकार	19th Livestock Census 2012 १९ वी पशुगणना २०१२	20th Livestock Census 2019 २० वी पशुगणना २०१९	% Change टक्केवारी बदल
1	2		3	4	5	6
1	Cattle गाई	Exotic / Crossbred / Other Exotic Crossbred विदेशी/संकरित/इतर विदेशी संकरित	Male	443866	206911	-53.38
			Female	3207011	4400819	37.22
			Total	3650877	4607730	26.21
		Indigenous (Pure + Graded) / Non Descript देशी	Male	6779840	4770942	-29.63
			Female	5053490	4613632	-8.7
			Total	11833330	9384574	-20.69
Total Cattle एकूण गुरे				15484207	13992304	-9.63
2	Buffalo म्हैस		Male	596689	328444	-44.96
			Female	4997703	5275248	5.55
			Total	5594392	5603692	0.17
3	Bovine		Male	7820395	5306297	-32.15
			Female	13258204	14289699	7.78
			Total	21078599	19595996	-7.03
4	Sheep मेंढी	Exotic/ Crossbred विदेशी/ संकरित	Male	19411	13229	-31.85
			Female	52211	111588	113.73
			Total	71622	124817	74.27
	Indigenous (Pure + Graded) / Non Descript	Male	485218	306883	-36.75	
		Female	2023541	2248629	11.12	
		Total	2508759	2555512	1.86	
Total Sheep एकूण मेंढ्या				2580381	2680329	3.87
5	Goat शेळी		Male	1899773	1377730	-27.48
			Female	6535534	9227153	41.18
			Total	8435307	10604883	25.72
6	Horses & Ponies घोडे व शिंगरे		Male	24262	9509	-60.81
			Female	13025	9383	-27.96
			Total	37287	18892	-49.33
7	Mules खेचर		Total	2005	681	-66.03
8	Donkey गाढव		Male	16497	10111	-38.71
			Female	12638	7461	-40.96
			Total	29135	17572	-39.69
9	Camels उंट		Male	122	368	201.64
			Female	60	97	61.67
			Total	182	465	155.49
10	Pigs डुकरे	Exotic/ Crossbred विदेशी/ संकरित	Male	16495	4988	-69.76
			Female	20960	9269	-55.78
			Total	37455	14257	-61.94
	Non Descript	Male	117088	53434	-54.36	
		Female	171213	93309	-45.5	
		Total	288301	146743	-49.1	
Total Pigs एकूण डुकरे				325756	161000	-50.58
11	Livestock		Total	32488652	33079818	1.82

तक्ता क्र. ४ चालू.../ Table No. 4 Continue...

Comparative statement of 19th and 20th Livestock Census १९ व्या आणि २० व्या पशुगणनेचा तुलनात्मक तक्ता

Sr. No. अ.क्र.	Species प्रजाती	Category प्रकार	19th Livestock Census 2012 १९ वी पशुगणना २०१२	20th Livestock Census 2019 २० वी पशुगणना २०१९	% Change टक्केवारी बदल	
1	2	3	4	5	6	
12	Dogs कुत्रे	Male	990045	752568	-23.99	
		Female	275652	183088	-33.58	
		Total #	1265697	935656	-26.08	
13	Rabbit ससा	Male	5971	9761	63.47	
		Female	5932	8832	48.89	
		Total	11903	18593	56.2	
14	Elephants हत्ती	Total	49	48	-2.04	
15	Poultry कुक्कुट	Total Birds in the Backyard Poultry	Total Fowls	17423501	21585157	23.89
			Total Ducks	57834	32662	-43.52
			Other poultry Birds (Turkey, Quails, Gini Fowl, Ostrich, Emu, Geese)	25548	495376	1839
			Total	17506883	22113195	26.31
			Total Birds in the Poultry Farms (Commercial)	Layer	8029893	-
		Broiler(comm)		50866466	50638387	-0.45
		Ducks		777685	1421	-99.82
		Other poultry Birds (Turkey, Quails, Gini Fowl, Ostrich, Emu, Geese)		613644	1544762	151.74
		Total		60287688	52184570	-13.44
		Total Poultry			77794571	74297765
# - Excluding Stray Cattle & Stray Dogs भटका गुरे आणि भटका कुत्रा वगळून						
Breedable Population			8675128	8904184	2.64	

तक्ता क्र.५ / Table No. 5

Changes in Livestock and Poultry in Rural and Urban area
ग्रामीण आणि शहरी भागातील पशुधन आणि कुक्कुट संख्येतील बदल तक्ता

Sr. No.	Species	Total Number of Animals in Rural ग्रामीण भागातील प्राण्यांची एकूण संख्या			Total Number of Animals in Urban शहरी प्राण्यांची एकूण संख्या		
		2012	2019	% Change	2012	2019	% Change
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Cattle गुरे	15089655	13649195	-9.54	394552	343109	-13.03
2	Buffalo महिष	5209994	5248528	0.73	384398	355164	-7.6
3	Sheep मेंढी	2533961	2635913	4.02	46420	44416	-4.31
4	Goat शेळी	7971842	10182686	27.73	463465	422197	-8.9
5	Horses & Ponies घोडे	30781	15925	-48.26	6506	2967	-54.39
6	Mules खेचर	1988	258	-87.02	17	423	2388.24
7	Donkeys गाढव	21605	13345	-38.23	7530	4227	-43.86
8	Camels उंट	116	300	158.62	66	165	150
9	Pig डुक्कर	232683	119060	-48.83	93073	41940	-54.93
10	Dogs कुत्रे	1077856	706492	-34.45	187841	229164	21.99
11	Poultry कुक्कुट	75696120	72779540	-3.85	2098451	1518225	-27.65

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका २०२३-२४ *

सन २०१९ च्या पशुगणनेप्रमाणे जिल्हानिहाय पैदासक्षम गायी व म्हशींची संख्या दर्शविणारा तक्ता
Districtwise Breedable Population of Cows and Buffaloes as per Livestock Census 2019

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्हाचे/ विभागाचे नाव	पैदासक्षम विदेशी / संकरित गायी Breedable Exotic / Crossbred/ Other Exotic Crossbred Cows				पैदासक्षम देशी / गावठी गायी Breedable Indigenous (Pure + Graded) / Non Descript Cows				पैदासक्षम म्हशी Breedable Buffaloes				Name of District / Region
		दुभत्या in Milk	आटलेल्या Dry	एकदाही न व्यालेल्या Not Calved Once	एकूण Total	दुभत्या in Milk	आटलेल्या Dry	एकदाही न व्यालेल्या Not Calved Once	एकूण Total	दुभत्या in Milk	आटलेल्या Dry	एकदाही न व्यालेल्या Not Calved Once	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	मुंबई	657	128	20	805	881	137	71	1089	20999	258	82	21339	Gr. Mumbai
2	ठाणे	2104	575	134	2813	16801	7806	1569	26176	44700	10564	2208	57472	Thane
3	पालघर	3028	846	216	4090	26479	23705	2337	52521	38976	5319	1291	45586	Palghar
4	रायगड	6760	2075	300	9135	36548	11152	1874	49574	26824	7588	1208	35620	Raigad
5	रत्नागिरी	8224	3168	698	12090	29773	19199	3153	52125	14329	6668	1240	22237	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	4199	1559	336	6094	13792	7632	963	22387	14949	7795	1706	24450	Sindhudurg
मुंबई विभाग		24972	8351	1704	35027	124274	69631	9967	203872	160777	38192	7735	206704	Mumbai Region
7	नाशिक	152812	41993	7471	202276	101771	60306	7348	169425	82843	27105	5308	115256	Nashik
8	धुळे	27075	6733	1850	35658	47320	20924	3257	71501	41037	13359	2186	56582	Dhule
9	नंदुरबार	5935	2760	508	9203	36054	26685	4003	66742	25305	12672	2738	40715	Nandurbar
10	जळगाव	61525	18212	2722	82459	78208	31452	4333	113993	116819	38544	6435	161798	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	467751	155090	12859	635700	96513	61057	3029	160599	88399	47126	2644	138169	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		715098	224788	25410	965296	359866	200424	21970	582260	354403	138806	19311	512520	Nashik Region
12	पुणे	322955	84477	12835	420267	55530	20455	2857	78842	149726	40137	6011	195874	Pune
13	सातारा	123151	30784	5845	159780	27490	12687	1171	41348	142630	51090	6162	199882	Satara
14	सांगली	122824	27338	2120	152282	32194	12050	826	45070	234854	58910	5650	299414	Sangli
15	सोलापूर	252795	63470	9379	325644	74890	25848	2196	102934	216573	63505	7154	287232	Solapur
16	कोल्हापूर	122764	19732	2470	144966	19869	3812	502	24183	314768	56259	7704	378731	Kolhapur
पुणे विभाग		944489	225801	32649	1202939	209973	74852	7552	292377	1058551	269901	32681	1361133	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	75143	28549	4234	107926	55962	28864	2941	87767	38313	16796	2074	57183	Chh.Sambhajinagar
18	जालना	21626	7177	741	29544	61451	23649	3053	88153	31357	12657	1527	45541	Jalna
19	परभणी	3475	1072	112	4659	50589	21272	2652	74513	40181	15078	1704	56963	Parbhani
20	बीड	51859	22124	3919	77902	51584	27410	3108	82102	91651	46541	5044	143236	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		152103	58922	9006	220031	219586	101195	11754	332535	201502	91072	10349	302923	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	10366	3821	297	14484	48596	21804	2000	72400	100573	38698	3314	142585	Latur
22	धाराशिव	96808	26260	4749	127817	27128	7753	1618	36499	79073	23984	4183	107240	Dharashiv
23	नांदेड	6816	1697	264	8777	99561	48459	9243	157263	94763	27357	6053	128173	Nanded
24	हिंगोली	4860	1627	118	6605	39785	15733	1417	56935	29783	11830	1019	42632	Hingoli
लातूर विभाग		118850	33405	5428	157683	215070	93749	14278	323097	304192	101869	14569	420630	Latur Region
25	अमरावती	12572	5268	474	18314	90334	51837	3474	145645	47782	21204	1673	70659	Amravati
26	अकोला	3612	1840	207	5659	45180	26611	1944	73735	22616	7292	749	30657	Akola
27	वाशिम	1576	633	53	2262	34763	25860	1172	61795	24222	10400	548	35170	Washim
28	बुलढाणा	20408	7597	735	28740	74456	46522	5220	126198	56211	23250	2350	81811	Buldhana
29	यवतमाळ	6190	3085	369	9644	102275	81827	6636	190738	29865	17735	2201	49801	Yavatmal
अमरावती विभाग		44358	18423	1838	64619	347008	232657	18446	598111	180696	79881	7521	268098	Amravati Region
30	नागपूर	41276	19394	3330	64000	53640	33618	4096	91354	26245	11401	2104	39750	Nagpur
31	वर्धा	17301	6962	1135	25398	40759	28448	2061	71268	17146	7736	847	25729	Wardha
32	भंडारा	35223	22438	2276	59937	13306	10854	1072	25232	32304	16753	2317	51374	Bhandara
33	गोंदिया	11063	5263	1379	17705	38658	28999	4350	72007	26030	11937	2385	40352	Gondia
34	चंद्रपूर	8816	4984	616	14416	46771	33899	2593	83263	19802	10493	986	31281	Chandrapur
35	गडचिरोली	2322	1626	292	4240	51305	58899	5656	115860	11815	8247	1101	21163	Gadchiroli
नागपूर विभाग		116001	60667	9028	185696	244439	194717	19828	458984	133342	66567	9740	209649	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		2115871	630357	85063	2831291	1720216	967225	103795	2791236	2393463	786288	101906	3281657	Maharashtra State

तक्ता क्र. ६-अ/ Table No. 6-A

20 th Livestock Census 2019 Total Number of Livestock & Poultry

२० वी पशुगणना २०१९ पशुधन आणि कुक्कुट एकूण संख्या तक्ता

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	Cattle गुरे	Buffalo महिष	Sheep मेंढी	Goat शेळी	Pig डुक्कर	Horses घोडे	Ponies	Name of District / Region
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	मुंबई	3226	24388	458	6389	406	80	20	Mumbai
2	ठाणे	79522	92521	1827	60045	1961	214	3	Thane
3	पालघर	238404	70233	2843	113538	1559	235	11	Palghar
4	रायगड	176906	62225	2203	90188	513	235	0	Raigad
5	रत्नागिरी	235060	41112	1212	38161	128	20	0	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	105920	51334	22	30935	1364	3	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		839038	341813	8565	339256	5931	787	34	Mumbai Region
7	नाशिक	895050	221234	243373	626644	7616	1485	7	Nashik
8	धुळे	354544	97659	492632	332041	9116	907	0	Dhule
9	नंदुरबार	304305	73966	36210	323264	7314	224	0	Nandurbar
10	जळगाव	577302	269105	70471	433156	9599	1053	175	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	1378303	221355	285751	1194052	5466	2434	63	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		3509504	883319	1128437	2909157	39111	6103	245	Nashik Region
12	पुणे	846745	298148	290633	575905	11439	3148	12	Pune
13	सातारा	352436	326896	185905	364348	313	757	0	Satara
14	सांगली	324756	493998	130754	454125	3317	1106	9	Sangli
15	सोलापूर	745404	496454	125386	962504	10457	581	59	Solapur
16	कोल्हापूर	283637	568884	96176	130053	806	1085	37	Kolhapur
पुणे विभाग		2552978	2184380	828854	2486935	26332	6677	117	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	538572	94430	88244	431182	10646	643	40	Chh.Sambhajinagar
18	जालना	421975	82073	30534	300988	4074	273	8	Jalna
19	परभणी	299861	98495	31673	171698	6428	293	16	Parbhani
20	बीड	496368	258440	68693	468149	3803	507	4	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		1756776	533438	219144	1372017	24951	1716	68	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	257508	257187	35094	148886	6165	296	6	Latur
22	धाराशिव	362422	188446	22131	217400	590	269	5	Dharashiv
23	नांदेड	502428	236386	76893	318564	6529	457	0	Nanded
24	हिंगोली	232203	74125	16907	154284	1670	112	57	Hingoli
लातूर विभाग		1354561	756144	151025	839134	14954	1134	68	Latur Region
25	अमरावती	464967	129627	83200	340681	4801	409	117	Amravati
26	अकोला	233271	49797	9581	151076	1356	342	0	Akola
27	वाशीम	168091	53826	9394	127477	7193	125	0	Washim
28	बुलढाणा	461529	134148	125280	364689	5251	356	23	Buldhana
29	यवतमाळ	596113	88384	22587	349979	1406	308	21	Yavatmal
अमरावती विभाग		1923971	455782	250042	1333902	20007	1540	161	Amravati Region
30	नागपूर	418548	72482	15476	289098	1909	73	0	Nagpur
31	वर्धा	275880	46649	5358	161359	590	35	0	Wardha
32	भंडारा	213036	106861	3169	199183	83	46	0	Bhandara
33	गोंदिया	292627	92527	1189	194975	366	73	0	Gondia
34	चंद्रपूर	395914	64038	50465	240280	1556	11	2	Chandrapur
35	गडचिरोली	459471	66259	18605	239587	25210	2	0	Gadchiroli
नागपूर विभाग		2055476	448816	94262	1324482	29714	240	2	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		13992304	5603692	2680329	10604883	161000	18197	695	Maharashtra State

तक्ता क्र. ६-अ चालू.../ Table No. 6-A Continue...

20 th Livestock Census 2019 Total Number of Livestock & Poultry

२० वी पशुगणना २०१९ पशुधन आणि कुक्कुट एकूण संख्या

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	Mules खेचर	Donkeys गाढव	Camels उंट	Total Livestock एकूण पशुधन	Dogs कुत्रे	Rabbits ससे	Elephants हत्ती	Name of District / Region
1	2	10	11	12	13	14	15	16	
1	मुंबई	1	38	13	35019	71349	2922	0	Mumbai
2	ठाणे	8	53	0	236154	22609	348	1	Thane
3	पालघर	109	14	10	426956	15290	515	3	Palghar
4	रायगड	0	11	7	332288	21561	527	0	Raigad
5	रत्नागिरी	2	115	1	315811	11029	104	1	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0	0	0	189578	33070	121	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		120	231	31	1535806	174908	4537	5	Mumbai Region
7	नाशिक	15	274	22	1995720	43040	1191	0	Nashik
8	धुळे	0	74	5	1286978	2826	158	0	Dhule
9	नंदुरबार	0	198	9	745490	854	204	0	Nandurbar
10	जळगाव	16	342	93	1361312	7803	1566	1	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	2	825	5	3088256	78574	970	0	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		33	1713	134	8477756	133097	4089	1	Nashik Region
12	पुणे	410	223	42	2026705	107237	653	0	Pune
13	सातारा	0	767	2	1231424	45171	178	0	Satara
14	सांगली	3	1223	0	1409291	55324	93	1	Sangli
15	सोलापूर	29	1903	30	2342807	61958	825	0	Solapur
16	कोल्हापूर	9	36	5	1080728	29865	155	0	Kolhapur
पुणे विभाग		451	4152	79	8090955	299555	1904	1	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	11	325	6	1164099	18827	1269	24	Chh.Sambhajinagar
18	जालना	0	200	2	840127	18605	195	1	Jalna
19	परभणी	0	656	7	609127	13274	353	0	Parbhani
20	बीड	0	481	3	1296448	37496	457	1	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		11	1662	18	3909801	88202	2274	26	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	3	438	14	705597	16296	472	0	Latur
22	धाराशिव	2	26	25	791316	17891	193	0	Dharashiv
23	नांदेड	12	4634	125	1146028	26370	429	0	Nanded
24	हिंगोली	0	71	0	479429	11830	285	0	Hingoli
लातूर विभाग		17	5169	164	3122370	72387	1379	0	Latur Region
25	अमरावती	1	1591	1	1025395	12962	209	0	Amravati
26	अकोला	0	2364	1	447788	7528	457	0	Akola
27	वाशीम	36	59	2	366203	9107	299	0	Washim
28	बुलढाणा	8	328	5	1091617	12251	602	1	Buldhana
29	यवतमाळ	2	198	19	1059017	24328	567	0	Yavatmal
अमरावती विभाग		47	4540	28	3990020	66176	2134	1	Amrawati Region
30	नागपूर	0	47	5	797638	36586	1055	0	Nagpur
31	वर्धा	0	26	1	489898	14613	88	0	Wardha
32	भंडारा	0	12	3	522393	6199	357	0	Bhandara
33	गोंदिया	2	0	0	581759	6998	286	0	Gondia
34	चंद्रपूर	0	20	2	752288	14634	392	4	Chandrapur
35	गडचिरोली	0	0	0	809134	22301	98	10	Gadchiroli
नागपूर विभाग		2	105	11	3953110	101331	2276	14	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		681	17572	465	33079818	935656	18593	48	Maharashtra State

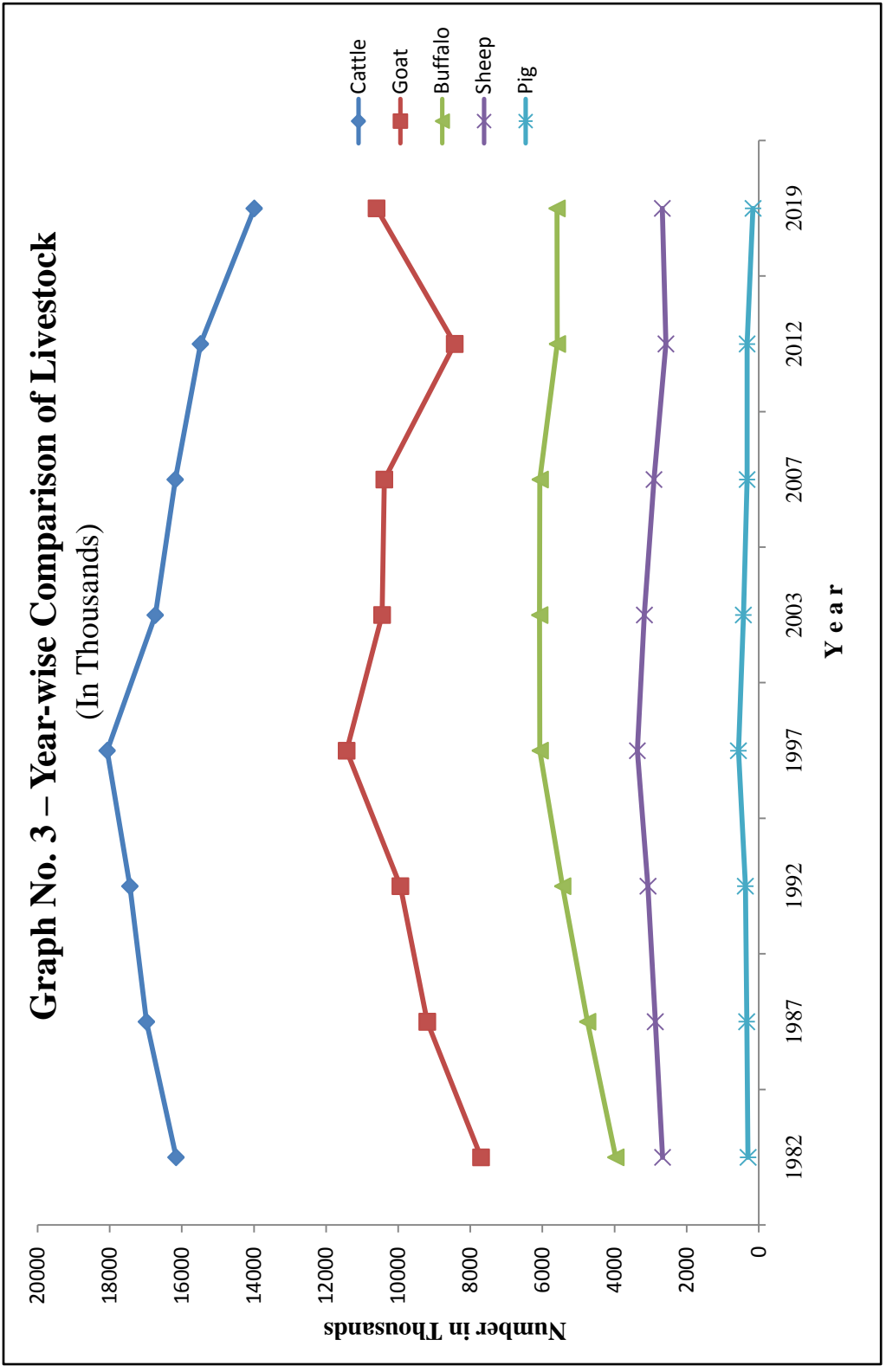
तक्ता क्र. ६-अ चालू.../ Table No. 6-A Continue...
20 th Livestock Census 2019 Total Number of Livestock & Poultry
२० वी पशुगणना २०१९ पशुधन आणि कुक्कुट एकूण संख्या

Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	Commercial Poultry व्यावसायिक कुक्कुटपालन					Total Commercial Poultry एकूण व्यावसायिक कुक्कुटपालन	Name of District / Region
		Fowls पक्षी	Ducks बदक	Other Poultry इतर कुक्कुटआदी पक्षी				
				Turkey टर्की	Quails लहान पक्षी	Other Poultry Birds (Gini Fowl, Ostrich, Emu, Geese) इतर कुक्कुट पक्षी (गिनी फाउल, शहामृग, इम्, गुसचे)		
1	2	17	18	19	20	21	22	
1	मुंबई	8107	95	469	6636	628	15935	Mumbai
2	ठाणे	1954978	95	12	153284	305679	2414048	Thane
3	पालघर	608530	0	0	4637	2	613169	Palghar
4	रायगड	3085114	44	11	11061	1990	3098220	Raigad
5	रत्नागिरी	52413	0	0	45	17	52475	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	336469	0	0	1	0	336470	Sindhudurg
	मुंबई विभाग	6045611	234	492	175664	308316	6530317	Mumbai Region
7	नाशिक	7180502	43	5512	81391	67560	7335008	Nashik
8	धुळे	1641145	0	0	37004	3016	1681165	Dhule
9	नंदुरबार	325082	0	0	0	0	325082	Nandurbar
10	जळगाव	667224	0	0	11	20	667255	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	7361867	27	2	73890	11047	7446833	Ahilyanagar
	नाशिक विभाग	17175820	70	5514	192296	81643	17455343	Nashik Region
12	पुणे	13851362	119	0	90505	44528	13986514	Pune
13	सातारा	2399481	16	10	64104	19007	2482618	Satara
14	सांगली	2770352	0	0	8010	15000	2793362	Sangli
15	सोलापूर	927582	10	0	32	2	927626	Solapur
16	कोल्हापूर	2369318	0	0	19438	317504	2706260	Kolhapur
	पुणे विभाग	22318095	145	10	182089	396041	22896380	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	307759	28	0	3001	6	310794	Chh.Sambhajinagar
18	जालना	7285	0	0	0	0	7285	Jalna
19	परभणी	13148	0	0	0	0	13148	Parbhani
20	बीड	636488	1	0	0	150	636639	Beed
	छ.संभाजीनगर विभाग	964680	29	0	3001	156	967866	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	299827	0	0	3600	1800	305227	Latur
22	धाराशिव	277791	0	0	106201	1001	384993	Dharashiv
23	नांदेड	204869	18	0	0	0	204887	Nanded
24	हिंगोली	696	52	0	5	13	766	Hingoli
	लातूर विभाग	783183	70	0	109806	2814	895873	Latur Region
25	अमरावती	1114235	50	0	9665	0	1123950	Amravati
26	अकोला	107511	0	0	0	0	107511	Akola
27	वाशिम	49780	0	0	2000	0	51780	Washim
28	बुलढाणा	96638	0	0	0	0	96638	Buldhana
29	यवतमाळ	409576	0	0	5007	73	414656	Yavatmal
	अमरावती विभाग	1777740	50	0	16672	73	1794535	Amravati Region
30	नागपूर	1042142	51	2	31802	19	1074016	Nagpur
31	वर्धा	139969	6	0	1	31	140007	Wardha
32	भंडारा	8404	0	0	0	1000	9404	Bhandara
33	गोंदिया	299658	8	2	31000	300	330968	Gondia
34	चंद्रपूर	75626	29	0	16	0	75671	Chandrapur
35	गडचिरोली	7459	729	0	0	6002	14190	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1573258	823	4	62819	7352	1644256	Nagpur Region
	महाराष्ट्र राज्य	50638387	1421	6020	742347	796395	52184570	Maharashtra State

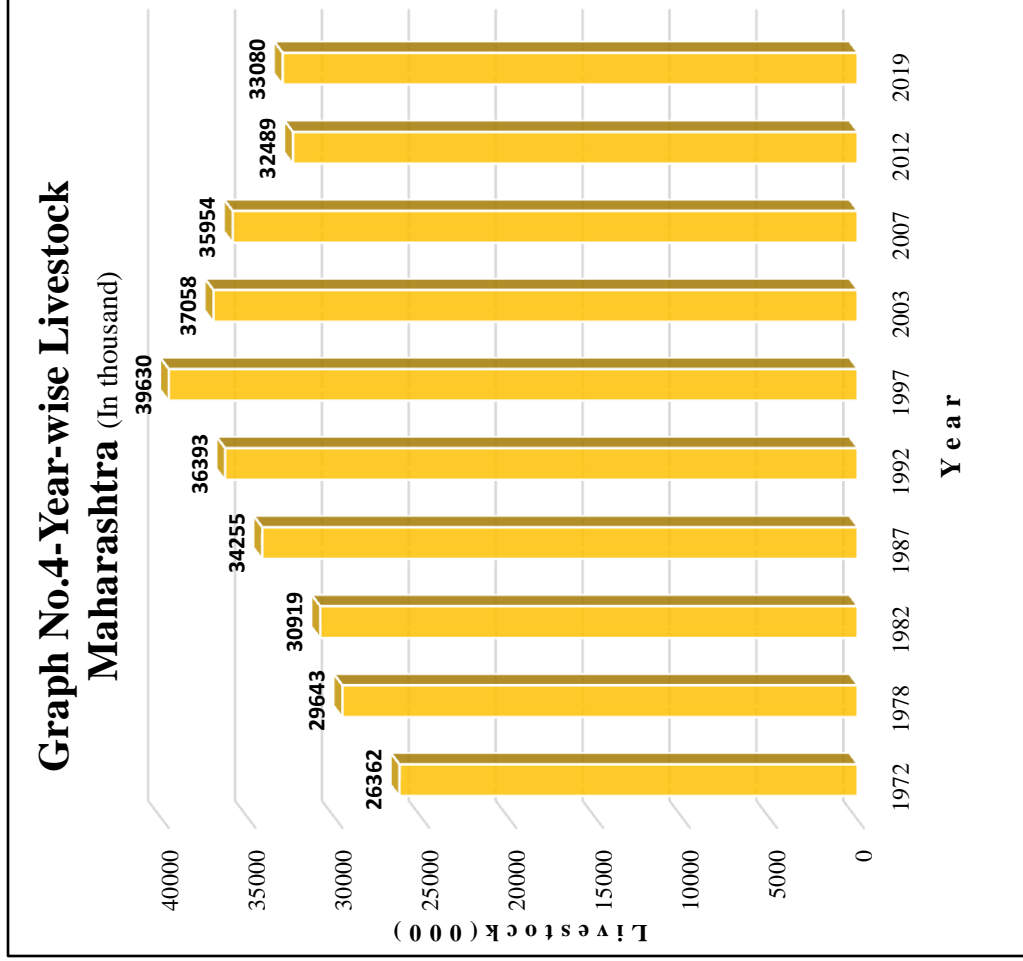
तक्ता क्र. ६-अ चालू./ Table No. 6-A Continue...
20 th Livestock Census 2019 Total Number of Livestock & Poultry
20वी पशुगणना 2019 पशुधन आणि कुक्कुट एकूण संख्या

Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	Backyard Poultry परसातील कुक्कुट संख्या					Total Backyard Poultry एकूण परसातील कुक्कुट	Total Poultry एकूण कुक्कुट	Name of District / Region
		Fowls पक्षी	Ducks बदक	Other Poultry इतर कुक्कुटादी पक्षी					
				Turkey टर्की	Quails लहान पक्षी	Other Poultry Birds (Gini Fowl, Ostrich, Emu, Geese) इतर कुक्कुट पक्षी (गिनी फाउल, शहामूग, इमू, गुसचे)			
1	2	23	24	25	26	27	28	29	
1	मुंबई	1705	267	175	452	1529	4128	20063	Mumbai
2	ठाणे	554894	565	780	3911	2270	562420	2976468	Thane
3	पालघर	1347842	3985	156	4663	3684	1360330	1973499	Palghar
4	रायगड	939409	1428	80	1662	4053	946632	4044852	Raigad
5	रत्नागिरी	806333	350	14	324	488	807509	859984	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	582188	108	9	199	127	582631	919101	Sindhudurg
	मुंबई विभाग	4232371	6703	1214	11211	12151	4263650	10793967	Mumbai Region
7	नाशिक	618650	364	387	31570	27282	678253	8013261	Nashik
8	धुळे	353597	920	156	715	2472	357860	2039025	Dhule
9	नंदुरबार	614738	216	15	123	20	615112	940194	Nandurbar
10	जळगाव	331601	1012	848	16815	13129	363405	1030660	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	1488696	797	570	28180	6411	1524654	8971487	Ahilyanagar
	नाशिक विभाग	3407282	3309	1976	77403	49314	3539284	20994627	Nashik Region
12	पुणे	2347904	2651	1814	17919	49656	2419944	16406458	Pune
13	सातारा	1504784	1009	106	4799	2660	1513358	3995976	Satara
14	सांगली	948140	196	32	1602	955	950925	3744287	Sangli
15	सोलापूर	2129227	2629	107	18678	20795	2171436	3099062	Solapur
16	कोल्हापूर	631697	153	729	10651	31123	674353	3380613	Kolhapur
	पुणे विभाग	7561752	6638	2788	53649	105189	7730016	30626396	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	271346	1257	2077	5426	11241	291347	602141	Chh.Sambhajinagar
18	जालना	272282	152	59	4340	10001	286834	294119	Jalna
19	परभणी	154560	127	390	1654	3358	160089	173237	Parbhani
20	बीड	892965	470	66	2484	7466	903451	1540090	Beed
	छ.संभाजीनगर विभाग	1591153	2006	2592	13904	32066	1641721	2609587	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	188999	80	130	5074	4538	198821	504048	Latur
22	धाराशिव	351257	5190	525	6658	10987	374617	759610	Dharashiv
23	नांदेड	337176	638	2682	7580	4408	352484	557371	Nanded
24	हिंगोली	148278	52	100	7515	15158	171103	171869	Hingoli
	लातूर विभाग	1025710	5960	3437	26827	35091	1097025	1992898	Latur Region
25	अमरावती	259552	737	24	1391	4129	265833	1389783	Amravati
26	अकोला	76291	272	13	2484	1458	80518	188029	Akola
27	वाशीम	72902	39	103	235	2048	75327	127107	Washim
28	बुलढाणा	294490	461	253	5252	3027	303483	400121	Buldhana
29	यवतमाळ	453073	2012	34	15423	1586	472128	886784	Yavatmal
	अमरावती विभाग	1156308	3521	427	24785	12248	1197289	2991824	Amravati Region
30	नागपूर	284422	770	117	1681	4352	291342	1365358	Nagpur
31	वर्धा	128682	155	489	1897	3503	134726	274733	Wardha
32	भंडारा	305805	214	121	116	114	306370	315774	Bhandara
33	गोंदिया	301580	750	37	5592	2616	310575	641543	Gondia
34	चंद्रपूर	587863	327	3059	3874	1295	596418	672089	Chandrapur
35	गडचिरोली	1002229	2309	31	127	83	1004779	1018969	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	2610581	4525	3854	13287	11963	2644210	4288466	Nagpur Region
	महाराष्ट्र राज्य	21585157	32662	16288	221066	258022	22113195	74297765	Maharashtra State

Comparison of Livestock in Maharashtra as per Livestock Census

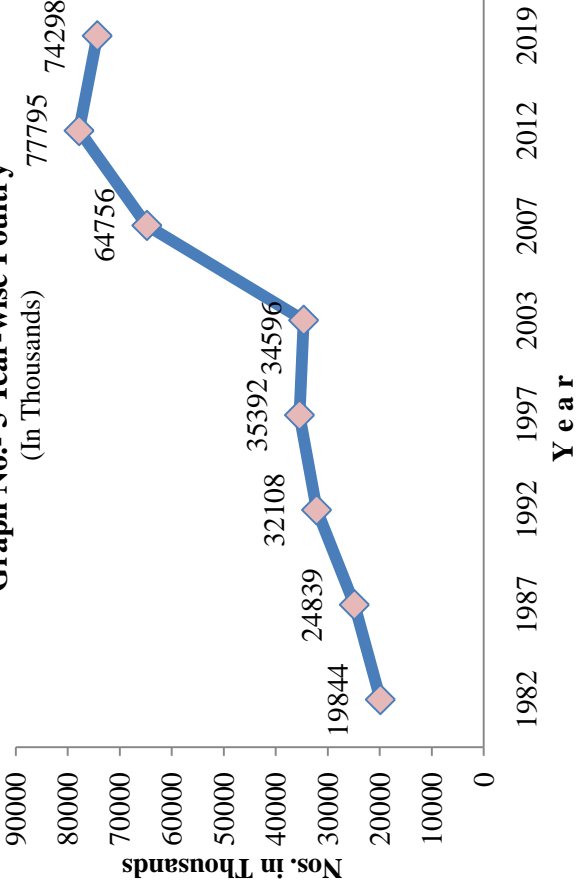

20th Livestock Census

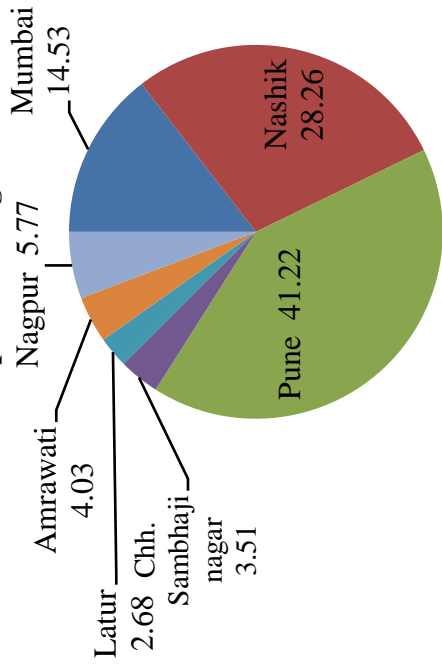

Sr.No.	First 5 Districts	Sr.No.	First 5 States
1	Ahilyanagar (3088256) 9.3%	1	Uttar Pradesh (68012945) 13%
2	Solapur (2342807) 7%	2	Rajasthan (56800945) 11%
3	Pune (2026705) 6.1%	3	Madhya Pradesh (40637375) 8%
4	Nashik (1995720) 6%	4	West Bengal (37483238) 7%
5	Sangli (1409291) 4%	5	Bihar (36540820) 6.8%
Maharashtra State	<u>33079818</u> (6.16%) 7 th Rank	India	<u>536761343</u> 1 st Rank

Graph No.- 5 Year-wise Poultry

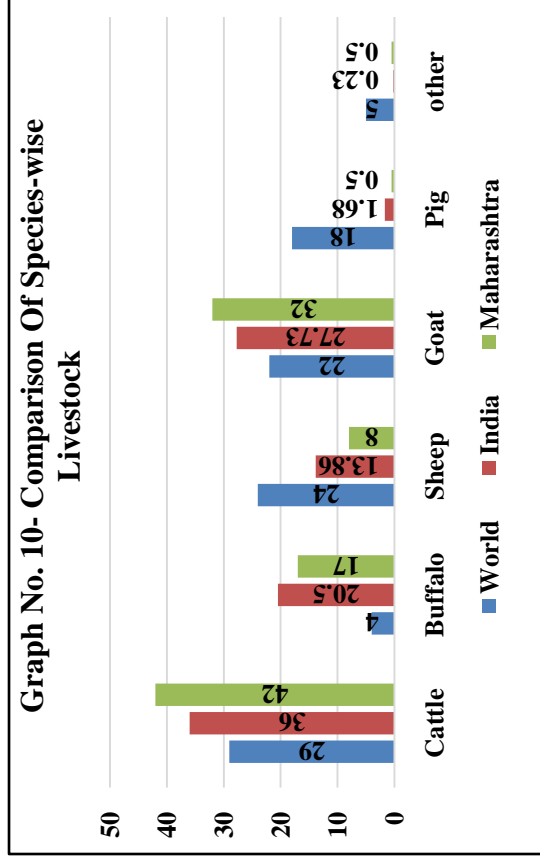
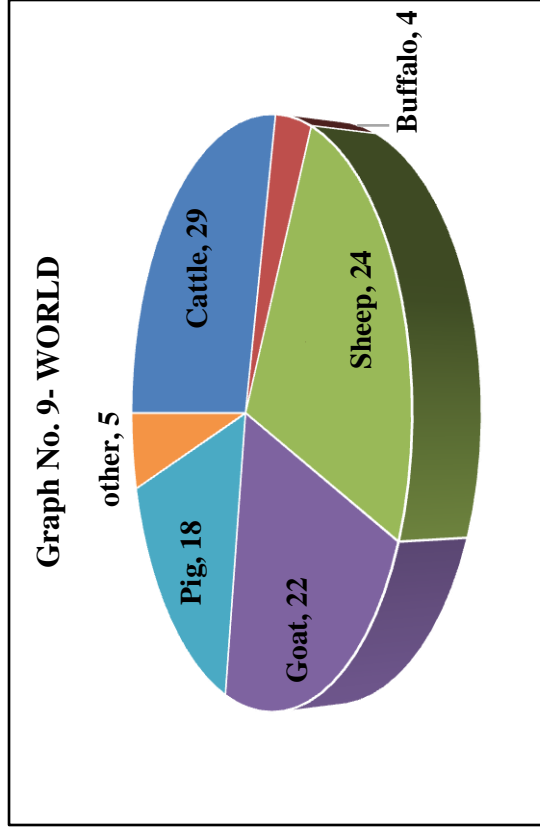
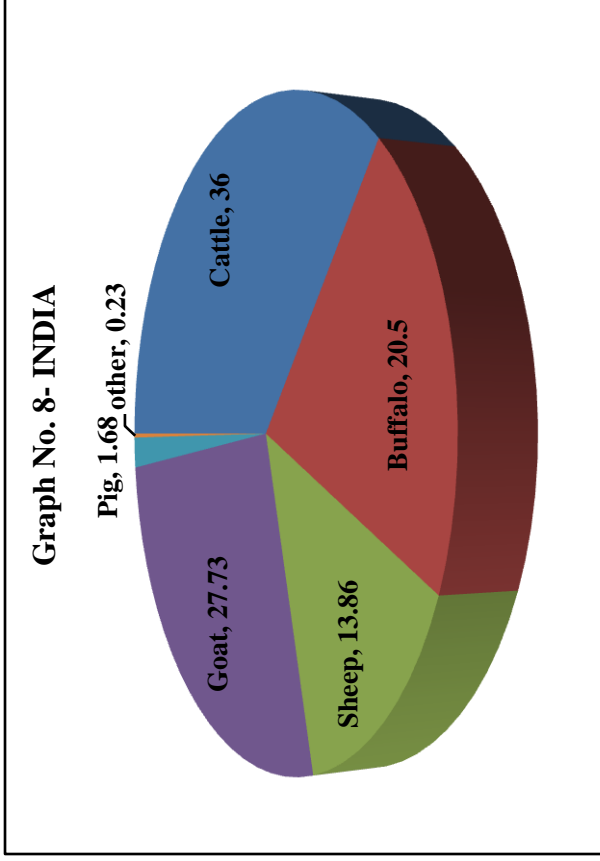
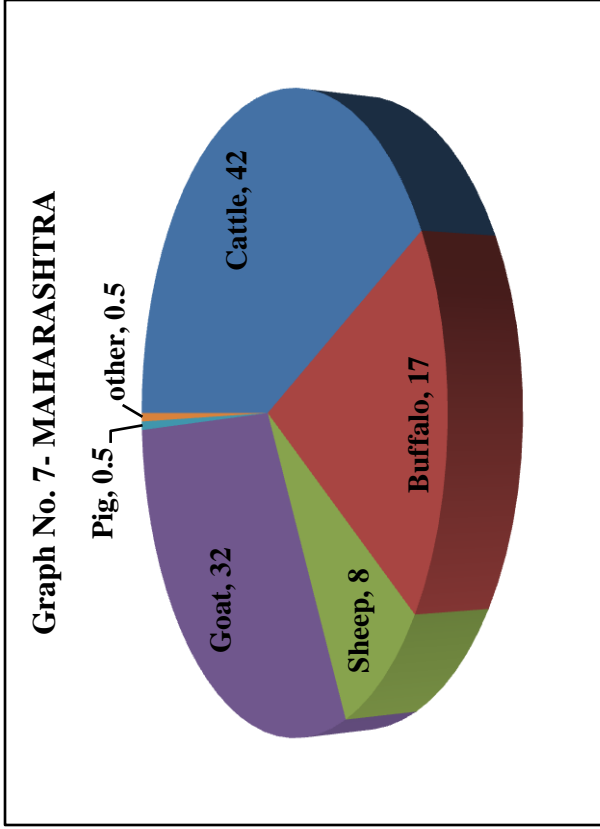

Graph No. 6 Region-wise Poultry %

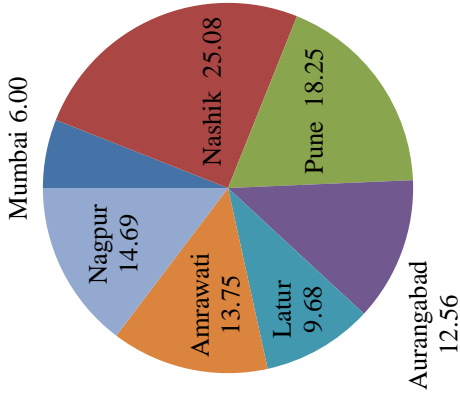
Sr. No	Top 5 Districts in Poultry	Sr. No	Top 5 States in Poultry
1	Pune 16406458 (22%)	1	Tamil Nadu 120781100 (14%)
2	Ahilyanagar 8971487 (12%)	2	Andhra Pradesh 107863152 (13%)
3	Nashik 8013261 (11%)	3	Telengana 79999404 (9.4%)
4	Raigad 4044852 (5.44%)	4	West Bengal 77322602 (9%)
5	Satara 3995976 (5.38%)	5	Maharashtra 74297765 (8.7%)
Maharashtra State <u>74297765</u>		India <u>851809931</u>	

Species-wise Livestock Distribution (%)

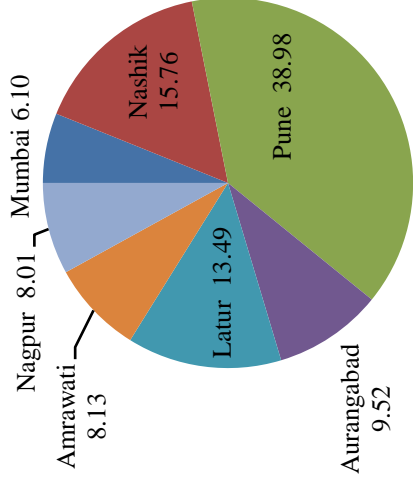

Region-wise Livestock Distribution (%)

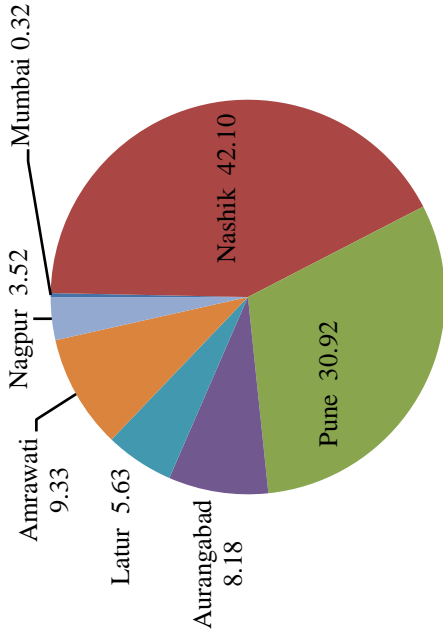
Graph No.11-Cattle

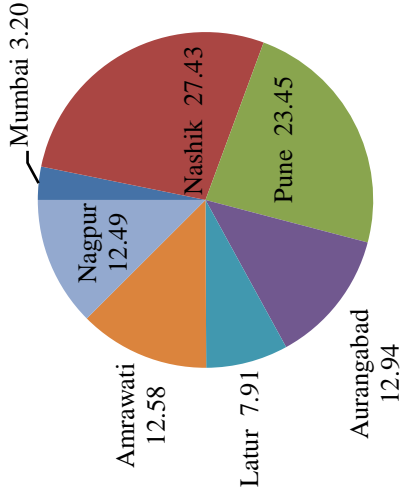
Graph No.12-Bufferlo

Graph No.13-Sheep

Graph No.14-Goat

पशुसंवर्धन विभाग
तांत्रिक कामकाज
गोषवारा

पशुसंवर्धन विभागांतर्गत काही महत्वाच्या बाबींवर झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा

Summary of Work done on Important Issues by Animal Husbandry Department

अ. क्र. Sr. No.	तपशील Particulars	जिल्हा पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय District Veterinary Polyclinics	तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय Taluka Mini Veterinary Polyclinics	जिल्हा परिषद Zilha Parishad	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	
1	कृत्रिम रेतने Artificial Inseminations					
	अ) प्रथम Fresh	विदेशी Exotic	2096	17135	139025	158256
		संकरित Cross breed	13465	88438	541485	643388
		देशी Indigenous	9073	43880	287505	340458
		महिष Buffalo	10671	63213	396225	470109
		एकूण Total	35305	212666	1364240	1612211
	ब) प्रथम दुबार Ist Repeat	विदेशी Exotic	46	706	5627	6379
		संकरित Cross breed	612	3789	26574	30975
		देशी Indigenous	509	2245	14636	17390
		महिष Buffalo	318	2084	13940	16342
		एकूण Total	1485	8824	60777	71086
	क) द्वितीय दुबार IInd Repeat	विदेशी Exotic	5	90	294	389
		संकरित Cross breed	24	544	2318	2886
		देशी Indigenous	29	241	1076	1346
		महिष Buffalo	15	219	607	841
		एकूण Total	73	1094	4295	5462
	ड) एकूण कृत्रिम रेतने Total Artificial Inseminations	विदेशी Exotic	2147	17931	144946	165024
		संकरित Cross breed	14101	92771	570377	677249
		देशी Indigenous	9611	46366	303217	359194
		महिष Buffalo	11004	65516	410772	487292
एकूण Total		36863	222584	1429312	1688759	
2	कृत्रिम रेतनापासून जन्मलेली बासरे No. of Calves born by AI					
	संकरित Cross breed	5236	39787	230090	275113	
	देशी Indigenous	3427	17339	107240	128006	
	महिष Buffalo	3740	23126	140548	167414	
	एकूण Total	12403	80252	477878	570533	
3	गर्भधारणा तपासणी Pregnancy Diagnosis					
	गाई Cow	कृत्रिम रेतन केलेल्या Out of AI	19184	131988	783414	934586
		कृत्रिम रेतन न केलेल्या Other than AI	6748	42992	350092	399832
		एकूण तपासलेल्या गायी Total cows examined	25932	174980	1133506	1334418
	महिष Buffalo	कृत्रिम रेतन केलेल्या Out of AI	7877	57456	353038	418371
		कृत्रिम रेतन न केलेल्या Other than AI	5100	26043	194106	225249
		एकूण तपासलेल्या म्हशी Total Buffalos examined	12977	83499	547144	643620
एकूण तपासलेल्या गायी व म्हशी Total Cows & Buffalos Examined						
38909						
258479						
1680650						
1978038						
4	बंधत्व तपासणी Infertility & Sterility Examination					
	गाई Cow	तपासलेल्या Examined	11807	76103	557423	645333
		उपचार केलेल्या Treated	11466	73418	526110	610994
		बंधत्व दूर झालेल्या Cured	6288	45124	351987	403399

तक्ता क्र. ७ चालू / Table No. 7 Contd.

अ. क्र. Sr. No.	तपशील Particulars	जिल्हा पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय District Veterinary Polyclinics	तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय Taluka Mini Veterinary Polyclinics	जिल्हा परिषद Zilha Parishad	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	
	महिष Buffalo	तपासलेल्या Examined	7377	44366	284291	336034
		उपचार केलेल्या Treated	7508	43856	280291	331655
		बंधत्व दूर झालेल्या Cured	4464	26536	177370	208370
	एकूण तपासलेल्या गायी व म्हशी Total Cows & Buffalos Examined	19184	120469	841714	981367	
5	उपचार केलेल्या पशूंची संख्या No. of Cases treated	396390	1113804	7835045	9345239	
6	खच्चीकरण केलेल्या बेरड वळूची संख्या No. of Scrub Bulls Castrated	9077	50645	391553	451275	
7	लसीकरण Vaccination	1280229	7469455	47594065	56343749	
8	शस्त्रक्रिया Operations	मोठ्या Major	4764	6227	20657	31648
		लहान Minor	7986	17868	134114	159968
	एकूण शस्त्रक्रिया Total Operations	12750	24095	154771	191616	
9	नमुने तपासणी Specimens Examined	30211	23967	112568	166746	
10	शवविच्छेदने Post-Mortems	रोगनिदानात्मक Diagnostic	831	1232	7148	9211
		न्यायवैद्यकीय Medicolegal	665	1605	7612	9882
11	भरवलेली पशुप्रदर्शने Cattle Shows Organised	1	2	29	32	
12	आयोजित केलेले वासरांचे मेळावे Calf Rallies Organised	0	1	4	5	
13	संघटीत केलेल्या कार्यमोहिमा Work Campaigns Organised	213	2398	18896	21507	
14	आयोजित बंधत्व तपासणी शिबिरे Infertility Camps Organised	1154	7096	43434	51684	
15	पुरविलेल्या गवतांचे संच / टोंब Fodder sets / Sapplings Distributed	267166	457657	4046627	4771450	
16	पुरविलेल्या वैरणींच्या पिकांची बी-बियाणे (किलो) Fodder Seeds distributed (kg.)	29972	119116	1494011	1643099	
17	प्रात्यक्षिकासोठी आयोजित केलेल्या भूखंडांची संख्या Fodder Demonstration Plots	3	775	2078	2856	
18	शेतक-यांसाठी भरविलेले सामुहिक प्रशिक्षण शिबिरे Training Programs organised for farmers Under different Schemes	12	192	230	434	
	खर्च समावेशन Expenditure incurred	32000	176200	4008813	4217013	
	प्रति शेतकरी खर्च (रुपये) Expenditure per farmer (Rs.)	40	56	479	343	
	प्रशिक्षित शेतकरी farmers Trained					
	मागासवर्गीय Backward Class	महिला Female	107	494	1877	2478
		पुरुष Male	170	726	2944	3840
	एकूण मागासवर्गीय Total Backward Class	277	1220	4821	6318	
	इतर Others	महिला Female	105	595	1553	2253
		पुरुष Male	413	1307	1997	3717
	एकूण इतर Total Others	518	1902	3550	5970	
एकूण प्रशिक्षित शेतकरी Total No. of Farmers Trained	795	3122	8371	12288		
19	आयोजित पशुप्रदर्शने Animal shows organised	0	3	20	23	
20	प्रदर्शनासाठी पाठविलेल्या प्राण्यांची संख्या Animals sent for shows	0	249	14974	15223	
21	प्राण्यांना देण्यात आलेली बक्षिसे (₹) Prizes awarded to animals (₹)	0	200031	5418261	5618292	

तक्ता क्र. ८/ Table No. 8

जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत प्रती उपकेंद्रामागे झालेली कृत्रिम रेतने व राष्ट्रीय कृषी विकास योजनेंतर्गत संस्था आणि खाजगी / सहकारी संस्थामार्फत झालेली कृत्रिम रेतने

Districtwise Avg. No. of AI done by AHD & AI done by NGO under RKVY and Private / Cooperative Institutes

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	पशुसंवर्धन विभाग AHD			सेवादाता Sevadata		जे. के. ट्रस्ट J. K.		बायफ BIAF		खाजगी / सहकारी संस्था Private / Coop. Inst.	Name of District / Region
		पशुवैद्यकीय संस्था Vet. Institutes	कृत्रिम रेतने AI	कृत्रिम रेतने/ पशुवैद्यकीय संस्था AI/ Vet. Inst.	केंद्रे Centres	कृत्रिम रेतने AI	केंद्रे Centres	कृत्रिम रेतने AI	केंद्रे Centres	कृत्रिम रेतने AI		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	मुंबई	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai
2	ठाणे	70	16554	236	0	0	0	0	0	0	0	Thane
3	पालघर	92	16877	183	0	0	0	0	0	0	0	Palghar
4	रायगड	125	18782	150	0	0	0	0	0	0	331	Raigad
5	रत्नागिरी	155	16642	107	0	0	0	0	0	0	0	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	104	17220	166	0	0	0	0	0	0	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		547	86075	157	0	0	0	0	0	0	331	Mumbai Region
7	नाशिक	271	86508	319	0	0	0	0	0	0	26413	Nashik
8	धुळे	120	27107	226	0	0	0	0	0	0	0	Dhule
9	नंदुरबार	108	16039	149	3	58	0	0	0	0	0	Nandurbar
10	जळगाव	188	41271	220	0	0	0	0	0	0	52576	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	237	145690	615	0	0	0	0	0	0	10150	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		924	316615	343	3	58	0	0	0	0	89139	Nashik Region
12	पुणे	331	119947	362	50	98	0	0	25	560	115026	Pune
13	सातारा	199	143506	721	0	0	0	0	0	0	0	Satara
14	सांगली	158	70316	445	0	0	0	0	0	0	78426	Sangli
15	सोलापूर	215	131608	612	0	0	0	0	0	0	71429	Solapur
16	कोल्हापूर	183	89900	491	0	0	0	0	0	0	200078	Kolhapur
पुणे विभाग		1086	555277	511	50	98	0	0	25	560	464959	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	129	54864	425	0	0	0	0	0	0	0	Chh.Sambhajinagar
18	जालना	110	26217	238	6	260	0	0	1	29	8172	Jalna
19	परभणी	88	24422	278	0	0	0	0	28	14283	364	Parbhani
20	बीड	164	56886	347	1	59	1	25	1	29	4043	Beed
छ.संभाजीनगर		491	162389	331	7	319	1	25	30	14341	12579	Chh.Sambhajinagar
21	लातूर	135	71128	527	82	26481	0	0	5	3812	503	Latur
22	धाराशिव	105	64473	614	0	0	0	0	78	1900	0	Dharashiv
23	नांदेड	191	51260	268	0	0	0	0	0	0	0	Nanded
24	हिंगोली	71	24774	349	0	0	0	0	0	0	38	Hingoli
लातूर विभाग		502	211635	422	82	26481	0	0	83	5712	541	Latur Region
25	अमरावती	173	29321	169	0	0	0	0	55	37170	0	Amravati
26	अकोला	78	20538	263	0	0	0	0	0	0	1446	Akola
27	वाशीम	65	11931	184	3	183	0	0	0	0	0	Washim
28	बुलढाणा	136	44121	324	35	5655	0	0	13	3275	3575	Buldhana
29	यवतमाळ	207	30979	150	7	196	0	0	10	239	237	Yavatmal
अमरावती विभाग		659	136890	208	45	6034	0	0	78	40684	5258	Amravati Region
30	नागपूर	180	60258	335	0	0	0	0	0	0	3619	Nagpur
31	वर्धा	110	32598	296	0	0	0	0	0	0	4128	Wardha
32	भंडारा	88	56797	645	0	0	0	0	0	0	1726	Bhandara
33	गोंदिया	106	31372	296	0	0	0	0	1	0	2670	Gondia
34	चंद्रपूर	167	24981	150	0	0	0	0	0	0	0	Chandrapur
35	गडचिरोली	146	13862	95	0	0	0	0	1	187	0	Gadchiroli
नागपूर विभाग		797	219868	276	0	0	0	0	2	187	12143	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		5006	1688749	337	187	32990	1	25	218	61484	584950	Maharashtra State

तक्ता क्र. ९/ Table No. 9
जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत संस्थेमध्ये विविध वळूंच्या वीर्यमात्रा वापरून केलेली कृत्रिम रेतने

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	प्रथम Fresh					प्रथम दुबार Ist Repeat				
		विदेशी Exotic	संकरित Cross breed	देशी Indi-genous	महिष Buffaloe	एकूण Total	विदेशी Exotic	संकरित Cross breed	देशी Indi-genous	महिष Buffaloe	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	मुंबई	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	ठाणे	1552	1174	3628	8253	14607	165	94	491	1160	1910
3	पालघर	1872	1044	7497	5161	15574	228	252	276	439	1195
4	रायगड	2530	3035	5384	7074	18023	111	144	188	254	697
5	रत्नागिरी	2144	4287	5518	3757	15706	81	294	371	140	886
6	सिंधुदुर्ग	1245	2425	5427	6700	15797	134	234	520	456	1344
मुंबई विभाग		9343	11965	27454	30945	79707	719	1018	1846	2449	6032
7	नाशिक	24775	33124	12896	11749	82544	1227	1518	489	487	3721
8	धुळे	3620	11968	5033	6193	26814	43	125	65	45	278
9	नंदुरबार	2375	3684	3948	5858	15865	43	64	28	39	174
10	जळगाव	5236	11634	10413	12267	39550	215	478	514	514	1721
11	अहिल्यानगर	18889	96793	12562	13708	141952	675	2539	207	252	3673
नाशिक विभाग		54895	157203	44852	49775	306725	2203	4724	1303	1337	9567
12	पुणे	14394	71238	8362	22943	116937	386	1642	175	418	2621
13	सातारा	9263	58094	11345	60966	139668	196	1616	349	1677	3838
14	सांगली	732	28122	5226	32897	66977	3	1334	205	1486	3028
15	सोलापूर	21052	59432	14022	35349	129855	288	684	284	445	1701
16	कोल्हापूर	129	29897	4272	54211	88509	0	535	106	750	1391
पुणे विभाग		45570	246783	43227	206366	541946	873	5811	1119	4776	12579
17	छ.संभाजीनगर	13416	27232	6547	5881	53076	355	1007	222	195	1779
18	जालना	3949	8515	7756	5307	25527	94	278	209	109	690
19	परभणी	214	1950	12797	8783	23744	5	79	372	222	678
20	बीड	2844	18306	14829	18436	54415	235	1154	384	586	2359
छ.संभाजीनगर		20423	56003	41929	38407	156762	689	2518	1187	1112	5506
21	लातूर	113	10398	21594	36496	68601	1	590	712	1224	2527
22	धाराशिव	4330	31397	8957	18089	62773	158	959	174	360	1651
23	नांदेड	1054	4431	21616	23001	50102	7	157	422	547	1133
24	हिंगोली	2380	3245	8541	9458	23624	67	164	431	479	1141
लातूर विभाग		7877	49471	60708	87044	205100	233	1870	1739	2610	6452
25	अमरावती	2175	6744	12763	4890	26572	138	698	1131	392	2359
26	अकोला	996	1820	9633	6413	18862	53	218	754	332	1357
27	वाशोम	419	553	5314	5195	11481	4	22	226	177	429
28	बुलढाणा	3525	9553	15428	12407	40913	293	950	1138	827	3208
29	यवतमाळ	1552	5318	15306	6490	28666	175	668	930	433	2206
अमरावती विभाग		8667	23988	58444	35395	126494	663	2556	4179	2161	9559
30	नागपूर	3977	31724	14168	3114	52983	430	4137	1533	233	6333
31	वर्धा	2276	15088	9799	2582	29745	137	1438	748	210	2533
32	भंडारा	1265	31905	9452	6667	49289	154	4388	1253	682	6477
33	गोंदिया	2438	8979	13951	2934	28302	183	1138	1263	254	2838
34	चंद्रपूर	1525	7134	9624	4300	22583	95	832	843	347	2117
35	गडाचरोली	0	3145	6850	2580	12575	0	545	377	171	1093
नागपूर विभाग		11481	97975	63844	22177	195477	999	12478	6017	1897	21391
महाराष्ट्र राज्य		158256	643388	340458	470109	1612211	6379	30975	17390	16342	71086

तक्ता क्र. ९/ Table No. 9

Districtwise No. of AI done from Semen of various Bulls under Animal Husbandry Department

द्वितीय दुबार IInd Repeat					एकूण Total					Name of District / Region
विदेशी Exotic	संकरित Cross breed	देशी Indi-genous	महिष Buffaloe	एकूण Total	विदेशी Exotic	संकरित Cross breed	देशी Indi-genous	महिष Buffaloe	एकूण Total	
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai
0	3	11	23	37	1717	1271	4130	9436	16554	Thane
13	15	54	26	108	2113	1311	7827	5626	16877	Palghar
3	18	17	24	62	2644	3197	5589	7352	18782	Raigad
2	21	15	12	50	2227	4602	5904	3909	16642	Ratnagiri
15	7	25	32	79	1394	2666	5972	7188	17220	Sindhudurg
33	64	122	117	336	10095	13047	29422	33511	86075	Mumbai Region
50	155	12	26	243	26052	34797	13397	12262	86508	Nashik
4	0	7	4	15	3667	12093	5105	6242	27107	Dhule
0	0	0	0	0	2418	3748	3976	5897	16039	Nandurbar
0	0	0	0	0	5451	12112	10927	12781	41271	Jalgaon
0	65	0	0	65	19564	99397	12769	13960	145690	Ahilyanagar
54	220	19	30	323	57152	162147	46174	51142	316615	Nashik Region
62	269	5	53	389	14842	73149	8542	23414	119947	Pune
0	0	0	0	0	9459	59710	11694	62643	143506	Satara
3	118	25	165	311	738	29574	5456	34548	70316	Sangli
13	18	9	12	52	21353	60134	14315	35806	131608	Solapur
0	0	0	0	0	129	30432	4378	54961	89900	Kolhapur
78	405	39	230	752	46521	252999	44385	211372	555277	Pune Region
7	2	0	0	9	13778	28241	6769	6076	54864	Chh.Sambhajinagar
0	0	0	0	0	4043	8793	7965	5416	26217	Jalna
0	0	0	0	0	219	2029	13169	9005	24422	Parbhani
13	40	13	46	112	3092	19500	15226	19068	56886	Beed
20	42	13	46	121	21132	58563	43129	39565	162389	Chh.Sambhajinagar
0	0	0	0	0	114	10988	22306	37720	71128	Latur
16	19	9	5	49	4504	32375	9140	18454	64473	Dharashiv
1	7	4	13	25	1062	4595	22042	23561	51260	Nanded
0	3	2	4	9	2447	3412	8974	9941	24774	Hingoli
17	29	15	22	83	8127	51370	62462	89676	211635	Latur Region
37	115	179	59	390	2350	7557	14073	5341	29321	Amravati
12	37	200	70	319	1061	2075	10587	6815	20538	Akola
1	0	13	7	21	424	575	5553	5379	11931	Washim
0	0	0	0	0	3818	10503	16566	13234	44121	Buldhana
6	24	44	33	107	1733	6010	16280	6956	30979	Yavatmal
56	176	436	169	837	9386	26720	63059	37725	136890	Amravati Region
50	694	176	22	942	4457	36555	15877	3369	60258	Nagpur
11	221	68	20	320	2424	16747	10615	2812	32598	Wardha
44	674	221	92	1031	1463	36967	10926	7441	56797	Bhandara
11	106	93	22	232	2632	10223	15307	3210	31372	Gondia
15	133	87	46	281	1635	8099	10554	4693	24981	Chandrapur
0	122	57	25	204	0	3812	7284	2776	13872	Gadchiroli
131	1950	702	227	3010	12611	112403	70563	24301	219878	Nagpur Region
389	2886	1346	841	5462	165024	677249	359194	487292	1688759	Maharashtra State

तक्ता क्र. १०/ Table No. 10

जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत संस्था, सेवादाता, जे. के. ट्रस्ट व खाजगी / सहकारी संस्थामार्फत कृत्रिम रेतनापासून जन्मलेली वासरे
Districtwise Calves Born by AI done under AHD, Sevadata & JK Trust and Private / Cooperative Institutes

अ. क्र. Sr. No.	जिल्ह्याचे / विभागाचे नाव	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत पशुवैद्यकीय संस्था Veterinary Institutes under AHD				सेवादाता Sevadata	जे. के. ट्रस्ट JK Trust	बायफ BIAF	खाजगी / सहकारी संस्था Private / Coop. Inst.	Name of District / Region
		संकरित Cross	देशी Indi- genous	महिष Buffaloe	एकूण Total					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	मुंबई	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai
2	ठाणे	1063	1049	2741	4853	0	0	0	0	Thane
3	पालघर	1390	1516	1732	4638	0	0	0	0	Palghar
4	रायगड	1959	1888	2756	6603	0	0	973	0	Raigad
5	रत्नागिरी	2503	2254	1615	6372	0	0	0	0	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	1479	2453	2892	6824	0	0	0	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		8394	9160	11736	29290	0	0	973	0	Mumbai Region
7	नाशिक	19524	5479	4423	29426	0	0	0	3219	Nashik
8	धुळे	4276	1646	1909	7831	0	0	0	0	Dhule
9	नंदुरबार	1641	1364	1698	4703	14	0	319	0	Nandurbar
10	जळगाव	4140	2663	3513	10316	0	0	0	5546	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	37947	5555	4742	48244	0	0	0	674	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		67528	16707	16285	100520	14	0	319	9439	Nashik Region
12	पुणे	30587	4462	8713	43762	355	0	649	24463	Pune
13	सातारा	25707	5131	24657	55495	0	0	0	0	Satara
14	सांगली	8744	2432	12153	23329	0	0	0	19955	Sangli
15	सोलापूर	24742	6735	11364	42841	0	0	0	887	Solapur
16	कोल्हापूर	10874	3162	20286	34322	0	0	0	64207	Kolhapur
पुणे विभाग		100654	21922	77173	199749	355	0	649	109512	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	11661	3243	2290	17194	0	0	0	0	Chh.Sambhajinagar
18	जालना	3953	2776	3117	9846	28	30	0	1216	Jalna
19	परभणी	589	4298	2606	7493	0	0	0	0	Parbhani
20	बीड	7821	4392	5714	17927	0	0	0	0	Beed
छ.संभाजीनगर		24024	14709	13727	52460	28	30	0	1216	Chh.Sambhajinagar
21	लातूर	3570	8865	12995	25430	0	0	0	147	Latur
22	धाराशिव	11787	3741	5930	21458	0	0	0	0	Dharashiv
23	नांदेड	1227	5854	5975	13056	0	0	0	0	Nanded
24	हिंगोली	1521	2883	2729	7133	0	0	0	0	Hingoli
लातूर विभाग		18105	21343	27629	67077	0	0	0	147	Latur Region
25	अमरावती	3607	4767	1978	10352	0	0	4570	0	Amravati
26	अकोला	1157	3492	2489	7138	0	0	0	91	Akola
27	वाशीम	260	1618	1568	3446	0	0	0	0	Washim
28	बुलढाणा	4653	4803	4743	14199	117	0	109	113	Buldhana
29	यवतमाळ	1891	4314	1862	8067	0	0	0	0	Yavatmal
अमरावती विभाग		11568	18994	12640	43202	117	0	4679	204	Amravati Region
30	नागपूर	14311	5872	1000	21183	0	0	0	0	Nagpur
31	वर्धा	7116	4219	974	12309	0	0	0	0	Wardha
32	भंडारा	13121	3980	2617	19718	0	0	0	66	Bhandara
33	गोंदिया	5591	5519	1351	12461	0	0	0	907	Gondia
34	चंद्रपूर	3440	3766	1518	8724	0	0	0	0	Chandrapur
35	गडचिरोली	1261	1814	765	3840	0	0	65	0	Gadchiroli
नागपूर विभाग		44840	25170	8225	78235	0	0	65	973	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		275113	128005	167415	570533	514	30	6685	121491	Maharashtra State

तक्ता क्र.११ / Table No. 11
संस्थानिहाय व रोगनिहाय लसीकरण Institutewise & Diseasewise Vaccination

अ.क्र. Sr. No.	रोगाचे नाव Name of Disease	तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय Taluka Mini Veterinary Polyclinics	जिल्हा पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय District Veterinary Polyclinics	जिल्हा परिषद Zilha Parishad	मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्र Central Hatchery	सघन कुक्कुट विकास गट Intensive Poultry Development Block	बदक पैदास प्रक्षेत्र Duck Breeding Farm	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	घटसर्प Haemorrhagic Septicemia	757842	179594	3796374	-	-	-	4733810
2	फन्त्या Black Quarter	9888	1668	103875	-	-	-	115431
3	घटसर्प + फन्त्या HS + BQ Combined	302781	44626	2514768	-	-	-	2862175
4	पीपीआर Peste des petits ruminants	996411	169054	6946368	-	-	-	8111833
5	काळपुळी Anthrax	0	0	0	-	-	-	0
6	लाळ्या-खुरकुत रोग Foot & Mouth Disease	2516300	518461	17008678	-	-	-	20043439
7	सांसर्गिक गर्भपात Brucellosis	158996	26144	1096889	-	-	-	1282029
8	बोटयुलीझम Botulisms	0	0	0	-	-	-	0
9	गोचीडज्वर Spirochaetosis	0	0	0	-	-	-	0
10	कोंबड्यांच्या देवी Fowl pox	136527	22103	78542	20400	910	-	258482
11	मेंढ्या व शेळ्यांच्या देवी S & G Pox	1033565	210957	6752269	-	-	-	7996791
12	सरा Surra	4100	0	0	-	-	-	4100
13	आंत्रविषार Enterotoxaemia	515339	74255	3951335	-	-	-	4540929
14	मानमोडी Ranikhet	186134	32620	228069	11265	900	-	458988
15	लासोटा Lasota	80	20	14137	93689	1867	-	109793
16	मरेक्स Marek's	9	0	0	79966	0	-	79975
17	आयबीडी गंबोरो I B D / Gumboro	0	689	0	33081	1837	-	35607
18	श्वानदंश प्रतिबंधक Antirabies	47466	23117	315049	-	-	-	385632
19	सुकर ताप Swine Fever	4197	1224	7020	-	-	-	12441
20	थायलेरियासिस Thileriosis	12849	1330	154066	-	-	-	168245
21	इतर रोग (नमूद) Other diseases (Specify)	713756	114391	4396818	21000	0	411	5246376
एकूण लसीकरण Total Vaccination		7396240	1420253	47364257	259401	5514	411	56446076

तक्ता क्र. १२ / Table No. 12
जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत इतर महत्वाच्या बाबींवर झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	गर्भधारणा तपासणी Pregnancy Diagnosis						वंशत्व तपासणी Infertility & Sterility Examination						एकूण तपासलेल्या Total Examined	
		गायी Cows		एकूण गायी Total Cows	म्हशी Buffaloes		एकूण म्हशी Total Buffaloe	गायी Cows			म्हशी Buffaloes				
		कृत्रिम रेतन केलेल्या Out of AI	नैसर्गिक गर्भधारणा Natural Services		कृत्रिम रेतन केलेल्या Out of AI	नैसर्गिक गर्भधारणा Natural Services		तपासलेल्या Examined	उपचार केलेल्या Treated	बऱ्या झालेल्या Cured	तपासलेल्या Examined	उपचार केलेल्या Treated	बऱ्या झालेल्या Cured		
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
1	मुंबई	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	ठाणे	5092	2981	8073	7484	6915	14399	22472	4187	4187	2887	7755	7755	6146	11942
3	पालघर	8135	5519	13654	4449	3677	8126	21780	5433	5334	4030	3343	3343	2594	8776
4	रायगड	9529	3238	12767	6602	3028	9630	22397	5086	4560	3521	4126	3878	3381	9212
5	रत्नागिरी	9868	8664	18532	3253	3224	6477	25009	8550	8455	5173	3153	3133	1986	11703
6	सिंधुदुर्ग	6147	3796	9943	4908	2682	7590	17533	6721	6119	4053	4448	4504	2843	11169
	मुंबई विभाग	38771	24198	62969	26696	19526	46222	109191	29977	28655	19664	22825	22613	16950	52802
7	नाशिक	55151	39262	94413	15374	10967	26341	120754	51915	45519	31729	15740	13910	10211	67655
8	धुळे	16736	6658	23394	5867	4604	10471	33865	10431	9075	5603	6590	6238	3920	17021
9	मंदुरबार	7640	7163	14803	4839	4477	9316	24119	11986	9349	4818	7264	5843	3639	19250
10	जळगाव	20783	9493	30276	13338	8846	22184	52460	19550	14689	11878	14893	11980	9565	34443
11	अहिल्यानगर	120909	47492	168401	23368	5428	28796	197197	70764	70764	62925	8317	8317	7284	79081
	नाशिक विभाग	221219	110068	331287	62786	34322	97108	428395	164646	149396	116953	52804	46288	34619	217450
12	पुणे	78880	26945	105825	21644	12514	34158	139983	60263	51042	42081	19933	19363	15189	80196
13	सातारा	67933	9324	77257	57043	11630	68673	145930	33144	33079	23690	31907	31855	20586	65051
14	सांगली	23393	3910	27303	24492	5359	29851	57154	14256	14639	11645	10047	10047	8084	24303
15	सोलापूर	77877	15532	93409	33043	10934	43977	137386	44603	43144	14257	21946	20754	7199	66549
16	कोल्हापूर	27495	4298	31793	44811	7444	52255	84048	16876	16878	11042	32026	32026	18183	48902
	पुणे विभाग	275578	60009	335587	181033	47881	228914	564501	169142	158782	102715	115859	114045	69241	285001
17	छ.संभाजीनगर	33292	10054	43346	5888	1544	7432	50778	22780	22780	16047	5955	5955	3430	28735
18	जालना	14900	9643	24543	5615	6452	12067	36610	15425	15425	11494	8447	8447	6370	23872
19	परभणी	7579	8726	16305	4594	9231	13825	30130	11116	10873	9622	8832	8721	5004	19948
20	बीड	30173	8848	39021	17879	11130	29009	68030	21559	21559	10067	17772	17772	7285	39331
	छ.संभाजीनगर विभाग	85944	37271	123215	33976	28357	62333	185548	70880	70637	47230	41006	40895	22089	111886
21	लातूर	20730	6661	27391	26495	12699	39194	66585	9347	9506	4938	15052	15052	8003	24399
22	धाराशिव	31163	7186	38349	13391	6045	19436	57785	14750	14750	8874	8888	8902	7474	23638
23	नांदेड	14944	12010	26954	14040	13442	27482	54436	13005	13005	10930	13970	13970	11449	26975
24	हिंगोली	5312	5545	10857	5653	6168	11821	22678	4796	4796	4796	5213	5213	5213	10009
	लातूर विभाग	72149	31402	103551	59579	38354	97933	201484	41898	42057	29538	43123	43137	32139	85021
25	अमरावती	20655	21534	42189	4978	10670	15648	57837	18660	18620	10869	8066	8066	4446	26726
26	अकोला	10258	8134	18392	5315	4242	9557	27949	10549	10120	6763	4927	4438	2520	15476
27	वाशोम	6049	6688	12737	5365	5453	10818	23555	6749	6353	5021	5212	5022	3827	11961
28	बुलढाणा	20726	22022	42748	11158	15462	26620	69368	15384	15384	11031	10155	10155	6974	25539
29	यवतमाळ	18330	18881	37211	5443	6192	11635	48846	21965	21965	17401	6468	6468	4443	28433
	अमरावती विभाग	76018	77259	153277	32259	42019	74278	227555	73307	72442	51085	34828	34149	22210	108135
30	नागपूर	45726	16698	62424	2675	2666	5341	67765	22831	22622	7628	3098	4232	1507	25929
31	वर्धा	28088	12387	40475	2640	2141	4781	45256	17171	17157	11469	3407	3407	2245	20578
32	भंडारा	40426	4394	44820	6248	1875	8123	52943	15280	15280	4360	5727	5727	1374	21007
33	गोंदिया	25389	6131	31520	3339	2374	5713	37233	15681	12096	5508	5764	4453	1918	21445
34	चंद्रपूर	16428	8883	25311	4978	3253	8231	33542	12114	11054	3053	4778	10305	2988	16892
35	गडचिरोली	8850	11132	19982	2162	2481	4643	24625	12406	10816	4196	2815	2404	1090	15221
	नागपूर विभाग	164907	59625	224532	22042	14790	36832	261364	95483	89025	36214	25589	30528	11122	121072
	महाराष्ट्र राज्य	934586	399832	1334418	418371	225249	643620	1978038	645333	610994	403399	336034	331655	208370	981367

तक्ता क्र. १२ / Table No. 12

Summary of Work done on other Important Issues by Animal Husbandry Department

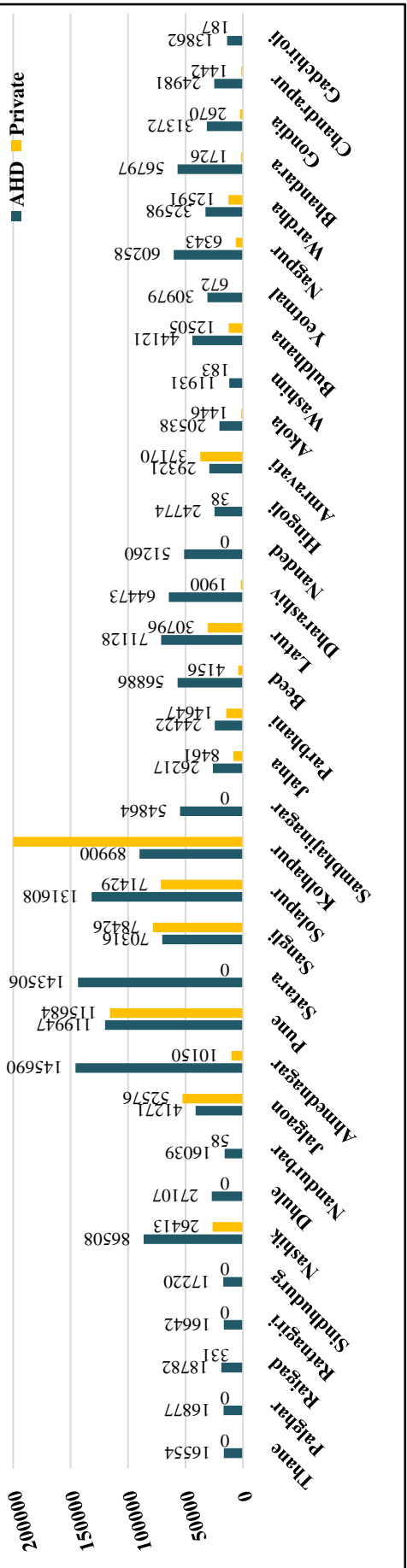
उपचार केलेल्या पशूंची संख्या No. of Cases treated	खच्चीकरण केलेल्या बरेड वट्टीची संख्या No. of Scrub Bulls Castrated	लसीकरण Vaccinations	शस्त्रक्रिया Operations			नमुने तपासणी Specimens Examined	शवविच्छेदने Post-Mortems		भवलेली पशुप्रदर्शने Cattle Shows Organised	आयोजित केलेले वासरांचे मेळावे Calf Rallies Organised	Name of District / Region
			मोठ्या Major	लहान Minor	एकूण Total		नियमित Diagnostic	न्यायवेद्यकीय Medicolegal			
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai
137380	8878	477294	83	96	2913	1476	83	96	0	0	Thane
135615	8666	821036	31	24	2342	1648	31	24	0	0	Palghar
94604	6602	629282	110	68	1816	1526	110	68	0	0	Raigad
177511	6262	737676	179	489	1235	370	179	489	0	0	Ratnagiri
107632	4394	353950	34	19	1415	540	34	19	0	0	Sindhudurg
652742	34802	3019238	437	696	9721	5560	437	696	0	0	Mumbai Region
396073	32601	3136661	295	781	12672	12724	295	781	0	0	Nashik
190821	13627	1467778	280	629	7335	4411	280	629	0	0	Dhule
146960	14264	1461091	71	270	5405	1153	71	270	0	0	Nandurbar
315415	16094	2346303	121	423	5174	3749	121	423	0	0	Jalgaon
746557	21855	5239249	1765	751	18729	10483	1765	751	0	0	Ahilyanagar
1795826	98441	13651082	2532	2854	49315	32520	2532	2854	0	0	Nashik Region
719855	23578	2946156	819	1232	14552	6012	819	1232	0	0	Pune
433561	24471	2006472	587	232	11624	11171	587	232	1	3	Satara
339297	1022	1799872	549	40	2991	16572	549	40	0	0	Sangli
624596	22026	3286914	406	367	7120	7769	406	367	0	0	Solapur
395821	10736	2038148	246	42	7120	2858	246	42	0	0	Kolhapur
2513130	81833	12077562	2607	1913	43407	44382	2607	1913	1	3	Pune Region
253958	11981	1808589	635	91	4187	3548	635	91	0	1	Chh. Sambhajinagar
155692	11887	1405233	91	57	1401	1706	91	57	0	0	Jalna
190831	11789	1233867	159	84	4965	2980	159	84	0	0	Parbhani
157504	14348	2138264	218	119	4768	3956	218	119	13	0	Beed
757985	50005	6585953	1103	351	15321	12190	1103	351	13	1	Chh. Sambhajinagar Region
325013	10773	1381448	156	81	7667	7416	156	81	2	0	Latur
382733	6833	1667059	344	0	5782	3608	344	0	0	0	Dharashiv
347661	18597	2063568	208	328	8760	9506	208	328	2	0	Nanded
132672	19660	667457	0	183	3159	3076	0	183	0	0	Hingoli
1188079	55863	5779532	708	592	25368	23606	708	592	4	0	Latur Region
343614	13163	1700922	313	474	7454	8426	313	474	0	0	Amravati
156556	6309	802005	140	63	4271	4633	140	63	0	0	Akola
112885	5284	708024	20	116	3727	2966	20	116	0	0	Washim
332257	16874	1688698	191	156	7332	6603	191	156	0	0	Buldhana
427880	19799	2306718	136	469	8069	8336	136	469	0	0	Yavatmal
1373192	61429	7206367	800	1278	30853	30964	800	1278	0	0	Amravati Region
279032	11823	1567757	267	914	3640	3968	267	914	4	1	Nagpur
232640	11459	1106504	128	446	4151	3116	128	446	1	0	Wardha
114138	6470	931964	155	331	3008	1601	155	331	7	0	Bhandara
176097	9096	1381223	58	86	1339	2647	58	86	0	0	Gondia
144450	13245	1372395	368	295	1878	2468	368	295	1	0	Chandrapur
117928	16809	1664172	48	126	3615	3724	48	126	1	0	Gadchiroli
1064285	68902	8024015	1024	2198	17631	17524	1024	2198	14	1	Nagpur Region
9345239	451275	56343749	1024	2198	191616	166746	9211	9882	32	5	Maharashtra State

तक्ता क्र.१२ - चालू / Table No. 12 - Contd.

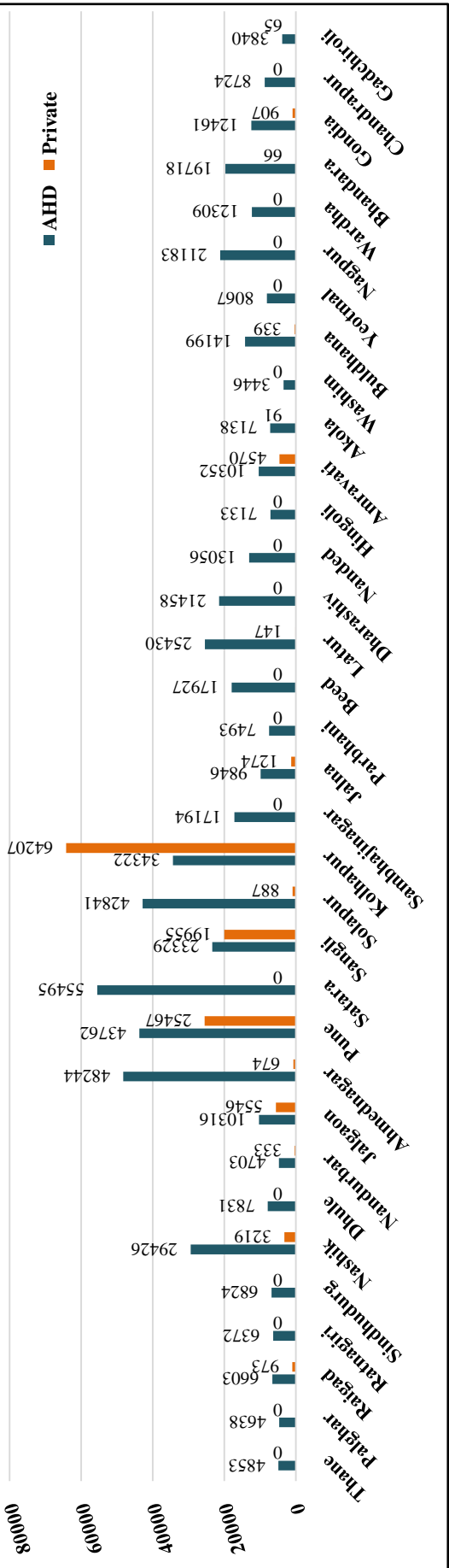
जिल्हानिहाय इतर महत्वाच्या बाबींच्या कामकाजाचा गोषवारा/ Summary of Work done on other Important Issues

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	कार्यमोहिमा / Work Campaigns	वंधत्व तपासणी शिबिरे / Infertility Camps	वितरीत Distributed		भूखंडांची संख्या / Fodder Demonstration Plots	सामूहिक प्रशिक्षण शिबिरे / Training Programs organised			प्रशिक्षित शेतकरी / Trained farmers			Name of District / Region
				गवतांचे संच/ ठोंब / Fodder sets & Sapplings	वेरणांच्या पिकांची बी-बियाणे (कि.) / Fodder Seeds (kg.)		प्रशिक्षण संख्या / Training No.	खर्च समावेशन / Expenditure incurred	प्रति शेतकरी खर्च (रु.) / Expenditure per farmer (Rs.)	महिला / Female	पुरुष / Male	एकूण / Total	
1	2	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	
1	मुंबई	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Mumbai
2	ठाणे	427	896	0	1163	0	7	10000	15	43	619	662	Thane
3	पालघर	273	537	0	31818	0	5	0	0	332	243	575	Palghar
4	रायगड	597	1575	41000	6800	0	13	70000	92	363	401	764	Raigad
5	रत्नागिरी	1300	1150	531350	12881	1	14	200000	252	513	281	794	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	203	787	0	32852	0	3	5000	114	25	19	44	Sindhudurg
मुंबई विभाग		2800	4945	572350	85514	1	42	285000	100	1276	1563	2839	Mumbai Region
7	नाशिक	1422	2236	0	232988	0	25	350133	1098	88	231	319	Nashik
8	धुळे	266	631	413320	7313	0	0	0	0	0	0	0	Dhule
9	नंदुरबार	187	3938	8100	9741	360	0	0	0	0	0	0	Nandurbar
10	जळगाव	1579	185	176600	2909	0	1	0	0	0	0	0	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	809	2031	19000	70448	89	1	10000	98	5	97	102	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		4263	9021	617020	323399	449	27	360133	855	93	328	421	Nashik Region
12	पुणे	2077	2836	1042553	159411	0	197	913400	732	320	927	1247	Pune
13	सातारा	1037	2937	516500	109440	443	21	105000	153	270	417	687	Satara
14	सांगली	106	798	310000	48231	0	4	20200	143	55	86	141	Sangli
15	सोलापूर	223	1166	0	134381	0	0	0	0	0	0	0	Solapur
16	कोल्हापूर	423	1166	81760	18515	2	14	118000	221	164	369	533	Kolhapur
पुणे विभाग		3866	8903	1950813	469978	445	236	1156600	443	809	1799	2608	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	412	1531	428730	69600	0	1	200000	1010	60	138	198	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	817	3339	98300	133570	1831	34	1000000	519	735	1190	1925	Jalna
19	परभणी	736	934	401	5766	50	0	0	0	0	0	0	Parbhani
20	बीड	306	4854	0	113455	0	5	10000	75	64	69	133	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		2271	10658	527431	322391	1881	40	1210000	536	859	1397	2256	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	284	1177	2368	43896	0	8	40000	89	163	288	451	Latur
22	धाराशिव	615	718	0	28327	0	16	285000	413	207	483	690	Dharashiv
23	नांदेड	276	1483	1000	8150	0	0	0	0	0	0	0	Nanded
24	हिंगोली	201	804	500000	19672	70	0	38679	3868	0	10	10	Hingoli
लातूर विभाग		1376	4182	503368	100045	70	24	363679	316	370	781	1151	Latur Region
25	अमरावती	423	1698	575996	35757	0	0	0	0	0	0	0	Amravati
26	अकोला	458	453	0	4240	0	0	0	0	0	0	0	Akola
27	वाशीम	709	881	1600	13599	6	1	0	0	0	0	0	Washim
28	बुलढाणा	1760	1699	2432	26068	0	15	440000	593	266	476	742	Buldhana
29	यवतमाळ	489	1942	0	8384	0	0	0	0	0	0	0	Yavatmal
अमरावती विभाग		3839	6673	580028	88048	6	16	440000	593	266	476	742	Amravati Region
30	नागपूर	539	1524	3200	97927	4	8	162000	540	108	192	300	Nagpur
31	वर्धा	587	828	15500	73687	0	4	14601	74	113	83	196	Wardha
32	भंडारा	92	765	1500	8258	0	2	10000	200	14	36	50	Bhandara
33	गोंदिया	208	865	0	20771	0	0	150000	1000	41	109	150	Gondia
34	चंद्रपूर	943	1474	240	35434	0	13	65000	83	334	445	779	Chandrapur
35	गडचिरोली	723	1546	0	17648	0	22	0	0	448	348	796	Gadchiroli
नागपूर विभाग		3092	7002	20440	253724	4	49	401601	177	1058	1213	2271	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		21507	51384	4771450	1643099	2856	434	4217013	343	4731	7557	12288	Maharashtra State

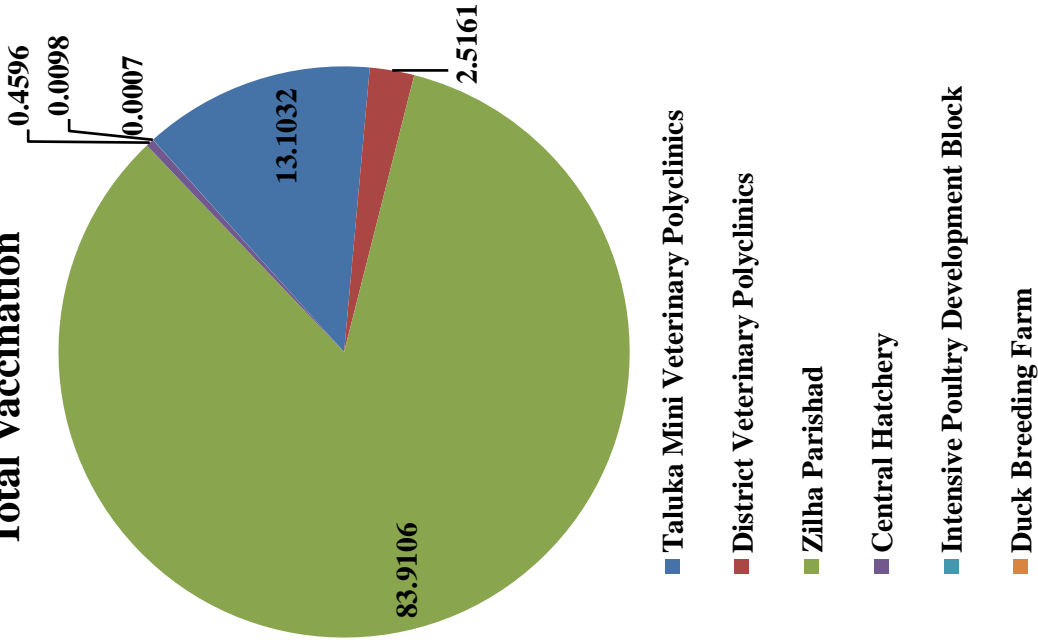
Graph No.15- District-wise Artificial Insemination done by AHD and Private Agencies

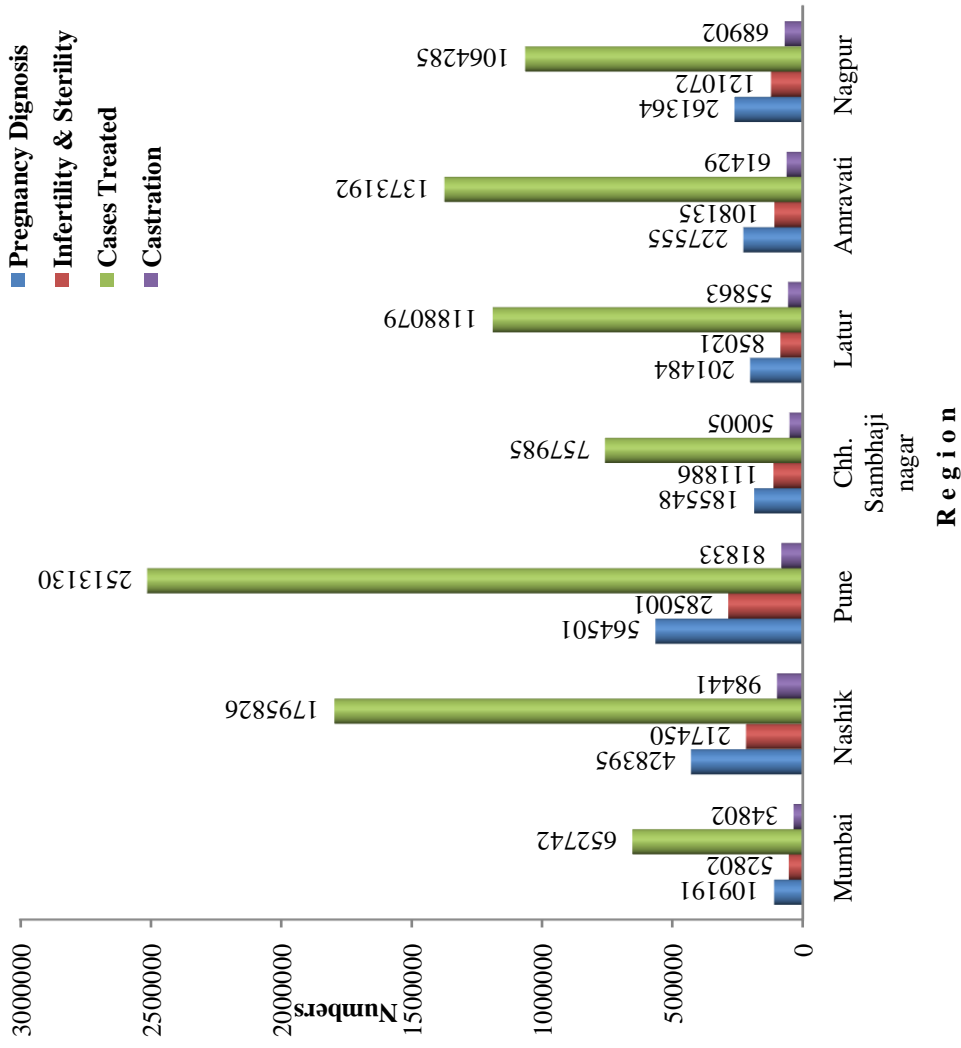
Graph No.16- District-wise Calves Born by AHD and Private Agencies

Graph No.17- Institute-wise Total Vaccination

Graph No. 18 – Region-wise Pregnancy Diagnosis, Infertility & Sterility Examination, Case Treated & Castration

**पशुसंवर्धन विभाग
एकात्मिक पाहणी
योजना**

तक्ता क्र. १३/ Table No. 13
महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित दूध उत्पादन
Districtwise Estimated Milk Production in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	दूध उत्पादन (००० मे.टन) Milk Production (000 M.T)					Name of District / Region
		विदेशी /संकरित गाई Exotic /Crossbred cow	देशी/ अवर्गीकृत गाई Indigenous / Non- Descript Cow	देशी/ अवर्गीकृत म्हैस Indigenous/ Non- Descript buffalo	Goat शेळी	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	बृहन्मुंबई	2.18	0.27	57.70	0.00	60.15	Mumbai
2	ठाणे	5.26	12.04	100.65	2.22	120.17	Thane
3	पालघर	7.32	18.18	66.05	2.52	94.08	Palghar
4	रायगड	14.04	24.56	59.00	2.60	100.20	Raigad
5	रत्नागिरी	19.54	24.50	22.37	0.78	67.18	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	11.20	8.19	18.14	0.53	38.06	Sindhudurg
मुंबई विभाग		59.54	87.74	323.91	8.65	479.84	Mumbai Region
7	नाशिक	760.67	150.40	238.43	25.61	1175.11	Nashik
8	धुळे	106.69	48.11	81.46	16.03	252.29	Dhule
9	नंदुरबार	20.14	38.65	48.42	10.52	117.73	Nandurbar
10	जळगाव	230.43	87.86	235.61	19.55	573.46	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	1984.74	122.48	242.33	41.10	2390.66	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		3102.67	447.50	846.25	112.81	4509.24	Nashik Region
12	पुणे	1629.95	88.90	430.03	24.34	2173.22	Pune
13	सातारा	632.36	35.99	340.27	16.12	1024.74	Satara
14	सांगली	627.86	45.29	623.11	26.70	1322.96	Sangli
15	सोलापूर	972.12	81.85	545.04	39.06	1638.08	Solapur
16	कोल्हापूर	488.56	31.08	654.52	7.22	1181.39	Kolhapur
पुणे विभाग		4350.85	283.12	2592.97	113.44	7340.38	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	185.98	46.27	80.45	14.25	326.95	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	57.26	59.33	54.55	9.10	180.25	Jalna
19	परभणी	8.05	34.69	71.67	6.17	120.57	Parbhani
20	बीड	154.18	49.17	222.76	12.76	438.87	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		405.47	189.46	429.43	42.28	1066.64	Chh.Sambhajanagar Region
21	लातूर	46.01	58.73	216.57	4.36	325.67	Latur
22	धाराशिव	359.41	36.62	181.37	11.84	589.24	Dharashiv
23	नांदेड	17.05	79.62	169.27	9.58	275.52	Nanded
24	हिंगोली	12.80	23.07	49.09	4.63	89.60	Hingoli
लातूर विभाग		435.27	198.04	616.31	30.42	1280.03	Latur Region
25	अमरावती	31.83	72.47	84.44	7.16	195.90	Amravati
26	अकोला	7.06	34.46	36.82	4.47	82.80	Akola
27	वाशीम	4.77	25.40	36.85	2.38	69.40	Washim
28	बुलढाणा	24.01	53.12	74.89	7.07	159.09	Buldhana
29	यवतमाळ	11.47	64.07	37.50	5.14	118.19	Yavatmal
अमरावती विभाग		79.13	249.52	270.50	26.23	625.38	Amravati Region
30	नागपूर	132.27	49.59	56.33	6.33	244.52	Nagpur
31	वर्धा	47.02	30.01	35.05	3.82	115.90	Wardha
32	भंडारा	82.92	7.56	67.90	2.24	160.62	Bhandara
33	गोंदिया	18.09	22.18	42.51	3.90	86.69	Gondia
34	चंद्रपूर	16.98	25.21	32.44	3.68	78.31	Chandrapur
35	गडचिरोली	4.76	29.32	21.02	2.76	57.87	Gadchiroli
नागपूर विभाग		302.04	163.88	255.26	22.73	743.90	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		8734.98	1619.25	5334.62	356.56	16045.41	Maharashtra

आधार : एकात्मिक पाहणी योजना, पुणे-६७, सर्वेक्षण अंदाज २०२३-२४

Source : Integrated Sample Survey, Pune - 67, Estimates for the year 2023-24

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका २०२३-२४ *

तक्ता क्र. १४/ Table No. 14
महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित अंडी उत्पादन
Districtwise Estimated Eggs Production in Maharashtra State

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्ह्याचे / विभागाचे नाव	अंडी उत्पादन (कोटी) Eggs Production (Crore)			Name of District / Region
		Desi Fowl	Improved Fowl	एकूण Total	
1	2	3	4	6	7
1	बृहन्मुंबई	0.005	1.164	1.17	Mumbai
2	ठाणे	2.40	3.64	6.03	Thane
3	पालघर	4.23	10.90	15.13	Palghar
4	रायगड	3.60	16.47	20.08	Raigad
5	रत्नागिरी	2.24	1.94	4.18	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	2.33	14.50	16.83	Sindhudurg
मुंबई विभाग		14.80	48.62	63.42	Mumbai Region
7	नाशिक	3.60	34.91	38.51	Nashik
8	धुळे	1.86	39.04	40.90	Dhule
9	नंदुरबार	1.61	38.85	40.46	Nandurbar
10	जळगाव	1.50	5.62	7.12	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	13.80	60.24	74.03	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		22.37	178.66	201.03	Nashik Region
12	पुणे	14.77	112.91	127.68	Pune
13	सातारा	11.23	53.26	64.49	Satara
14	सांगली	8.36	76.90	85.27	Sangli
15	सोलापूर	14.12	34.08	48.20	Solapur
16	कोल्हापूर	3.42	31.62	35.03	Kolhapur
पुणे विभाग		51.90	308.77	360.67	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	1.29	11.68	12.96	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	1.17	15.06	16.23	Jalna
19	परभणी	0.91	3.12	4.03	Parbhani
20	बीड	4.40	10.56	14.96	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		7.76	40.42	48.18	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	1.21	10.99	12.20	Latur
22	धाराशिव	1.24	9.42	10.66	Dharashiv
23	नांदेड	2.03	2.87	4.90	Nanded
24	हिंगोली	0.61	9.09	9.69	Hingoli
लातूर विभाग		5.08	32.36	37.45	Latur Region
25	अमरावती	1.22	17.09	18.31	Amravati
26	अकोला	0.31	0.60	0.91	Akola
27	वाशीम	0.41	2.00	2.41	Washim
28	बुलढाणा	1.28	3.64	4.92	Buldhana
29	यवतमाळ	3.61	7.57	11.17	Yavatmal
अमरावती विभाग		6.83	30.90	37.73	Amravati Region
30	नागपूर	1.16	11.81	12.97	Nagpur
31	वर्धा	0.80	3.93	4.73	Wardha
32	भंडारा	1.07	2.21	3.28	Bhandara
33	गोंदिया	1.15	3.52	4.68	Gondia
34	चंद्रपूर	1.81	0.47	2.28	Chandrapur
35	गडचिरोली	2.82	0.15	2.97	Gadchiroli
नागपूर विभाग		8.81	22.09	30.90	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		117.55	661.83	779.38	Maharashtra

आधार : एकात्मिक पाहणी योजना, पुणे-६७, सर्वेक्षण अंदाज २०२३-२४
Source : Integrated Sample Survey, Pune - 67, Estimates for the year 2023-24

तक्ता क्र.१५/ Table No. 15
महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित लोकर उत्पादन
Districtwise Estimated Wool Production in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	लोकर उत्पादन (मे.टन) Wool Prod. (M.T.)				Name of District / Region
		Lamb Sheep	Eve Sheep	Ram Sheep	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	7
1	बृहन्मुंबई	0.00	0.00	0.00	0.00	Mumbai
2	ठाणे	0.14	0.41	0.22	0.77	Thane
3	पालघर	0.03	1.02	0.13	1.18	Palghar
4	रायगड	0.02	0.26	0.19	0.47	Raigad
5	रत्नागिरी	0.00	0.00	0.00	0.00	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0.00	0.00	0.00	0.01	Sindhudurg
मुंबई विभाग		0.19	1.70	0.54	2.43	Mumbai Region
7	नाशिक	39.98	113.11	13.15	166.23	Nashik
8	धुळे	17.03	224.56	26.81	268.40	Dhule
9	नंदुरबार	1.68	19.40	1.28	22.36	Nandurbar
10	जळगाव	3.68	26.86	6.05	36.58	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	32.07	161.77	7.30	201.14	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		94.43	545.70	54.59	694.71	Nashik Region
12	पुणे	36.27	165.30	14.80	216.37	Pune
13	सातारा	21.28	156.19	5.40	182.87	Satara
14	सांगली	12.67	57.22	2.55	72.44	Sangli
15	सोलापूर	2.10	39.98	4.77	46.85	Solapur
16	कोल्हापूर	7.02	54.08	3.55	64.65	Kolhapur
पुणे विभाग		79.34	472.77	31.07	583.18	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	9.29	34.00	2.60	45.89	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	2.66	10.62	1.30	14.58	Jalna
19	परभणी	3.33	10.06	0.83	14.22	Parbhani
20	बीड	7.03	21.46	1.69	30.18	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		22.30	76.15	6.42	104.86	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	4.56	11.11	0.88	16.56	Latur
22	धाराशिव	3.69	7.08	0.75	11.52	Dharashiv
23	नांदेड	4.16	25.19	2.92	32.28	Nanded
24	हिंगोली	0.80	5.57	0.63	7.00	Hingoli
लातूर विभाग		13.22	48.96	5.18	67.36	Latur Region
25	अमरावती	6.62	28.09	2.78	37.49	Amravati
26	अकोला	0.52	3.06	0.46	4.04	Akola
27	वाशिम	1.56	2.90	0.31	4.77	Washim
28	बुलढाणा	12.23	41.70	2.90	56.82	Buldhana
29	यवतमाळ	2.55	5.89	0.96	9.40	Yavatmal
अमरावती विभाग		23.47	81.64	7.41	112.52	Amravati Region
30	नागपूर	0.56	4.09	0.43	5.08	Nagpur
31	वर्धा	0.00	1.22	0.23	1.45	Wardha
32	भंडारा	0.26	0.61	0.10	0.96	Bhandara
33	गोंदिया	0.00	0.14	0.05	0.18	Gondia
34	चंद्रपूर	2.24	18.63	1.08	21.95	Chandrapur
35	गडचिरोली	0.67	5.14	0.80	6.60	Gadchiroli
नागपूर विभाग		3.73	29.82	2.68	36.22	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		236.68	1256.73	107.88	1601.29	Maharashtra

आधार : एकात्मिक पाहणी योजना, पुणे - ६७, सर्वेक्षण अंदाज २०२३-२४
Source : Integrated Sample Survey, Pune - 67, Estimates for the year 2023-24

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका २०२३-२४ *

तक्ता क्र.१६/ Table No. 16
महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित मांस उत्पादन
Districtwise Estimated Meat Production in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	मांस उत्पादन (000 मे.टन.) Meat Production (000 M.T)						Name of District / Region
		म्हैस Buffalo	मेंढी Sheep	शेळी GOAT	डुक्कर PIG	देशी कोंबड्या Poultry	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	बृहन्मुंबई	25.93	0.47	15.45	6.82	1.53	50.20	Mumbai
2	ठाणे	2.80	0.70	24.17	4.00	20.09	51.76	Thane
3	पालघर	0.00	0.18	3.21	0.40	27.00	30.79	Palghar
4	रायगड	0.00	0.19	3.37	0.43	31.39	35.38	Raigad
5	रत्नागिरी	0.00	0.13	1.84	0.31	2.61	4.89	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0.00	0.08	0.99	0.15	2.78	4.00	Sindhudurg
मुंबई विभाग		28.73	1.75	49.03	12.11	85.40	177.02	Mumbai Region
7	नाशिक	50.43	0.75	7.08	1.14	204.36	263.76	Nashik
8	धुळे	0.00	0.20	1.66	0.21	20.15	22.22	Dhule
9	नंदुरबार	0.00	0.17	1.65	0.14	3.33	5.28	Nandurbar
10	जळगाव	0.29	0.45	3.34	0.55	7.39	12.01	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	0.18	0.59	4.78	0.89	97.80	104.24	Ahilyanagar
नाशिक विभाग		50.90	2.15	18.50	2.92	333.03	407.51	Nashik Region
12	पुणे	6.47	1.61	10.69	2.60	187.23	208.60	Pune
13	सातारा	21.03	0.73	6.99	0.59	39.65	68.99	Satara
14	सांगली	0.04	0.55	3.29	0.45	19.62	23.95	Sangli
15	सोलापूर	25.48	0.49	3.97	0.64	9.91	40.49	Solapur
16	कोल्हापूर	11.47	1.06	6.92	1.79	33.04	54.28	Kolhapur
पुणे विभाग		64.49	4.43	31.86	6.07	289.45	396.30	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	62.90	0.65	4.18	1.99	6.57	76.29	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	0.00	0.16	0.94	0.15	2.06	3.31	Jalna
19	परभणी	21.52	0.19	1.29	0.27	0.67	23.94	Parbhani
20	बीड	0.00	0.23	1.67	0.20	2.89	5.00	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		84.42	1.23	8.08	2.61	12.19	108.53	Chh.Sambhajanagar Region
21	लातूर	0.00	0.19	1.12	0.25	4.19	5.76	Latur
22	धाराशिव	0.00	0.17	1.17	0.16	3.76	5.26	Dharashiv
23	नांदेड	0.80	0.26	2.07	0.31	0.96	4.40	Nanded
24	हिंगोली	0.00	0.09	0.69	0.09	0.39	1.26	Hingoli
लातूर विभाग		0.80	0.70	5.05	0.81	9.30	16.67	Latur Region
25	अमरावती	0.00	0.34	3.14	0.49	9.21	13.18	Amravati
26	अकोला	0.00	0.18	1.29	0.22	1.74	3.43	Akola
27	वाशीम	0.00	0.10	0.99	0.11	0.36	1.56	Washim
28	बुलढाणा	0.00	0.19	2.16	0.23	3.08	5.66	Buldhana
29	यवतमाळ	0.00	0.25	2.06	0.276646	2.40	4.98	Yavatmal
अमरावती विभाग		0.00	1.05	9.64	1.33	16.79	28.81	Amravati Region
30	नागपूर	0.41	0.22	3.09	0.65	3.51	7.88	Nagpur
31	वर्धा	0.00	0.09	0.84	0.18	3.12	4.23	Wardha
32	भंडारा	0.00	0.05	1.21	0.06	0.64	1.96	Bhandara
33	गोंदिया	0.00	0.03	0.97	0.04	1.22	2.26	Gondia
34	चंद्रपूर	0.00	0.11	1.94	0.32	0.54	2.91	Chandrapur
35	गडचिरोली	0.00	0.07	1.70	0.19	0.95	2.91	Gadchiroli
नागपूर विभाग		0.41	0.57	9.75	1.44	9.98	22.15	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		229.74	11.89	131.91	27.30	756.14	1156.98	Maharashtra

आधार : एकात्मिक पाहणी योजना, पुणे - ६७, सर्वेक्षण अंदाज २०२३-२४

Source : Integrated Sample Survey, Pune - 67, Estimates for the year 2023-24

तक्ता क्र.१७/ Table No. 17
महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित दूध, अंडी व मांस दरडोई उपलब्धता
Districtwise Per Capita Availability of Milk, Eggs & Meat

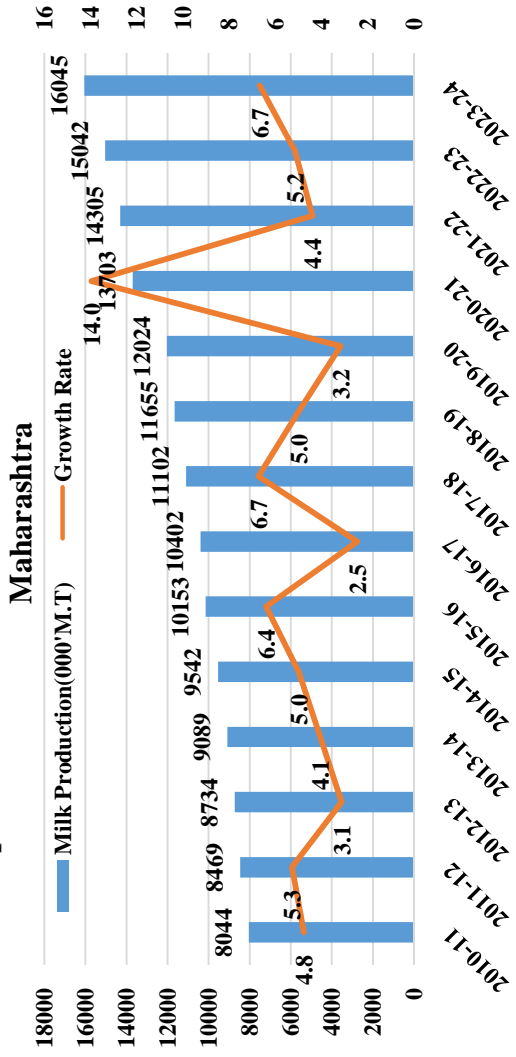
अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	Milk (Grm/Day)	Egg (Nos./Yr.)	Meat (Kg./Yr.)	Name of District / Region
1	2	3	4	5	6
1	बृहन्मुंबई	11	1	3.32	Mumbai
2	ठाणे	34	6	5.37	Thane
3	पालघर	76	44	9.03	Palghar
4	रायगड	93	68	12.03	Raigad
5	रत्नागिरी	105	24	2.79	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	114	184	4.37	Sindhudurg
7	नाशिक	468	56	38.37	Nashik
8	धुळे	306	181	9.83	Dhule
9	नंदुरबार	180	226	2.95	Nandurbar
10	जळगाव	335	15	2.56	Jalgaon
11	अहिल्यानगर	1323	150	21.05	Ahilyanagar
12	पुणे	547	117	19.16	Pune
13	सातारा	859	197	21.10	Satara
14	सांगली	1169	275	7.72	Sangli
15	सोलापूर	937	101	8.45	Solapur
16	कोल्हापूर	753	82	12.63	Kolhapur
17	छ.संभाजीनगर	215	31	18.28	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	232	76	1.55	Jalna
19	परभणी	162	20	11.78	Parbhani
20	बीड	427	53	1.77	Beed
21	लातूर	331	45	2.13	Latur
22	धाराशिव	898	59	2.92	Dharashiv
23	नांदेड	204	13	1.19	Nanded
24	हिंगोली	193	76	0.99	Hingoli
25	अमरावती	167	57	4.09	Amravati
26	अकोला	112	4	1.69	Akola
27	वाशीम	146	19	1.20	Washim
28	बुलढाणा	154	17	2.00	Buldhana
29	यवतमाळ	107	37	1.64	Yavatmal
30	नागपूर	123	24	1.45	Nagpur
31	वर्धा	220	33	2.93	Wardha
32	भंडारा	337	25	1.50	Bhandara
33	गोंदिया	165	33	1.58	Gondia
34	चंद्रपूर	87	9	1.18	Chandrapur
35	गडचिरोली	137	26	2.52	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		347.00	62.00	9.15	Maharashtra

आधार : एकात्मिक पाहणी योजना, पुणे - ६७, सर्वेक्षण अंदाज २०२३-२४

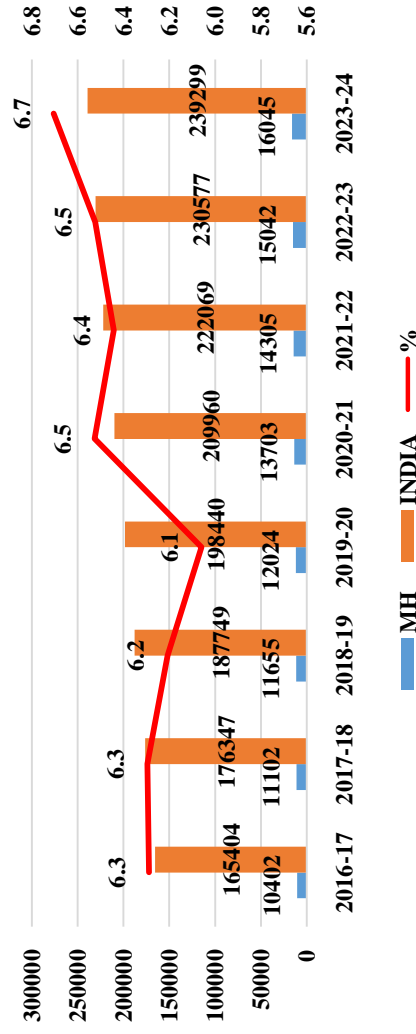
Source : Integrated Sample Survey, Pune - 67, Estimates for the year 2023-24

Milk Production (2023-24)

Graph No. 19 - Year-wise Milk Production & Growth Rate Maharashtra

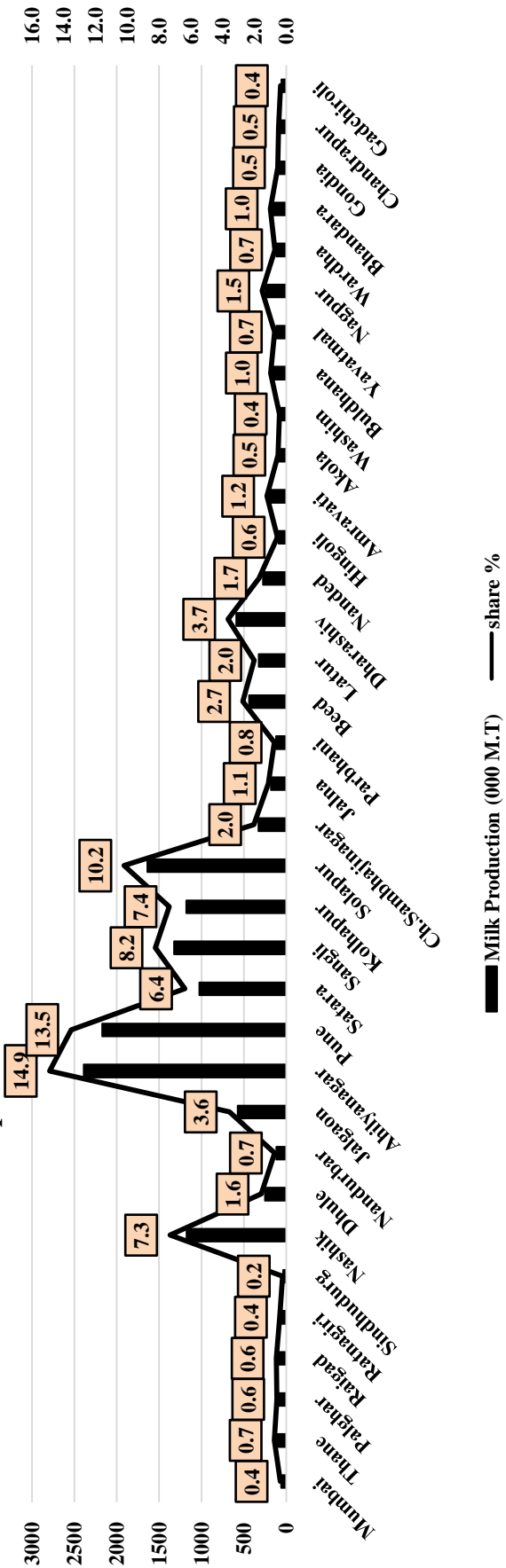

Graph no.20-Year-wise Comparison Maharashtra & India Milk Production (000'M.T)

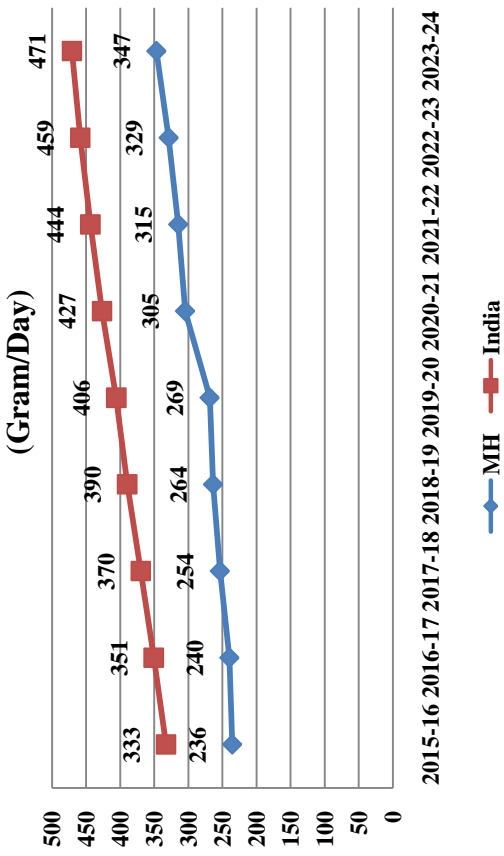

Sr.No	First 5 District (000M.T)	Sr.No	First 5 States (000M.T)
1	Ahilyanagar (2390.7) (15%)	1	Uttar Pradesh (38779.57) (16%)
2	Pune (2173.2) (14%)	2	Rajasthan (34733) (14.5%)
3	Solapur(1639) (10.21%)	3	Madhya Pradesh (21326.38) (9%)
4	Sangli (1323) (8.3%)	4	Gujarat (18311.8) (7.7%)
5	Kolhapur (1181) (7.4%)	5	Maharashtra (16045) (6.7%)
Maharashtra (16045) (5 th rank) (6.7%)		India	239299 (1 st Rank In world)

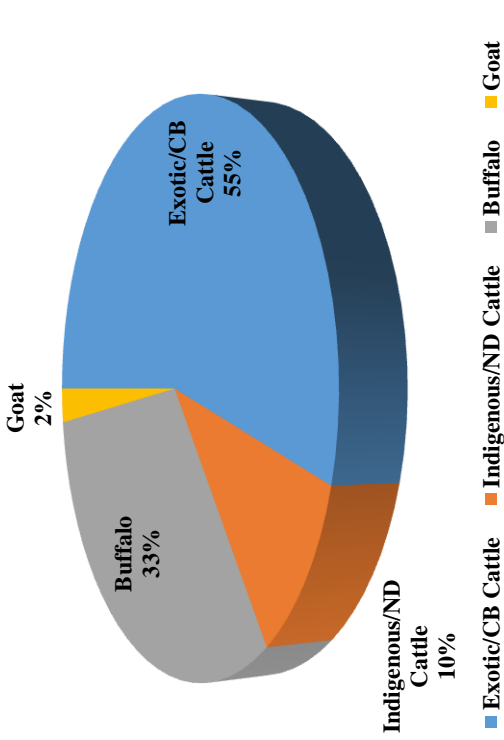
Graph No.21-District-wise Milk Production & Share % 2023-24

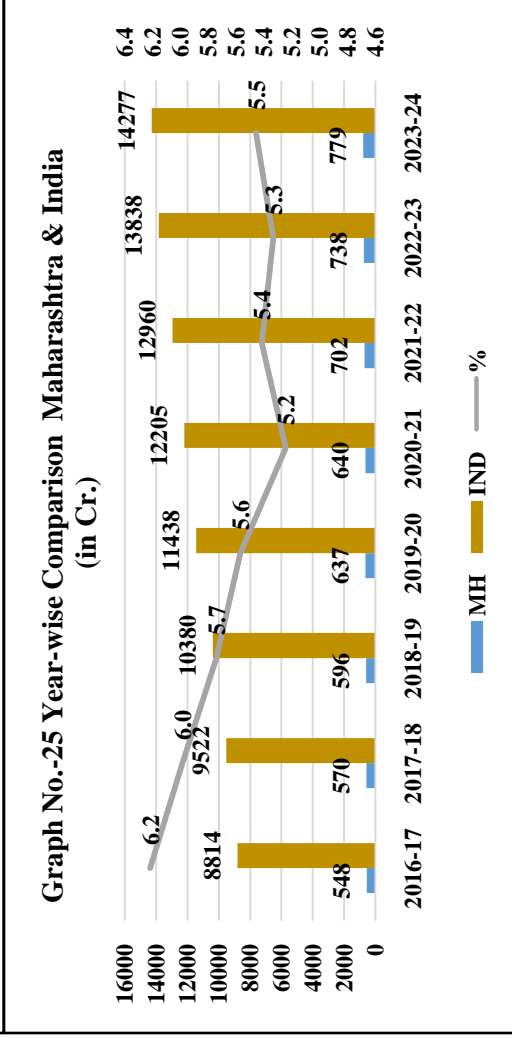
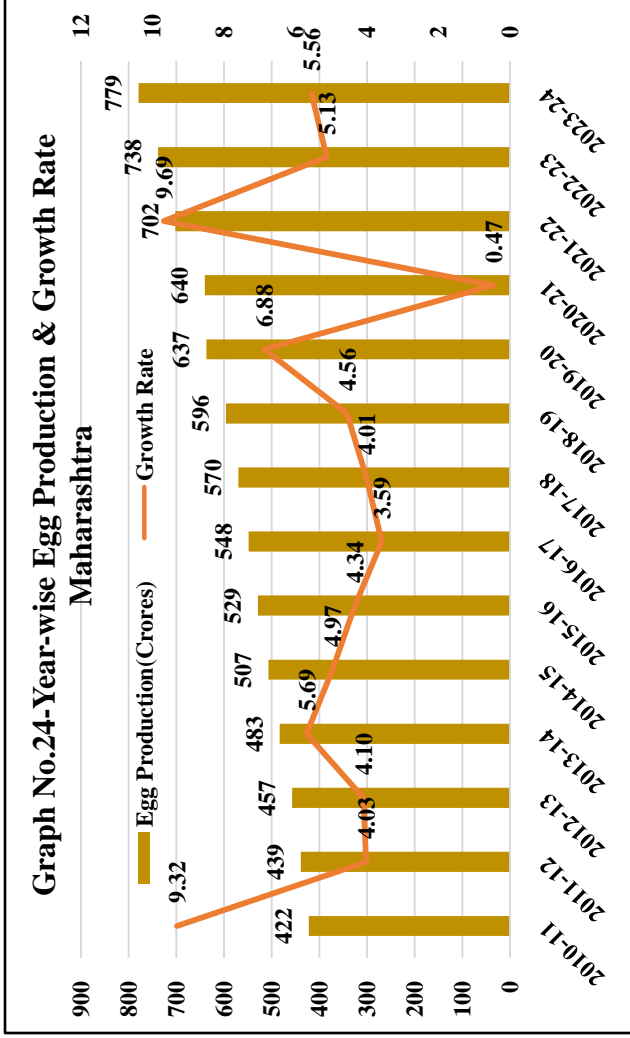
Graph No.22-Per Capita Availability of Milk (Gram/Day)

Graph No.23 -Species-wise Milk Contribution 2023-24

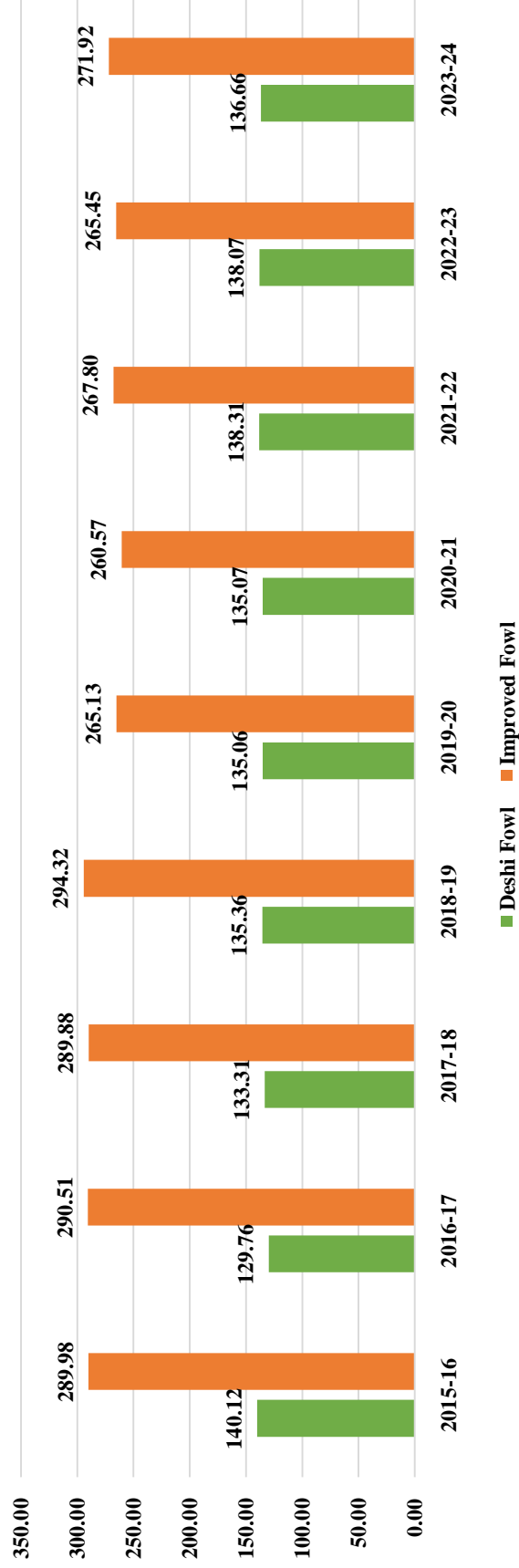

Egg Production(2023-24)

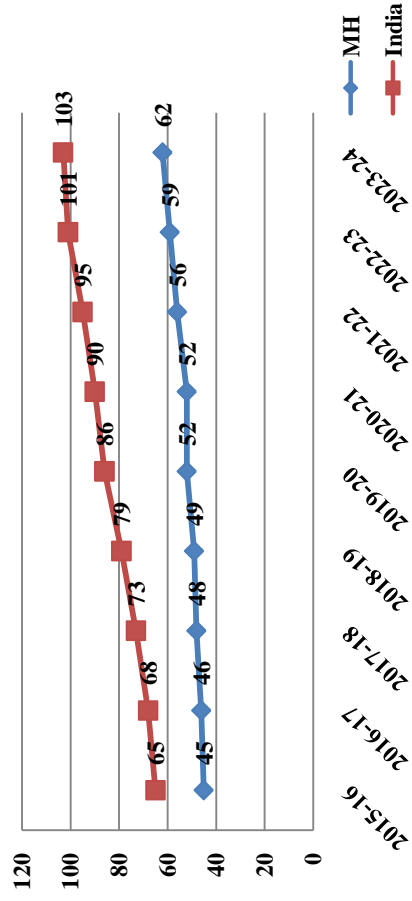

Sr. No	First 5 Districts in Egg production (Cr.)	Sr. No	First 5 States in Egg production (Cr.)
1	Pune (127.7) (16.4%)	1	Andhra Pradesh (2549) (18%)
2	Sangli (85.3) (11%)	2	Tamil Nadu (2233) (15.6%)
3	Ahilyanagar (74.03) (9.5%)	3	Telangana (1839) (12.9%)
4	Satara (64.5) (8.3%)	4	West Bengal (1624) (11.4%)
5	Solapur (48.20) (6.2%)	5	Karnataka (946) (6.6%)
Maharashtra 779 (5.5%) 7 th rank		Maharashtra 779 (5.5%) 7 th rank	
Maharashtra 779 (5.5%) 7 th rank		India	14277 (2 nd Rank In world)

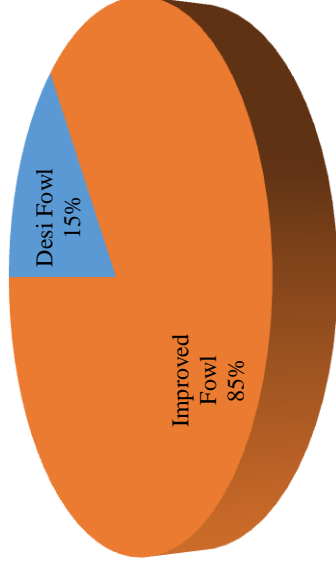
Graph No.26-Year and Species-wise Average Yield Of Fowl (2023-24)

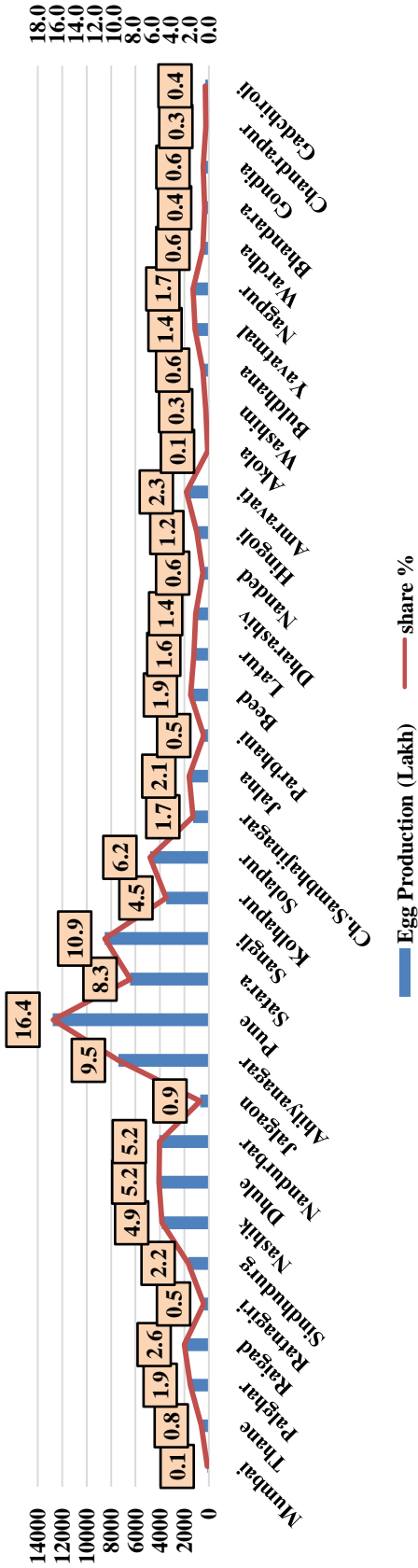
Graph No. 27- Per Capita Availability of Egg (Number/Annun)

Graph No.28-Species-Wise Egg Contribution (2023-24)

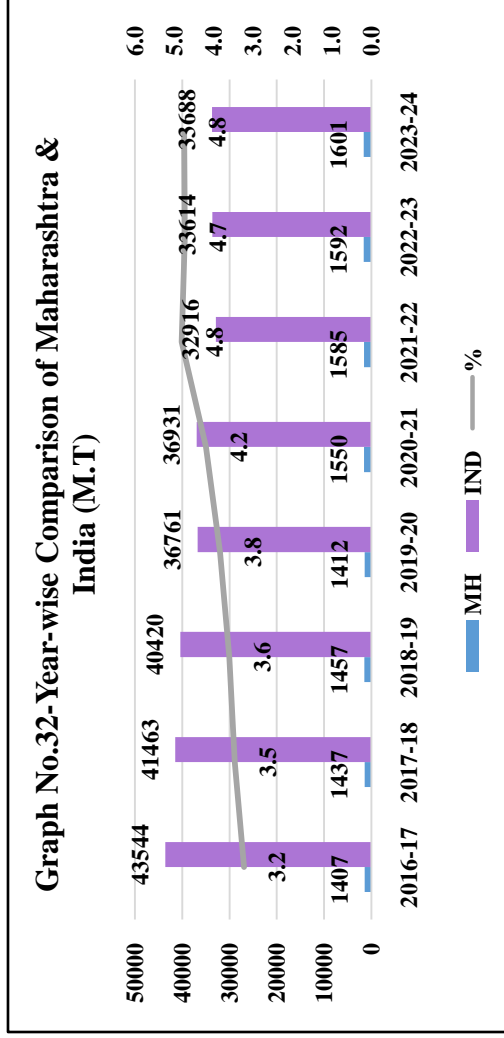
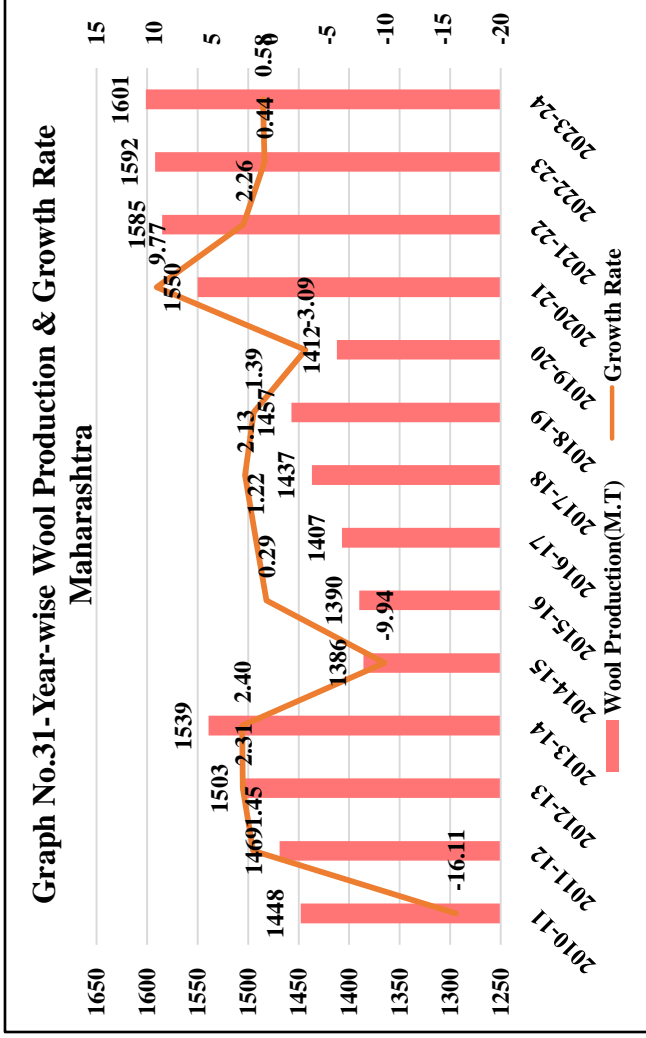
Graph No.29-District-wise Egg Production & Share % (2023-24)

Graph No.30 -District-wise Per Capita Availability Of Egg (No./Annnum) in 2023-24

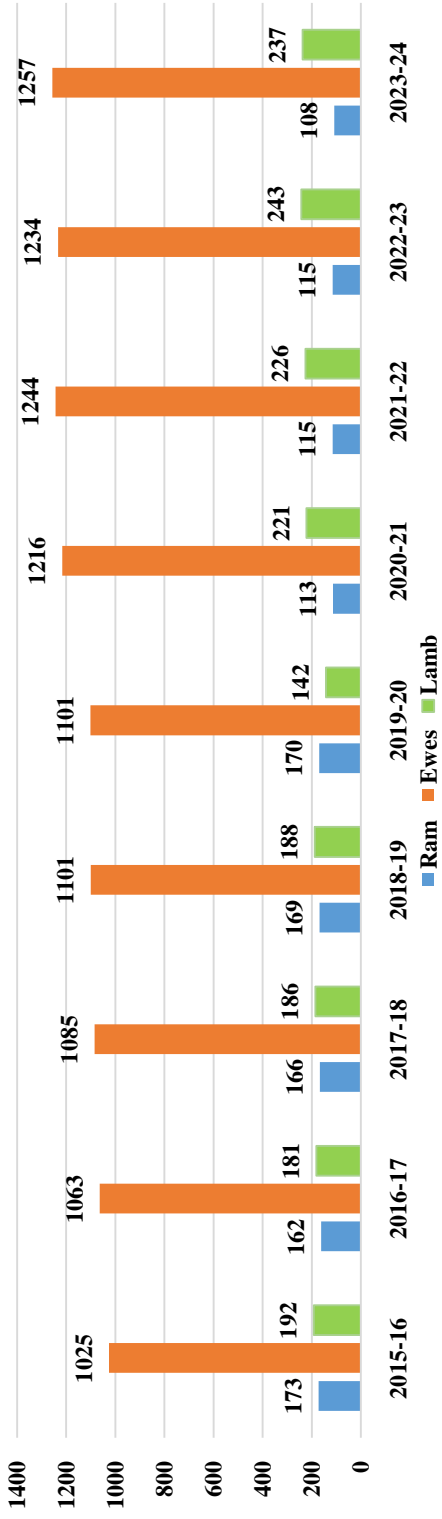

Wool Production in 2023-24

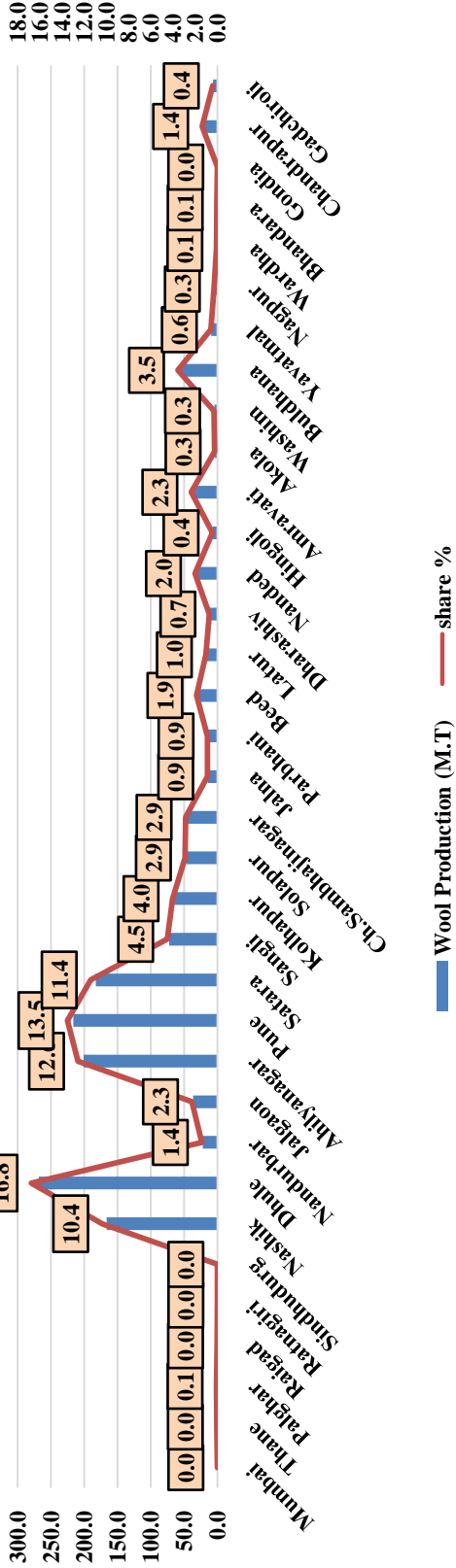

Sr. No	First 5 Districts Wool (M.T)	First 5 States Wool (M.T)
1	Dhule (268.4) (16.8%)	Rajasthan (16013.5) (48%)
2	Pune (216.4) (13.5%)	J & K (7770) (23%)
3	Ahilyanagar (201.14) (12.6%)	Gujarat (2084) (6%)
4	Satara (18.9) (11.4%)	Maharashtra (1601) (4.8%)
5	Nashik (166.2) (10.4%)	Himachal Pradesh (1423) (4.2%)
India	Maharashtra (1601) (4.8%) 4 th Rank	33689

Graph No.33-Year and Species-wise Wool Production (MT)

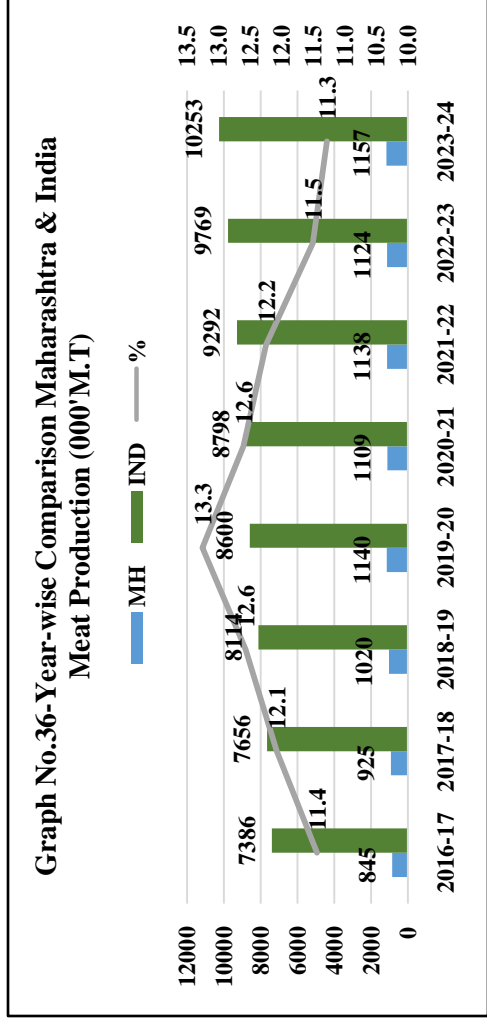
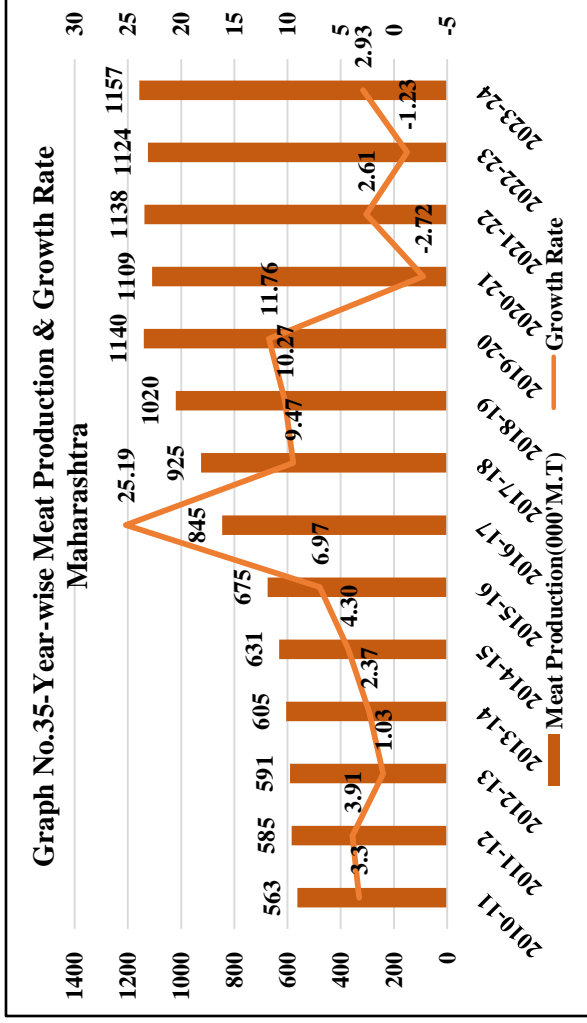

Graph No.34-District-wise Wool Production & Share % 2023-24

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2023-24 *

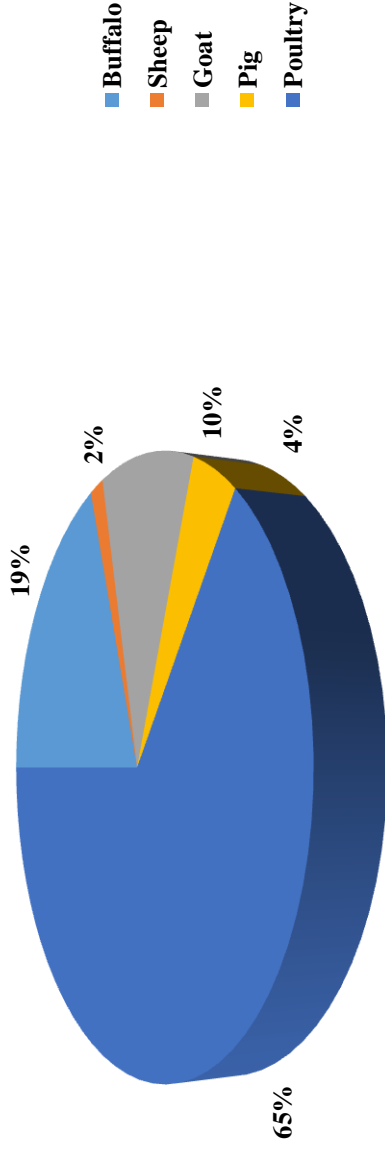
Meat Production in 2023-24

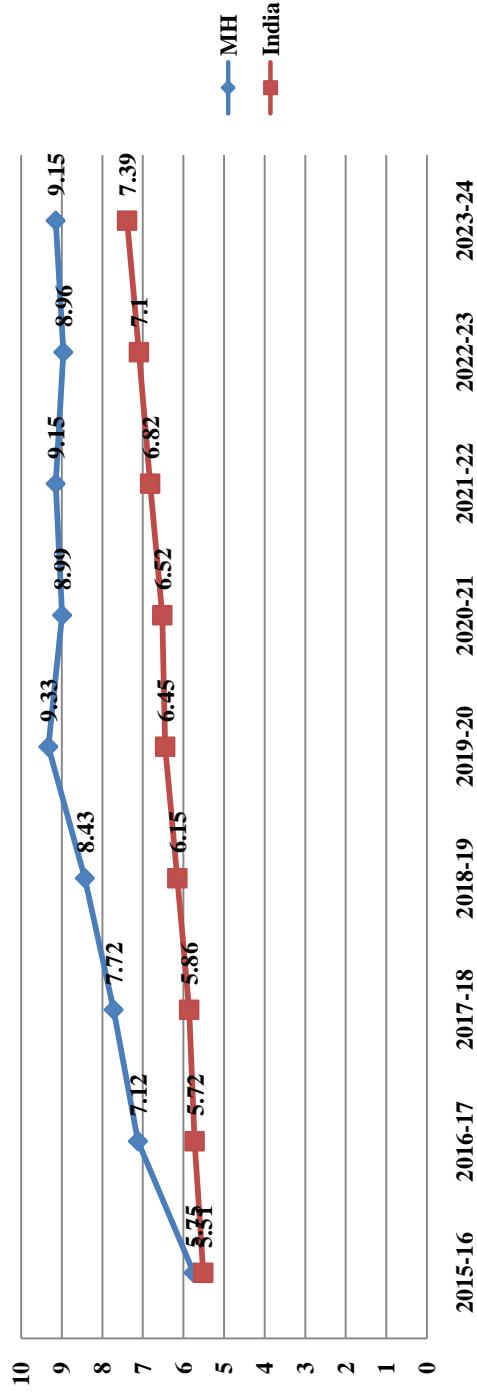
Sr. No.	First 5 Districts in Meat Production (000 M.T)
1	Nashik (263.8) (23%)
2	Pune (208.6) (18%)
3	Ahilyanagar (104.24) (9%)
4	Ch.Sambhajinagar (763)(6.6%)
5	Satara (69) (6%)
Maharashtra (1157) (11.3%) 3 rd Rank	

Sr. No	First 5 States in Meat Production (000 M.T)
1	West Bengal (1294)(12.6%)
2	Uttar Pradesh (1260)(12.3%)
3	Maharashtra (1157)(11.3%)
4	Telangana (1113) (10.9%)
5	Andhra Pradesh (1068) (10.4%)
India	10253 (8 th Rank In world)

Graph No.37-Species-Wise Meat Contribution

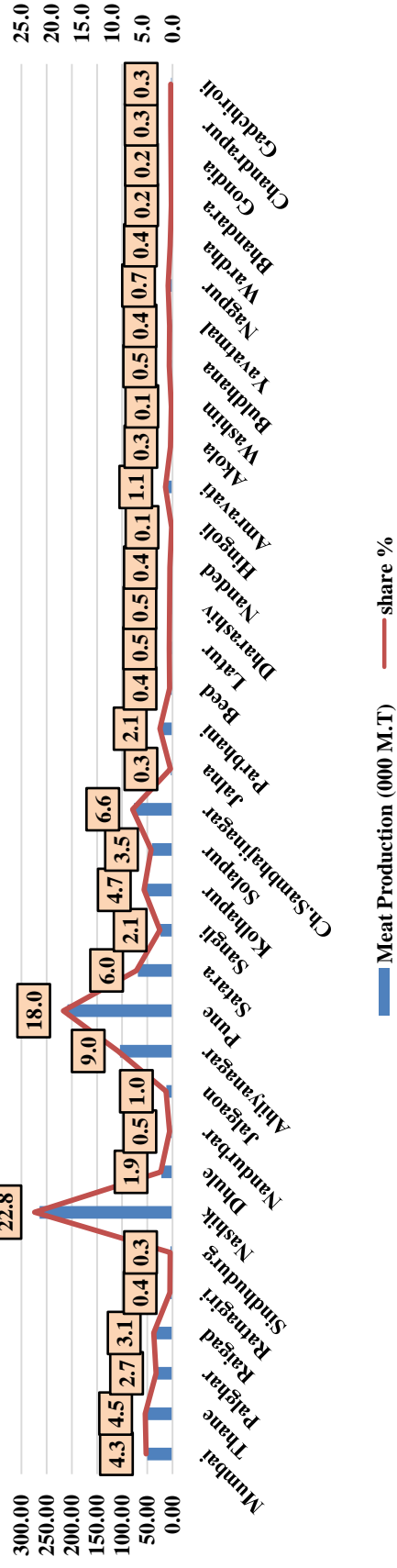

Graph No.38- Per Capita Availability of Meat (kg/annum)

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2023-24 *

Graph No.39-District-wise Meat Production Share %

Graph No.40-District-wise Per Capita Availability Of Meat (Kg./Annnum)

**पशुसंवर्धन विभाग
इतर संस्था कामकाज**

तक्ता क्र. १८ / Table No. 18

पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्था व बदक पैदास केंद्र यांच्या कामकाजाचा गोषवारा

Summary of Work done at Poultry Institutes & Duck Breeding Farm under AHD

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्रे Central Hatcheries	सघन कुक्कुट विकास गट Intensive Poultry Development Blocks	बदक पैदास केंद्र Duck Breeding Farm
1	2	3	4	5
1	१ एप्रिल रोजी शिल्लक असलेले खाद्य (टन) Opening Balance of feed as on 1st April (Tons)	92.11	2.53	0.22
2	खरेदी केलेले खाद्य (टन) Feed purchased (Tons)	410.79	14.29	17.55
3	एकूण खाद्य (टन) Total feed (Tons)	502.90	16.82	17.77
4	प्रक्षेत्रावर वापरलेले खाद्य (टन) Feed utilised on the farm (Tons)	415.97	12.18	17.12
5	खात्यातील इतर संस्थाना पुरवठा केलेले खाद्य (टन) Feed supplied to the other Instt. of the Dept (Tons)	0.00	0.00	0.00
6	कुक्कुट पालकांना विकलेले खाद्य (टन) Feed sold to poultry keepers (Tons)	22.50	0.00	0.00
7	एकूण विनियोग केलेले खाद्य (टन) Total feed disposed off (Tons)	438.47	12.18	17.12
8	३१ मार्च रोजी शिल्लक असलेले खाद्य (टन) Closing balance of feed as on 31st March (Tons)	64.43	4.64	0.65
9	वर्षातील अंड्यावरील कॉबड्यांची सरासरी संख्या Average No. of Laying Hens on the farm during year	7302	847	0
10	वर्षामध्ये एका कॉबडीने दिलेली सरासरी अंड्यांची संख्या Average No. of Eggs laid by a Hen during the year	90	15	0
11	१ एप्रिल रोजी शिल्लक असलेल्या अंड्यांची संख्या Opening Balance of Eggs as on 1st April	803	5114	84
12	प्रक्षेत्रावर उत्पादित अंड्यांची संख्या No. of eggs produced on the Farm	656541	6175	49626
13	इतर स्रोत / संस्थाकडून मिळालेल्या अंड्यांची संख्या No. of eggs collected / received by other sources	0	0	0
14	एकूण अंडी Total Eggs	657344	11289	49710
15	एकूण अंड्यांपैकी ऊबविण्यायोग्य अंड्यांची संख्या No. of Hatchable eggs out of Total No. of Eggs	481502	8941	37820
16	उबविण्यासाठी विकलेल्या अंड्यांची संख्या No. of eggs sold for hatching	21702	5705	370
17	खाण्यासाठी / फुटलेल्या वा खराब इ. कारणामुळे विल्हेवाट लावलेल्या अंड्यांची संख्या No. of eggs sold for table purpose / broken / spoiled / not hatchable	176489	2978	39245
18	उबविण्यासाठी वापरलेल्या अंड्यांची संख्या No. of eggs set for hatching	450701	2606	10095
19	एकूण विल्हेवाट लावलेल्या अंड्यांची संख्या Total No. of eggs disposed off	648892	11289	49710
20	३१ मार्च रोजी शिल्लक अंड्यांची संख्या Closing balance of Eggs as on 31st March	8452	0	0
21	कॉबड्यांनी घातलेल्या अंड्यांची सरासरी टक्केवारी Average Laying Percentage of eggs Layed by hens	24.63	2.00	0.00
22	उबवणूकीतून जन्मलेली पिल्ले No. of chicks hatched	287173	0	3776
23	उबवणूकीची टक्केवारी Hatching percentage	63.72	0.00	37.40
24	प्रक्षेत्रावर लसीकरण केलेल्या पक्ष्यांची संख्या No. of poultry birds vaccinated on the farm	273621	5514	345
25	महसुली जमा (रु. हजार) Revenue Receipts ('000)	1939.25	405.34	326.34
26	काल्पनिक जमा (रु. हजार) Notional Receipt ('000)	0.00	0.00	0.00
27	एकूण जमा (रु. हजार) Total Receipt ('000)	1939.25	405.34	326.34
28	वर्षातील एकूण खर्च (रु. हजार) Total Expenditure incurred ('000)	6074.65	4511.81	7.20

पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्था व बदक पैदास केंद्र येथील कुक्कुट संख्या दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्रे Central Hatcheries (4)					
		पिल्ले Chicks	तलंगा Pullets	कोंबडया Hens	कोंकरेल्स Cockrells	नर कोंबडे Cocks	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8
1	१ एप्रिल रोजीची संख्या Opening balance as on 1st April	3091	3173	5569	1255	2095	15183
2	अंतर्गत बदलामुळे वर्षात झालेली वाढ Addition due to internal transfer	2355	6936	4068	6792	766	20917
3	उबवणी केंद्रात जन्मलेली पिल्ले Chicks Hatched	246963	0	0	0	0	246963
4	खात्याच्या इतर संस्थाकडून आणलेल्या Stock received from other Inst of the Dept.	0	0	0	0	0	0
5	खरेदी केलेल्या Stock Purchased	8500	0	0	0	0	8500
6	वर्षात झालेली एकूण वाढ (२ ते ५) Total addition during the year (2 to 5)	257818	6936	4068	6792	766	276380
7	वर्षातील एकूण कुक्कुट संख्या (१+६) Total Poultry during the year (1 + 6)	260909	10109	9637	8047	2861	291563
8	अंतर्गत बदलामुळे वर्षात झालेली घट Reduction due to internal transfer	13728	4068	0	766	0	18562
9	मरतुक Mortality	12728	2092	3216	1080	632	19748
10	खात्याच्या इतर संस्थाकडे पाठविलेल्या Stock transferred to other Inst of the Dept.	2237	0	0	0	0	2237
11	पैदाशीकडे विकलेल्या Stock sold for breeding	230556	26	552	2387	1337	234858
12	इतर उपयोगासाठी विकलेल्या Stock sold for other purposes (for table purpose etc)	1660	2101	3767	3180	556	11264
13	वर्षात झालेली एकूण घट (८ ते १२) Total reduction during the year (8 to 12)	260909	8287	7535	7413	2525	286669
14	३१ मार्च रोजीची शिल्लक (७-१३) Closing balance as on 31st March (7-13)	0	1822	2102	634	336	4894
15	मरतुक टक्केवारी (%) Mortality percentage (Mortality/total poultry x 100)	4.88	20.69	33.37	13.42	22.09	6.77

तक्ता क्र. १९ / Table No. 19

Summary of Livestock at Poultry Institutes & Duck Breeding Farm under AHD

सघन कुक्कुट विकास गट Intensive Poultry Development Blocks (16)						बदक पैदास केंद्र Duck Breeding Farm (1)					
पिल्ले Chicks	तलंगा Pullets	कोंबडया Hens	कोंकरेल्स Cockrells	नर कोंबडे Cocks	एकूण Total	Ducklin gs	Grower F.	Duck F.	Grower M.	Drakes	एकूण Total
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1073	0	428	0	64	1565	0	0	282	0	48	330
0	0	0	0	0	0	0	302	302	66	66	736
0	0	0	0	0	0	5861	0	0	0	0	5861
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1000	0	0	0	0	1000	350	0	0	0	0	350
1000	0	0	0	0	1000	6211	302	302	66	66	6947
2073	0	428	0	64	2565	6211	302	584	66	114	7277
0	0	0	0	0	0	368	302	0	66	0	736
100	0	12	0	3	115	641	0	6	0	1	648
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	30	0	5	35	5202	0	248	0	48	5498
0	0	346	0	40	386	0	0	35	0	2	37
100	0	388	0	48	536	6211	302	289	66	51	6919
1973	0	40	0	16	2029	0	0	295	0	63	358
4.82	0.00	3.09	0.00	6.25	8.26	10.32	0.00	1.03	0.00	0.88	8.90

तक्ता क्र. २० / Table No.20

पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्थांमार्फत कुक्कुट पालकांकरिता आयोजित प्रशिक्षण

Summary of Poultry Training for Poultry Keepers at Poultry Institutes of AHD

अ. क्र. Sr. No.	संस्था / विभाग Institute / Region	कालावधी Period	पुरुष Male	महिला Female	एकूण Total
1	2	3	4	5	6
अ) मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्रे / Central Hatcheries					
1	कुक्कुट प्रशिक्षण केंद्र, पुणे Poultry Training Centre, Pune	१ महिना 1 Month	106	14	120
2	कुक्कुट प्रशिक्षण केंद्र, कोल्हापूर Poultry Training Centre, Kolhapur	१५ दिवस 15 Days	26	40	66
3	कुक्कुट प्रशिक्षण केंद्र, छ.संभाजीनगर Poultry Training Centre, Chh.Sambhajinagar	१ महिना 1 Month	56	18	74
		७ दिवस 7 Days	225	42	267
4	कुक्कुट प्रशिक्षण केंद्र, नागपूर Poultry Training Centre, Nagpur	१५ दिवस 15 Days	0	0	0
		१ महिना 1 Month	0	0	0
5	कुक्कुट विस्तार केंद्र, कणकवली, सिंधुदुर्ग Poultry Extension Centre, Kankavali, Sindhudurg	७ दिवस 7 Days	0	0	0
6	कुक्कुट विस्तार केंद्र, मुरुड, लातूर Poultry Extension Centre, Murud, Latur	७ दिवस 7 Days	346	104	450
एकूण (अ) Total (A)			759	218	977
ब) सघन कुक्कुट विकास गट / Intensive Poultry Development Blocks					
1	मुंबई विभाग Mumbai Region	७ दिवस 7 Days	239	163	402
2	नाशिक विभाग Nashik Region	१५ दिवस 15 Days	159	34	193
3	पुणे विभाग Pune Region	७ दिवस 7 Days	61	13	74
		१५ दिवस 15 Days	0	0	0
4	छ.संभाजीनगर Chh. Sambhajinagar Region	७ दिवस 7 Days	0	0	0
5	लातूर विभाग Latur Region	७ दिवस 7 Days	0	0	0
6	अमरावती विभाग Amravati Region	७ दिवस 7 Days	0	0	0
		१५ दिवस 15 Days	0	0	0
		१ महिना 1 Month	0	0	0
एकूण (ब) Total (B)			459	210	669
एकूण (अ+ब) Total (A+B)			1218	428	1646

तक्ता क्र. २१ / Table No. 21

पशुसंवर्धन विभागांतर्गत राज्यस्तरीय प्रशिक्षण केंद्र, पुणे येथील कार्यभाराचा तपशील

Summary of workload at State Level Training Centre, Pune

अ. क्र. Sr. No.	पाठ्यक्रमाचे वर्णन Description of the course	कालावधी Period	पुरुष Male	महिला Female	एकूण Total
1	2	3	4	5	6
सेवांतर्गत प्रशिक्षण In service Training					
1	जिपउपा/ सआपसं/ जिपअ/ पविअ DDCAH/ ACAH/ DAHO/ LDO	अभिमुख प्रशिक्षण कार्यक्रम Orientation Technical Training	182	29	211
2	सहायक पविअ/ पशुधन पर्यवेक्षक Paravets (Assistant Livestock Development Officer/ Livestock Superwiser)	अभिमुख प्रशिक्षण कार्यक्रम Orientation Technical Training	96	13	109
3	लिपिक वर्ग/ Clerical Staff	अभिमुख प्रशिक्षण कार्यक्रम Orientation Technical Training	114	30	144
4	पशुधन विकास अधिकारी/ Livestock Development Officer	उजळणी तांत्रिक प्रशिक्षण Refresher's Technical Training	0	0	0
5	नवनियुक्त पशुधन विकास अधिकारी/ Newly Appointed Livestock Development Officer	पायाभूत तांत्रिक प्रशिक्षण Foundation Technical Training	233	90	323
6	नवनियुक्त सहाय्यक आयुक्त/ Newly Appointed Assistant Commissioner	पायाभूत तांत्रिक प्रशिक्षण Foundation Technical Training	0	0	0
7	सहाय्यक आयुक्त/ पविअ ACAH / Livestock Development Officer	अॅस्कॅड प्रशिक्षण ASCAD Training	78	22	100
8	सहाय्यक पविअ/ पशुधन पर्यवेक्षक Paravets (ALDO/ Livestock Superwiser)	अॅस्कॅड प्रशिक्षण ASCAD Training	66	9	75
एकूण Total			769	193	962

तक्ता क्र. २२ / Table No.22

महाराष्ट्र राज्यातील पशुखाद्य विश्लेषण प्रयोगशाळा, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता

Summary of workload at State level Animal Feed Analysis Laboratory, Pune in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
1	विविध गुणधर्मासाठी विश्लेषण केलेल्या लोकर नमुन्यांची संख्या No. of wool samples analysed for various attributes	0
2	विविध गुणधर्मासाठी विश्लेषण केलेल्या खाद्यपदार्थ नमुन्यांची संख्या No. of feed samples analysed	578
3	धान्याची गुणवत्ता तपासणी Gradation of Godown Grains	14
4	विश्लेषण करून मिळालेली रक्कम (रु.हजारात) Fees Realised for analytical work & other sources	
a)	महसुली जमा रक्कम Revenue Receipt	451
b)	काल्पनिक जमा रक्कम Notional Receipt	211
एकूण जमा रक्कम (अ+ब) Total Receipt (a + b)		662
5	एकूण खर्च (रु. हजारात) Expenditure (in thousand)	
a)	वेतन व भत्ते Pay and allowances	3184
b)	प्रवास भत्ता Travelling allowance	0
c)	इतर खर्च Expenditure incurred for purchase of chemicals and Laboratory reagents, contingency expenditure (Plan+Non Plan Exp.)	254
एकूण खर्च रक्कम (अ+ब+क) Total Expenditure		3438
6	प्रात्यक्षिके / कृतीचे प्रशिक्षण Practicals / Demonstrations given for in service Trainees	0
7	प्रशिक्षणार्थीना दिलेले व्याख्याने Lectures given to the in service trainees	0

तक्ता क्र.२३ / Table No. 23

महाराष्ट्र राज्यातील गुणनियंत्रण प्रयोगशाळा, मुंबई यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता

Summary of workload at Quality Control Laboratory, Mumbai in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
1	निर्यातीसाठी दाखला दिलेले कुक्कटपक्षी संख्या No. of poultry birds certified for export	0
2	निर्यातीसाठी दाखला दिलेले गोठविलेले पदार्थ Chilled items certified for export	
	अ) मेंढ्या व शेळ्या यांची शवे Carcasses of sheep and goat	511212
	ब) मांस (२० किलो कार्टनमध्ये संख्या) Meat cartons (Cartons of 20 kg)	0
	क) महीषवर्ग मांस (२० किलो कार्टनमध्ये संख्या) Meat cartons (Cartons of 20 kg)	0
3	निर्यातीसाठी दाखला दिलेले Frozen items certified for export	
	अ) महीषवर्ग मांस (२० किलो कार्टनमध्ये संख्या) Meat cartons (Cartons of 20 kg)	7156526
	ब) मांस (२० किलो कार्टनमध्ये संख्या) Meat cartons (Cartons of 20 kg)	0
	क) मेंढ्या व शेळ्या यांची शवे Carcasses of sheep and goat	0
	ड) अंडी (प्रत्येकी १८० अंड्यांच्या कार्टनमध्ये संख्या) Eggs (Carton of 180 eggs each)	28119
	इ) इतर पदार्थ Other items (Non edible)	156799
4	वसूल झालेली फी (रुपये) Fees collection (Rs.)	44933203
5	ग्लॅंडर्स व फार्सी अँक्ट अन्वये घोड्यांची मेलीन टेस्ट Mallien test in horses under 'Glanders & farcy act'	0
6	देवनार कत्तलखान्यातील, १९७६ च्या पशुसंरक्षण कायद्यामध्ये अंतर्भूत असल्याप्रमाणे जनावरांची तपासणी Inspection of animals- under Animal preservation act-1976, at Deonar abattoir	
	अ) तपासलेली जनावरे No. of Animals inspected	79225
	ब) वसूल झालेली फी (रुपये) Fees realised (Rs.)	30098340
7	निर्यातीसाठी तपासलेली जनावरे No. of Animals inspected for export	
	अ) मेंढ्या व शेळ्या (प्रत्येकी रु. ३० प्रमाणे) Sheep and goat - @ Rs. 30 each	83350
	ब) मोठे महिष (प्रत्येकी रु. १०० प्रमाणे) Large buffaloes - @ Rs.100 each	0
	क) इतर जनावरे (प्रत्येकी रु. १०० प्रमाणे) Other animals - @ Rs. 100 each	0
	ड) एक दिवसाची पिल्ले (प्रत्येकी रु. २ प्रमाणे) One day old chicks - @ Rs. 2 each	0

विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा (६) व रोग अन्वेषण विभाग (सुकर) यांचे कामकाजाचा गोषवारा

Summary of workload at RDIL (6) & DIS (Piggary)

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा RDIL (६) व रोग अन्वेषण विभाग (सुकर) DIS (Piggary)	
		गुरे व गोस्तनदाह Cattle & Mastitis	कुक्कुट व साल्मोनेला Poultry & Salmonella
1	2	3	4
1	भेटींवर असलेले दिवस संख्या No. of days on tour	285	663
2	गावांना दिलेल्या भेटींची संख्या No. of villages visited	235	81
3	क्षेत्रांना/संस्थाना दिलेल्या भेटींची संख्या No. of farms/Institutes Visited	335	126
4	आयोजित मेळाव्यांची संख्या No. of work campaigns attended	19	9
5	आयोजित आय.इ.सी. मेळाव्यांची संख्या No. of IEC campaigns attended	22	15
उद्भवलेल्या प्रादुर्भावाची संख्या No. of Outbreaks			
6	अ) कळविलेले Reported	46	5
	ब) उपस्थित राहिलेले (भेट दिलेले) Attended	25	4
शवविच्छेदन संख्या No. of post-mortems done			
7	गायवर्ग Cattle	3	0
	मेंढ्या व शेळ्या Sheep & Goat	45	0
	कुक्कुट Poultry	40	381
	इतर Other	4	0
	एकूण Total	92	381
8	रो.अ.वि. पुणे येथे विकृतीचिकित्सा तपासणीसाठी पाठविलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples sent for various exam to DIS, Pune	30206	10903
9	इतर प्रयोगशाळांकडे विकृती चिकित्सेच्या तपासणीसाठी पाठविलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples sent to HSADL, NIVEDI, etc.	1226	1426
खालील रोगांसाठी जागेवर तपासणी केलेली जनावरे/ पक्षी No. of animals/birds tested for following disease (Spot Test)			
10	अ) सांसर्गिक गर्भपात Brucellosis - RBPT	2249	0
	ब) क्षयरोग Tuberculosis - SID	1885	0
	क) जोन्स डिसीज John's disease - SID	2834	0
	ड) साल्मोनेला Salmonella - Spot test	0	986139
	इ) इतर रोग Other diseases	375	90
11	जीवाणूंच्या कृत्रिम वाढीकरिता तपासलेल्या उती/रक्त नमुन्यांची संख्या No. of tissue/blood/other samples processed for cultural examination	170	109
12	केलेल्या जैवरासायनिक चाचण्यांची संख्या No. of biochemical tests carried out to identify bacteria	492	0
13	केलेल्या अँटीबायोटिक संवेदनशीलता चाचण्यांची संख्या No. of antibiotic sensitivity tests conducted	1645	22
14	रो.अ.वि. पुणे येथे जीवाणू आयसोलेटच्या खात्रीसाठी पाठविलेले नमुने No. of bacterial isolates prepared sent to DIS for confirmation	57	7
नमुने तपासणी Samples Examined			
15	अ) रक्त Blood	2685	0
	ब) रक्त काचपट्टी Blood Smears	4102	4
	क) ठसे काचपट्टी Impression / Exudate smears	107	17
	ड) स्कीन स्क्रॅपिंग Skin scrapings	391	0
	इ) जैवरासायनिक रक्तजल Serum for Biochemistry	992	0
	फ) मूत्र नमुने Urine Samples	32	0
	ग) मल / शेण नमुने Faecal Samples	2121	48

तक्ता क्र. २४ चालू / Table No. 24 Contd.

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा RDIL (६) व रोग अन्वेषण विभाग (सुकर) DIS (Piggary)	
		गुरे व गोस्तनदाह Cattle & Mastitis	कुक्कुट व साल्मोनेला Poultry & Salmonella
1	2	3	4
	ह) खाद्य Feed	13	85
	घ) दुध Milk	1603	0
	र) इतर नमुने Other samples	882	25
	एकूण Total	12928	179
16	एलायझाने तपासलेल्या नमुन्यांची No. of samples tested by ELISA		
	अ) ब्रूसोल्लेसीस Brucellosis	1573	0
	ब) आयबीआर IBR	758	0
	क) पीपीआर PPR	406	0
	ड) इतर रोग Other diseases	241	40
	एकूण Total	2978	40

तक्ता क्र. २५ / Table No. 25

महाराष्ट्र राज्यातील पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता

Summary of workload at Institute of Veterinary Biological Products, Pune in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	लस व इतर जैव पदार्थांचे नाव Name of Vaccine and other biological products	लस Vaccine			निदान अभिकारके Diagnostic Reagents	विरलकार Diluents	एकूण Total (५ ते ७) (5 to 7)
		जिवाणू Bacteria	विषाणू Viral	एकूण Total			
1	2	3	4	5	6	7	8
1	उत्पादन क्षमता (०००) Production capacity ('000)	12500	30200	42700	230	30000	72930
2	१ एप्रिल रोजीची सुरुवातीची शिल्लक Opening balance as on 1st April	1570	47	1617	64	0	1681
3	तयार लसींची संख्या No. of Vaccine doses manufactured	17196	2193	19390	187	2692	22268
4	आणलेले / खरेदी केलेल्या लसी No. of Vaccine doses brought / purchased	2263	18832	21095	0	0	21095
5	एकूण लस / जैव पदार्थ (२ ते ४) Total vaccine / biological doses (2 to 4)	21029	21072	42101	251	2692	45044
6	उत्पादन प्रक्रियेमध्ये वाया गेलेल्या लस मात्रा No. of vaccine / biological doses wasted during Manufacturing process	0	0	0	0	0	0
7	लस / जैव पदार्थ पुरवठा No. of vaccine / biological doses supplied	16198	21055	37253	243	2193	39689
8	एकूण विल्हेवाट लावलेल्या लस/जैव पदार्थांची संख्या (६+७) Total No. of vaccine/biological doses disposed off (6+7)	16198	21055	37253	243	2193	39689
9	३१ मार्च अखेरची शिल्लक (५ - ८) Closing balance as on 31st march (5 - 8)	4831	17	4848	8	499	5355
10	उत्पादित लसींची किंमत Cost of vaccine doses manufactured	41657	0	41657	0	0	41657
11	खरेदी केलेल्या लसींची किंमत Cost of vaccine doses purchased	4	168	172	0	0	172
12	पुरवठा केलेल्या लसींची किंमत Cost of vaccine doses supplied	43532	129818	173350	0	0	173350
13	उत्पादित लस तुकड्यांची संख्या No. of Test batches of Vaccine Manufactured	17	23	40	16	22	78
14	निर्जंतुकरण चाचण्या No. of Sterility tests carried out	17	24	41	8	22	71
15	लसमात्रा सुरक्षितता चाचण्या No. of Safty tests carried out	17	24	41	8	0	49
16	कार्यक्षमता चाचण्या No. of Potency tests carried out	10	4	14	0	0	14

Summary of workload at Disease Investigation Section, Pune in Maharashtra State

अ.क्र.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
1	जिवाणूशास्त्र प्रयोगशाळा Bacteriology Laboratory -	
	जिवाणूंच्या कृत्रिम वाढीकरिता तपासलेले उती / रक्त / इतर नमुने संख्या No. of tissue / blood / other samples processed for cultural examination	679
	केलेल्या जैव रासायनिक चाचण्यांची संख्या No. of biochemical tests performed	513
	केलेल्या जैविक चाचण्यांची संख्या No. of biological tests performed	176
	केलेल्या अँटीबायोटिक संवेदनाशीलता चाचण्यांची संख्या No. of antibiotic sensitivity tests carried Out	72
	ब्लड स्मीयर्स/ इम्प्रेशनचे तपासलेले नमुने No. of blood smear / impression smears examined	539
	सीईएमसाठी तपासलेले नमुने No. of swabs for CEM	0
	एलायझा चाचणीचे ग्लॅंडर्ससाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples for tested for Glanders by ELISA	3003
	एलायझा चाचणीने सांसर्गिकी गर्भपातासाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for Brucellosis by ELISA	7118
	एलायझा चाचणीने इतर रोगांसाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested by ELISA for other diseases	276
	कंपायलो बॅक्टेरियोसिससाठी तपासलेल्या प्रिप्युशियल नमुन्यांची संख्या No. of prepucial samples examined for Campylobacteriosis	2367
	पीसीआर वर तपासणी केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by PCR	101
	इतर प्रयोगशाळा (निवेदी, आय.व्ही.आर.आय. इत्यादी) कडे पाठविलेले नमुने No. of samples sent to other labs viz. NIVEDI, IVRI, etc.	0
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	14844
	जतन केलेल्या जिवाणूंची आयसोलेटसची संख्या No. of bacterial isolates maintained	4
	पीसीआरद्वारे प्रमाणित केलेल्या नवीन रोगांची संख्या No. of new diseases standardized by PCR	2
2	गोमवजशास्त्र प्रयोगशाळा Mycology Laboratory -	
	तपासणी केलेले खादय व वैरण नमुन्यांची संख्या No. of feed & fodder samples examined	199
	तपासणी केलेले धान्य नमुने संख्या No. of grain samples examined	34
	तपासणी केलेले स्कीन स्क्रॅपिंग नमुने संख्या No. of skin scrapings examined	0
	तपासणी केलेले इतर नमुन्यांची संख्या No. of other samples examined	0
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या एकूण नमुन्यांची संख्या Total no. of samples received & examined	233
	अभ्यासलेल्या बुरशिजन्य घटनांची संख्या No. of fungal incidences studied	0
3	विकृतीशास्त्र प्रयोगशाळा Pathology Laboratory -	
	उती बदल विकृतीसाठी तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples examined by histopathology	250
	जैवरसायन शास्त्रासाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples examined for biochemistry	454
	रक्ताचे गुणधर्म व रोगासाठी तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of Blood samples tested for hematology	472
	तपासलेल्या मुत्र नमुन्यांची संख्या No. of urine samples tested	1
	बीएसईसाठी तपासलेल्या मेंदू / खादय नमुन्यांची संख्या No. of brain / feed samples tested for BSE	136
	इतर प्रयोगशाळा (निवेदी, आय.व्ही.आर.आय. इत्यादी) कडे पाठविलेले नमुने No. of samples sent to other labs viz. NIVEDI, IVRI, etc.	0
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या एकूण नमुन्यांची संख्या Total no. of samples received & examined	1313
	केलेल्या शवविच्छेदनांची संख्या No. of post mortem carried out	5
	बीएसई सर्वेक्षण करिता भेटी दिलेल्या खादय कारखान्यांची संख्या No. of feed factories visited for BSE surveillance	1
4	विषशास्त्र प्रयोगशाळा Toxicology Laboratory	
	तपासलेल्या उती नमुन्यांची संख्या No. of tissue samples examined	190
	तपासलेल्या खादय व वैरण नमुन्यांची संख्या No. of feed & fodder samples examined	376
	तपासलेल्या पाणी नमुन्यांची संख्या No. of water samples examined	186
	तपासलेल्या इतर नमुन्यांची संख्या No. of other samples examined	12

तक्ता क्र. २६ चालू / Table No. 26 Contd.

महाराष्ट्र राज्यातील रोग अन्वेषण विभाग, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता

Summary of workload at Disease Investigation Section, Pune in Maharashtra State

अ.क्र.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
	इतर प्रयोगशाळा (निवेदी, आय.व्ही.आर.आय. इत्यादी) कडे पाठविलेले नमुने No. of samples sent to other labs viz. NIVEDI, IVRI, etc.	0
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	764
	अभ्यासलेल्या विषबाधा घटनांची संख्या No. of poisoning incidences studied	1
	विष / विषपदार्थ तपासणीसाठी नव्याने प्रमाणित केलेल्या पद्धतीची संख्या No. of new method standardized for defecation of toxins / poisons	0
5	परजिवशास्त्र प्रयोगशाळा Parasitology Laboratory -	
	तपासलेले रक्त नमुने / रक्त काच पटटयाच संख्या No. of blood samples / blood smear examined	478
	तपासलेल्या शोण नमुन्यांची संख्या No. of faecal samples examined	455
	तपासलेल्या लयिका ग्रंथिच्या बायोप्सीची संख्या No. of lymph node biopsy examined	0
	ट्रायको मोनियसिससाठी तपासलेल्या प्रिप्युशियल नमुन्यांची संख्या No. of prepucial samples examined for trichomoniasis	2882
	तपासलेल्या इतर नमुन्यांची संख्या No. of other samples received & examined	21
	एलायझा चाचणीने तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by ELISA	
	पीसीआरद्वारे नव्याने प्रमाणित केलेल्या रोगांची संख्या No. of samples tested by PCR	256
	इतर प्रयोगशाळा (निवेदी, आय.व्ही.आर.आय. इत्यादी) कडे पाठविलेले नमुने No. of samples sent to other labs viz. NIVEDI, IVRI, etc.	0
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	4092
	परजीवीय अभ्यासाकरीता भेटी दिलेल्या प्रेक्षकांची संख्या No. of farms visited for parasitological studies	0
	पीसीआरद्वारे नव्याने प्रमाणित केलेल्या रोगांची संख्या No. of new diseases standardized by PCR	0
6	विषाणूशास्त्र व उती संवर्धन प्रयोगशाळा Virology & Cell culture Laboratory -	
	व्हायरस आयसोलेशन करीता तपासणी केलेल्या उती / रक्त / इतर नमुन्यांची संख्या No. of tissue / blood / other samples processed for virus isolation	12
	एलायझा चाचणीने आयबीआरसाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for IBR by ELISA	4909
	एलायझा चाचणीने बीव्हीडीसाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for BVD by ELISA	846
	एस एलायझा चाचणीद्वारे पीपीआर करीता तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for PPR by S-ELISA	0
	सी एस एलायझा चाचणीद्वारे पीपीआर करीता तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for PPR by C-ELISA	386
	रेबिज करीता तपासलेले नमुने संख्या No. of samples tested for rabies	21
	पीपीआर रोग नियंत्रणांतर्गत एलायझा पीपीआर तपासणी केलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for PPR by ELISA under PPR-CP sero-surveillance	680
	एलायझा द्वारे इतर रोगांकरीता तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by ELISA for other diseases	389
	इतर प्रयोगशाळा (निवेदी, आय.व्ही.आर.आय. इत्यादी) कडे पाठविलेले नमुने No. of samples sent to other labs viz. NIVEDI, IVRI, etc.	7763
	पीसीआरद्वारे तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by PCR	2233
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	17239
	जतन केलेल्या विषाणू आयसोलेटची संख्या No. of viral isolates maintained	0
	पीसीआरद्वारे नव्याने प्रमाणित केलेल्या रोगांची संख्या No. of new diseases standardized by PCR	2
7	पशुरोग प्रयोगशाळा Cattle Diseases Laboratory-	
	क्षयरोगासाठी तपासलेल्या जनावरांची संख्या No. of animals tested for Tuberculosis	3223
	जोहनस रोगासाठी तपासलेल्या जनावरांची संख्या No. of animals tested for Johne's Disease	3468
	संसर्गजन्य गर्भपातासाठी गोळा केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples collected for Brucellosis	2669
	आयबीआर साठी गोळा केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples collected for IBR	2669
	कंपायलो बॅक्टेरिओसिससाठी गोळा केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples collected for Campylobacteriosis	1969
	ट्रायकोमोनियासिससाठी गोळा केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples collected for Trichomoniasis	1969
	बीव्हीडी तपासणी करीता संकलित केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples collected for BVD	0
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	15967
	तपासणी केलेल्या एकूण संस्थांची संख्या No. of Institutes inspected	7

तक्ता क्र. २६ चालू / Table No. 26 Contd.
 महाराष्ट्र राज्यातील रोग अन्वेषण विभाग, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता
 Summary of workload at Disease Investigation Section, Pune in Maharashtra State

अ.क्र.S r.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
8	कुक्कुट रोग निदान प्रयोगशाळा Poultry Disease Diagnostic Laboratory -	
	a) कुक्कुट विकृती शास्त्र प्रयोगशाळा Poultry Pathology Laboratory	
	रोअविमधील इतर प्रयोगशाळांकडे तपासणीसाठी पाठविलेले नमुने No. of samples received, collected & tested for histopathology	66
	b) कुक्कुट जिवाणुशास्त्र प्रयोगशाळा Poultry Bacteriology laboratory	
	तपासणी केलेल्या उती / रक्त / इतर नमुन्यांची संख्या No. of tissue / blood / other samples processed for cultural examination	178
	केलेल्या जैवरासायनिक चाचण्यांची संख्या No. of biochemical tested performed	151
	केलेल्या जैविक चाचण्यांची संख्या No. of biological tests performed	0
	केलेल्या प्रतीजैविक संवेदनशीलता चाचण्यांची संख्या No. of antibiotic sensitivity tests carried out	105
	कॉलीफॉर्मसाठी तपासलेल्या पाण्याच्या नमुन्यांची संख्या No. of water samples tested for coliforms (MPN)	121
	तपासलेल्या पशुखादय नमुन्यांची संख्या No. of feed samples tested	188
	केलेल्या सालमोनेला प्लेट अग्लुटीनेशन चाचण्यांची संख्या No. of salmonella plate agglutination tests done	2287
	केलेल्या मायकोप्लाझ्मा प्लेट अग्लुटीनेशन चाचण्यांची संख्या No. of mycoplasma plate agglutination tests done	4540
	तपासलेले तुसचे नमुने No. of litter samples tested	15
	इतर प्रयोगशाळांना पुष्टीकरणसाठी पाठविलेल्या नमुने / बॅक्टेरियल आयसोलेटची संख्या No. of samples / bacterial isolates sent to other labs for confirmation	0
	पीसीआर द्वारे तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by PCR	2
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	7587
	जतन केलेल्या बॅक्टेरियल आयसोलेटची संख्या No. of bacterial isolates maintained	4
	पीसीआरद्वारे प्रमाणित केलेल्या नवीन रोगांची संख्या No. of new diseases standardized by PCR	0
	c) कुक्कुट विषाणुशास्त्र प्रयोगशाळा Poultry Virology Laboratory	
	व्हायरस आयसोलेशन करीता तपासणी केलेल्या उती / रक्त / इतर नमुन्यांची संख्या No. of tissue / blood / other samples processed for virus isolation	0
	केलेल्या एजीपीटी चाचण्यांची संख्या No. of AGPT test done	0
	केलेल्या एचआय चाचण्यांची संख्या No. of HI tested carried out	2245
	बर्ड फ्लू करीता तपासणी केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested for Avian Influenza (Ag)	
	a. क्लोअकल स्वॅब Cloacal swabs	8455
	b. ट्रॅकियल स्वॅब Tracheal swabs	7763
	c. कॉंबडयांच्या बाजारातून जीवत पक्षांचे घेतलेले नमुने Samples collected from live bird market	85
	d. पर्यावरणीय नमुन्यांची संख्या Environmental samples	282
	बर्ड फ्लूसाठी केलेल्या एलाइझा चाचण्यांची संख्या No. of ELISA for Avian Influenza (Ab)	10288
	इतर एव्हियन डीसीजेस करीता केलेल्या एलाइझा चाचण्यांची संख्या No. of ELISA for other avian diseases	72
	राष्ट्रीय स्तरावरील इतर प्रयोग शाळांना पाठविलेले नमुने संख्या No. of samples sent to other national level labs	1010
	पीसीआरद्वारे तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by PCR	28
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	30228
	एकूण Grand total (a+b+c)	37881
	जतन केलेल्या वायरल आयसोलेटची संख्या No. of viral isolates maintained	0
	पीसीआर द्वारे प्रमाणित केलेल्या नवीन रोगांची संख्या No. of new diseases standardized by PCR	0
	साल्मोनेल्लोसिससाठी तपासलेल्या पक्षांची संख्या No. of birds tested for salmonellosis	310
	केलेली शवविच्छेदने No. of post mortems carried out	58
	शासकीय कुक्कुट प्रक्षेत्रावर अभ्यासिकेच्या मरतुकीच्या घटनांची संख्या No. of samples study of mortality on Govt poultry farm	11
	भेटी दिलेल्या व तपासणी केलेल्या अंडी उबवणी केंद्रांची संख्या No. of hatcheries visited & monitoring done	4
	भेटी दिलेल्या सधन कुक्कुट विकास प्रकल्पांची संख्या No. of IPD blocks visited	2
	खाजगी प्रक्षेत्र / अंडी उबवणी केंद्रांना दिलेल्या भेटीची संख्या No. of private farms / hatcheries visited	25

तक्ता क्र. २६ चालू / Table No. 26 Contd.

महाराष्ट्र राज्यातील रोग अन्वेषण विभाग, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता
Summary of workload at Disease Investigation Section, Pune in Maharashtra State

अ.क्र./ Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
9	गुरांमधील रोगांचे सर्वेक्षण Animal Disease Surveillance -	
	संकलित केलेले तपासणी केलेले रक्तजल / दूध नमुन्यांची संख्या No. of serum samples / milk samples collected & tested	4015
	निवेदी बंगलोर येथे पाठविलेल्या रक्तजल / दूध नमुन्यांची संख्या No. of serum samples sent to NIVEDI, Bangalore	2779
	संकलित केलेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples collected & tested	6794
	पशुरोग सर्वेक्षणासाठी भेट दिलेल्या ठिकाणांची संख्या No. of places visited for animal disease surveillance	17
	रोग प्रादुर्भावामध्ये रोग कारणमिमांसा करणेसाठी दिलेल्या भेटी व अभ्याससंख्या No. of outbreaks attended & studied for epidemiology	12
	रोगासंबंधीच्या अंदाजांची संख्या No. of disease forecasting done	12
	केलेल्या प्रकाशनांची छोटे वृत्तपत्र व पुस्तिकांची संख्या No. of publications done viz., bulletins, leaflets, etc.	2
10	लाळ खुरकुत रोग निदान प्रयोगशाळा Foot & Mouth Disease Laboratory -	
	एलायझा चाचणीद्वारे सिरॉसर्व्हॅलन्ससाठी प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples received & tested for	9207
	दिवा चाचणीसाठी प्राप्त झालेल्या व तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples received & tested by DIVA	4026
	एफएमडी विषाणूच्या तपासणीसाठी केलेल्या उती नमुन्यांची संख्या No. of tissue samples tested & typed for FMD virus	119
	एपीएमडी-सीपी सर्वेक्षण अंतर्गत डीएफएमडी/आयव्हीआरआय येथे पाठविलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples sent to DFMD / IVRI Lab under FMD-CP surveillance	0
	तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples tested	13352
	पुरवठा केलेल्या प्रिझर्व्हेटिव्ह व्हायलची संख्या No. of preservative vials supplied	185
	एफएमडी सिरॉसर्व्हॅलन्स करीता भेटी दिलेल्या प्रक्षेपांची संख्या No. of visits to farms for FMD serosurveillance	10
	भेटी दिलेल्या पशुवैद्यकीय संस्थांची संख्या No. of Vet. Institutes visited	101
	एफएमडी लसिकरण मॉनिटरिंगसाठी भेटी दिलेल्या गावांची संख्या No. of villages visited for monitoring of FMD Vaccination	102
	भेटी दिलेल्या गुरांचे आठवडीबाजार / कॅटल स्लमची संख्या No. of weekly cattle markets / cattles slums attended	4
	रोग परिस्थिती विज्ञानासाठी अभ्यासिकेच्या रोगप्रादुर्भावाची संख्या No. of outbreaks studied for epidemiology	5
	जिल्हा तालुका स्तरावर घेतलेल्या जागरूकता शिबिरातील उपस्थिती संख्या No. of district / block level awareness camps (IEC) attended	10

तक्ता क्र. २७ / Table No. 27

महाराष्ट्र राज्यातील श्वानदंशरोग प्रतिबंधक पथकांचे (२) कामकाज दर्शविणारा तक्ता
Summary of workload at Rabies control units (2) in Maharashtra State

अ.क्र. Sr.N	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	पुणे Pune	छ.संभाजीनगर Chh.Sambhajinagar
1	2	3	4
1	१ एप्रिल रोजी शिल्लक असलेल्या कुत्र्यांची संख्या Opening balance of dogs as on 1st April	0	0
2	पकडलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs seized	3793	4560
3	एकूण कुत्र्यांची संख्या (१+२) Total No. of dogs (1+2)	3793	4560
4	सोडून देण्यात आलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs released	0	0
5	एबीसी कार्यक्रमाखाली शस्त्रक्रिया केलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs operated under ABC program	3793	4560
6	नष्ट केलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs euthenised	0	0
7	वैद्यकीय महाविद्यालयाकडे प्रयोगासाठी पाठविण्यात आलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs supplied to medical college for	0	0
8	पळून गेलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs escaped	0	0
9	विल्हेवाट लावलेल्या कुत्र्यांची संख्या (४ ते ८) Total No. of dogs disposal (4 to 8)	3793	4560
10	३१ मार्च रोजी शिल्लक कुत्र्यांची संख्या (३ वजा ९) Closing balance of dogs as on 31st March (3 - 9)	0	0
11	लसीकरण केलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs immunised	0	24685
12	श्वानदंशोत्तर उपचार केलेल्या जनावरांची संख्या No. of animals treated with postbite A.R.V.		
	अ) गुरे Cattle	5	48
	ब) कुत्रे Dogs	90	343
	क) इतर Others	0	56
13	रोगनिदानाकरिता रो.अ.वि. पुणे येथे पाठविलेले नमुने No. of specimens sent for disease diagnosis to DIS, Pune	0	0
14	आयोजित / उपस्थित राहिलेले श्वान प्रदर्शन Dog shows organised / attended	7	2
15	मोठ्या जनावरांच्या लसीकरणाची शिबिरे Large animals vaccination camps	4	4

तक्ता क्र. २८/ Table No. 28

पशुसंवर्धन विभागाच्या विविध संस्थांमध्ये नोंद झालेल्या संसर्गजन्य रोगांची माहिती दर्शविणारा तक्ता

No. of Out Breaks Recorded in various insitutions in Animal Husbandry Department

अ. क्र. Sr. No.	वर्ग Category	रोगाचे नाव Name of Disease	प्रादुर्भावांची संख्या No. of Outbreaks	लागण झालेल्या गावांची संख्या No. of Villages Affected	बाधित झालेली जनावरे / पक्ष्यांची संख्या No. of Animals / Birds Attacked	मृत पावलेल्या जनावरे/ पक्ष्यांची संख्या No. of Animals/ Birds Died
1	2	3	4	5	6	7
1	गुरे / म्हशी Cattle / Buffalo	१. घटसर्प / Hemorrhagic septicemia	4	4	67	28
		२. फन्या / Black Quarter	-	-	-	-
		३. पी. पी. आर. / Peste des Petits Ruminants	-	-	-	-
		४. लाळ्या खुरकुत रोग / Foot & Mouth Disease	11	11	908	57
		५. विषबाधा / Botulism	-	-	-	-
		६. श्वानदंश / Antirabies	-	-	-	-
		७. काळपुळी / Anthrax	-	-	-	-
		८. सांसर्गिक गर्भपात / Brucellosis	-	-	-	-
		९. आंत्रविषार / Enterotoxaemia	-	-	-	-
		१०. थायलेरिआसिस/Theileriasis	-	-	-	-
		११. सरा / Surra	-	-	-	-
		१२. लम्पी चर्मरोग / Lumpy skin disease	3173	3173	150402	10811
		१३. इतर/Other	-	-	-	-
2	शेळ्या- मेंढ्या / Sheep & Goat	१. पी. पी. आर. / Peste des Petits Ruminants	2	2	11	1
		२. शेळ्या व मेंढ्यांच्या देवी Sheep & Goat Pox	-	-	-	-
		३. आंत्रविषार / Enterotoxaemia	-	-	-	-
		४. घटसर्प / Hemorrhagic septicemia	-	-	-	-
		५. काळपुळी / Anthrax	-	-	-	-
		६. श्वानदंश / Antirabies	-	-	-	-
		७. सरा / Surra	-	-	-	-
		८. नील जिक्का / Blue Tongue	-	-	-	-
		९. बोटुलिझम / Botulism	-	-	-	-
		१०. लाळ्या खुरकुत रोग / Foot & Mouth Disease	-	-	-	-
		११. थायलेरिआसिस/Theileriasis	-	-	-	-
		१२. इतर/Other	-	-	-	-
		3	कोंबड्या / Poultry	१. कॉक्सिडीओसीस / Coccidiosis	-	-
२. सालमोनेल्ला / Salmonella	-			-	-	-
३. मानमोडी / Ranikhet	-			-	-	-
४. कोंबड्यांच्या देवी / Fowl Pox	-			-	-	-
५. श्वानदंश / Antirabies	-			-	-	-
६. बर्ड फ्लू / Bird Flue	3			3	11411	11411
७. आयबीडी / Infectious bursal disease, Gumboro	-			-	-	-
८. मरेक्स / Marex	-			-	-	-
९. निदान न झालेले / Not diagnosed	-			-	-	-
१०. निदान न झालेले / Not diagnosed	-			-	-	-
4	डुकरे / Pigs	१. सुकर ताप / Swine Fever	7	7	534	534
		२. श्वानदंश / Antirabies	-	-	-	-
		३. घटसर्प / Haemorrhagic Septicemia	-	-	-	-
5	घोडे / Horses	१. ग्लॅंडर्स / Glanders	2	2	3	3

तक्ता क्र. २९ / Table No. 29

गोठीत रेत प्रयोगशाळा व जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र मधील गोठीत रेतमात्रांचा हिशोब

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	गोठीत रेत प्रयोगशाळा Frozen Semen Laboratory		१ एप्रिल रोजीची सुरुवातीची शिल्लक Opening balance as on 1st April		गोठीत रेतमात्रा उत्पादन FS doses produced	
		पैदाशीचे वळू Breeding bulls	वळूमार्फत मिळालेली रेतन संकलन Semen collection obtained from Bulls	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC
1	2	3	4	5	6	7	8
1	विदेशी जर्सी Exotic - Jersey	3	336	640820		74303	
2	विदेशी होलस्टीन Exotic - Holstein	9	817	53286		308689	
3	A) एकूण विदेशी Total Exotic	12	1153	694106	99216	382992	0
4	जर्सी संकरीत-५०% Jersey cross bred-50%	22	1057	272415		247857	
5	जर्सी संकरीत-६२.५% Jersey cross bred-62.5%	0	0	0		0	
6	जर्सी संकरीत-७५% Jersey cross bred-75%	2	168	132124		27345	
7	एकूण जर्सी संकरीत Total Jersey Crossbred	24	1225	404539		275202	
8	होलस्टीन संकरीत-५०% Holstein cross bred-50%	9	711	43298		208230	
9	होलस्टीन संकरीत-६२.५% Holstein cross bred-62.5%	0	0	226		0	
10	होलस्टीन संकरीत-७५% Holstein cross bred-75%	9	884	13685		224038	
11	एकूण होलस्टीन संकरीत Total Holstein Crossbred	18	1595	57209		432268	
12	B) एकूण संकरीत Total Crossbred	42	2820	461748	157836	707470	0
13	अ) देवणी Deoni/राठी Rathi	6	209	73800	16631	51004	0
14	ब) डोंगी Dangi	24	1369	184899	6178	261723	0
15	क) गवळाड Gavlau	21	1657	96705	17243	32359	0
16	ड) खिलार Khillar	0	0	700	22463	110014	0
17	इ) लाल कंधारी Lal kandhari	0	0	6413	15731	38090	0
18	फ) गिर Gir	9	231	108494	61480	269850	
19	ग) सहिवाल Sahival	6	503	0	40115	0	
20	ह) हरियाणा Hariana	0	0	213313	0	15673	0
21	इतर Other	0	0	0	50983	0	0
22	C) एकूण देशी Total Indigenous	66	3969	684324	230824	778713	0
23	पंढरपुरी Pandharpuri	15	1454	75997	23085	204117	0
24	नागपुरी Nagpuri	0	0	0	2586	0	0
25	सुरती Surati	0	0	7473	8056	0	0
26	मुन्हा Murrha	54	4025	220844	165346	761003	0
27	जाफराबादी Jafrabadi	2	0	8084	5696	0	0
28	इतर Other	0	0	0	5286	0	0
29	D) एकूण महिष Total Buffaloe	71	5479	312398	210055	965120	0
30	एकूण Total (A+B+C+D)	191	13421	2152576	697931	2834295	0
31	पैदाशीच्या धोरणानुसार आवश्यकता Requirement as per breeding Policy	204	--	--	--	--	--
32	आवश्यकतेनुसार कमी किंवा जादा More or less as per requirement	-13	--	--	--	--	--
33	एकूण गोठीत रेतमात्रा तयार करण्यासाठी आलेला खर्च (रु. लाख) Expenditure incurred to produce total FS doses (Rs. Lakh)	--	--	--	--	774.84	--
34	एक गोठीत रेतमात्रा तयार करण्यासाठी आलेला खर्च (रु.) Expenditure incurred to produce one FS doses (Rs.)	--	--	--	--	27.34	--

Account of Frozen Semen Doses at Frozen Semen Laboratory & District AI Centre

अ. क्र. Sr. No.	इतर संस्थेकडून विकत/ मिळालेल्या Purchased/ Received from other inst. / MLDB		एकूण गोठीत रेतमात्रा Total FS doses		पुरविलेल्या गोठीत रेतमात्रा FS doses supplied		चाचणीसाठी / वाया गेलेल्या गोठीत रेतमात्रा FS doses used for testing / wasted		एकूण विनियोग केलेल्या गोठीत रेतमात्रा FS doses disposed		३१ मार्च अखेरची शिल्लक Closing balance as on 31st March	
	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC
1	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	57145		772268		77563		598203		675766		96502	
2	52710		414685		148902		52110		201012		213673	
3	109855	221734	1186953	320950	226465	218386	650313	3417	876778	221803	310175	99147
4	0		520272		156276		43558		199834		320438	
5	0		0		0		0		0		0	
6	2		159471		25893		2738		28631		130840	
7	2		679743		182169		46296		228465		451278	
8	171700		423228		346810		16658		363468		59760	
9	0		226		0		0		0		226	
10	137721		375444		295328		32198		327526		47918	
11	309421		798898		642138		48856		690994		107904	
12	309423	797637	1478641	955473	824307	645488	95152	10651	919459	656139	559182	299334
13	0	42766	124804	59397	42892	36188	14547	309	57439	36497	67365	22900
14	35080	6832	481702	13010	141836	9094	63523	102	205359	9196	276343	3814
15	0	31551	129064	48794	33751	16349	9353	203	43104	16552	85960	32242
16	16835	62114	127549	84577	61545	55837	19522	1151	81067	56988	46482	27589
17	24030	49455	68533	65186	49497	35871	7370	191	56867	36062	11666	29124
18	195270	188775	573614	250255	230687	139823	49957	1651	280644	141474	292970	108781
19	0	124151	0	164266	0	85000	0	973	0	85973	0	78293
20	0	0	228986	0	21920	0	5354	0	27274	0	201712	0
21	0	22901	0	73884	0	13410	0	249	0	13659	0	60225
22	271215	528545	1734252	759369	582128	391572	169626	4829	751754	396401	982498	362968
23	0	33341	280114	56426	32317	36492	24522	1062	56839	37554	223275	18872
24	0	0	0	2586	0	515	0	12	0	527	0	2059
25	0	2224	7473	10280	2225	5347	0	38	2225	5385	5248	4895
26	567347	521718	1549194	687064	532850	478347	114806	7615	647656	485962	901538	201102
27	10000	6136	18084	11832	6072	6230	0	64	6072	6294	12012	5538
28	0	0	0	5286	0	0	0	0	0	0	0	5286
29	577347	563419	1854865	773474	573464	526931	139328	8791	712792	535722	1142073	237752
30	1267840	2111335	6254711	2809266	2206364	1782377	1054419	27688	3260783	1810065	2993928	999201
31	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
32	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
33	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
34	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

तक्ता क्र. ३० / Table No. 30

म.प.वि.मं. च्या वळूमाता प्रक्षेत्र, वळू संगोपन केंद्र व राज्यस्तरीय पशुपैदास प्रक्षेत्र येथील पशुधनाची संख्या

Livestock strength of BMF, BRC - under MLDB & CBF - under State Sector

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	पैदाशीच्या गायी/ म्हशी Breeding Cows/ Buffaloes	कालवडी Female calves	१ ते २ वर्षातील कालवडी Heifers 1 to 2 Years	२ ते ३ वर्षातील कालवडी Heifers 2 to 3 Years	नर वासरे Male calves	१ ते २ वर्षांमधील वळू Bulls 1 to 2 Years	२ ते ३ वर्ष व त्यावरील वळू Bulls 2 to 3 years & above	पैदाशीचे वळू Breeding bulls	बैल Bullocks	एकूण कळप स्थिती Total Herd Position
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
वळूमाता केंद्रे Bull Mother Farms											
1	अ) सुरवातीस असलेल्या Opening balance	654	0	263	362	0	186	249	6	2	1722
2	ब) अंतर्गत बदल Internal change	31	0	0	0	0	0	0	0	0	31
3	क) जन्म Calves born	0	178	0	0	166	0	0	0	0	344
4	ड) पावती Receipt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	इ) खरेदीचे वर्ष Purchased during the year	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	फ) मृत्यू संख्या Deaths	35	24	14	4	25	9	13	2	0	126
7	ग) विक्री Sale	111	7	9	26	5	36	148	0	0	342
8	ह) मपविमंच्या इतर संस्थेकडे वर्ग Transferred to other Instt. of MLDB	0	8	0	0	12	1	1	0	2	24
9	य) बदल Conversions	0	0	0	31	0	0	0	0	0	31
10	र) अखेरची शिल्लक Closing balance	539	139	240	301	124	140	87	4	0	1574
11	ल) गुणवत्तेचे निकष पूर्ण करणारी गुरे No. of Animals Meeting the Quality Standards	203	88	167	143	61	92	7	2	0	763
12	व) पैदाशीचे धोरणानुसार आवश्यक गाय/म्हशी Requirement as per breeding Policy	210	70	138	39	24	16	5	1	0	503
13	क्ष) आवश्यकतेप्रमाणे कमी किंवा जास्त More or less as per requirement	-7	18	29	104	37	76	2	1	0	260
शासकीय पशुपैदास प्रक्षेत्र Cattle Breeding Farm											
1	अ) सुरवातीस असलेल्या Opening balance	48	0	11	20	0	3	0	0	3	85
2	ब) अंतर्गत बदल Internal change	9	0	0	0	0	0	0	0	0	9
3	क) जन्म Calves born	0	24	0	0	21	0	0	0	0	45
4	ड) पावती Receipt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	इ) खरेदीचे वर्ष Purchased during the year	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	फ) मृत्यू संख्या Deaths	1	2	0	0	3	0	0	0	0	6
7	ग) विक्री Sale	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	ह) मपविमंच्या इतर संस्थेकडे वर्ग Transferred to other Instt. of MLDB	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	य) बदल Conversions	0	0	0	3	0	0	0	0	0	3
10	र) अखेरची शिल्लक Closing balance	56	22	11	17	18	3	0	0	3	130
11	ल) गुणवत्तेचे निकष पूर्ण करणारी गुरे No. of Animals Meeting the Quality Standards	57	24	11	0	18	3	0	0	0	113
12	व) पैदाशीचे धोरणानुसार आवश्यक गाय/म्हशी Requirement as per breeding Policy	50	10	10	0	10	0	0	0	0	80
13	क्ष) आवश्यकतेप्रमाणे कमी किंवा जास्त More or less as per requirement	7	14	1	0	8	3	0	0	0	33

तक्ता क्र. ३० चालू / Table No. 30 Contd.
म.प.वि.मं. च्या वळमाता प्रक्षेत्र, वळू संगोपन केंद्र व राज्यस्तरीय पशुवैदास प्रक्षेत्र येथील पशुधनाची संख्या
Livestock strength of BMF, BRC - under MLDB & CBF - under State Sector

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	नर वासरे Male calves		१ ते २ वर्षांमधील वळू Bulls 1 to 2 Years		२ - ३ वर्ष व त्यावरील वळू Bulls 2 - 3 years & above		पैदाशीचे वळू Breeding bulls		बैल Bullocks		एकूण कळप स्थिती Total Herd Position	
		गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe	गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe	गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe	गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe	गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe	गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
वळू संगोपन केंद्र Bull Rearing Centre													
1	अ) सुरवातीस असलेल्या Opening balance	0	0	15	11	19	19	11	5	0	0	45	35
2	ब) अंतर्गत बदल Internal change	0	0	2	0	14	0	0	0	0	0	16	0
3	क) जन्म Calves born	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	ड) पावती Receipt	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	3	0
5	इ) खरेदीचे वर्ष Purchased during the year	13	0	14	9	4	1	0	0	0	0	31	10
6	फ) मृत्यू संख्या Deaths	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0
7	ग) विक्री Sale	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	4	0
8	ह) मपविमंच्या इतर संस्थेकडे वर्ग Transferred to other Instt. of MLDB	0	0	2	0	17	15	7	5	0	0	26	20
9	घ) बदल Conversions	2	0	14	0	0	0	0	0	0	0	16	0
10	र) अखेरची शिल्लक Closing balance	11	0	18	20	19	5	0	0	0	0	48	25
11	ल) गुणवत्तेचे निकष पूर्ण करणारी गुरे No. of Animals Meeting the Quality Standards	11	0	18	20	19	0	11	5	0	0	59	25
12	व) पैदाशीचे धोरणानुसार आवश्यक गाय/म्हशी Requirement as per breeding Policy	18	2	24	10	21	11	10	10	0	0	73	33
13	क्ष) आवश्यकतेप्रमाणे कमी किंवा जास्त More or less as per requirement	-7	-2	-6	10	-2	-11	1	-5	0	0	-14	-8

तक्ता क्र. ३१ / Table No. 31
गोतीत रेत प्रयोगशाळा व जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र मधील द्रवनाचा हिशोब
Account of LN₂ at Frozen Semen Laboratory & District AI Centre (in Litre)

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	गो. रे. प्र. F. S. Lab	जि. कू. रे. कें. D. A. I. C.
1	2	3	4
1	1 एप्रिल रोजी द्रवनाची आरंभीची शिल्लक Opening balance of LN ₂ as on 1st April	1751.50	102616.14
2	मुख्यालयी उत्पादित द्रवना LN ₂ produced at HQ	0.00	0.00
3	म.प.वि.मं कडून प्राप्त झालेले द्रवना Quantity of LN ₂ Received from MLDB	0.00	109011.50
4	खरेदी केलेले द्रवना Quantity of LN ₂ purchased	152885.70	2328669.40
5	खात्याच्या इतर संस्थेकडून मिळालेले / उसनवार घेतलेले द्रवना LN ₂ Received / borrowed from other Institute of Dept.	188.00	0.00
6	एकूण द्रवना Total quantity of LN ₂	154825.20	2540297.04
7	प्रयोगशाळेसाठी वापरलेले द्रवना Quantity of LN ₂ used for Laboratory	135564.50	130820.00
8	द्रवनापात्र थंड करणेसाठी वापरलेले द्रवना LN ₂ used for cooling of LN ₂ containers	7650.00	43741.34
9	पुरवठा केलेले द्रवना Quantity of LN ₂ supplied	0.00	2102586.83
10	इतर संस्थांना उसनवार दिलेले द्रवना LN ₂ borrowed to other Institute of Dept.	0.00	0.00
11	बाष्पीभवन झालेले द्रवना Quantity of LN ₂ evaporated	9419.70	200314.33
12	द्रवना बाष्पीभवनाची टक्केवारी Percentage of Evaporation of LN ₂	6.08	7.89
13	विनियोग केलेले एकूण द्रवना Total Quantity of LN ₂ disposed off	152634.20	2477462.50
14	31 मार्च रोजी शिल्लक द्रवना Closing balance of LN ₂ as on 31st March	2191.00	62834.54
15	एक कृत्रिम रेतन करण्यासाठी लागणारे द्रवना (ली) LN ₂ required to perform one Insemination (Ltr)	0.00	1.47
16	एक कृत्रिम रेतन करण्यासाठी लागणा-या द्रवनाची किंमत (रु.) Cost of LN ₂ required to perform one Insemination (Rs.)	0.00	33.21
17	केलेले कृत्रिम रेतन Artificial Insemination Done	0	1688759
18	जन्मलेली वासरे Calves Born	0	570533
19	एक लिटर द्रवनाची खरेदी किंमत (रु.) Purchase Cost of LN ₂ per Litre (Rs.)	21.37	22.64
20	एक अतिशित वळूबीजमात्रा तयार करण्यास लागलेल्या द्रवनाची किंमत (रु.) Cost of LN ₂ required to produce one FS Dose (Rs.)	1.19	0.00

तक्ता क्र. ३२ / Table No. 32

म.प.वि.मं. च्या वळूमाता प्रक्षेत्र, वळू संगोपन केंद्र व राज्यस्तरीय पशुपैदास प्रक्षेत्रांच्या कार्यभाराचा तपशील
Summary of workload of BMF, BRC - under MLDB & CBF - under State Sector

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	वळूमाता केंद्रे BMF	पशुपैदास प्रक्षेत्र CBF	वळू संगोपन केंद्र BRC	
1	2	3	4	5	
1	प्रक्षेत्रावरील सरासरी गायी व म्हशी Avg. No. of Cow & Buffalo on the farm	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	215	0	0
		क) देशी Indigenous	208	57	0
		ड) महिष Buffalo	119	0	0
2	दुध देण्याच्या कालावधीत दिलेले सरासरी दुध (लि.) Avg. Milk yield during lactation period(Ltrs.)	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	6869	0	0
		क) देशी Indigenous	2027	0	0
		ड) महिष Buffalo	2929	0	0
3	दुध देण्याचा सरासरी कालावधी (दिवस) Avg. length of lactation (Days)	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	1160	0	0
		क) देशी Indigenous	995	1700	0
		ड) महिष Buffalo	618	0	0
4	पहिल्या वेताचे सरासरी वय (दिवस) Avg. age at first calving (Days)	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	4934	0	0
		क) देशी Indigenous	6745	1400	0
		ड) महिष Buffalo	3319	0	0
5	दोन वेतांमधील सरासरी कालावधी (दिवस) Avg. intercalving period (Days)	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	2122	0	0
		क) देशी Indigenous	2043	510	0
		ड) महिष Buffalo	1197	0	0
6	वार्षिक दुध उत्पादन (लि. '०००) Milk production during the year (Ltrs. '000)	351.98	0.00	0	
7	वार्षिक दुध विक्री (लि. '०००) Milk sold during the year (Liters '000)	270.96	0.00	0	
8	दुध विक्रीतून मिळालेली रक्कम (रु. '०००) Receipt realised by sale of milk (Rs. '000)	11543.66	0.00	0	
9	पैदाशीसाठी विकलेल्या वळूंची संख्या No. of Males sold for breeding	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	37	0	4
		क) देशी Indigenous	78	46	0
		ड) महिष Buffalo	0	0	0
		एकूण Total	115	46	4
10	पैदाशीसाठी पुरविलेल्या वळूंची संख्या No. of Males supplied for breeding	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	1	0	2
		क) देशी Indigenous	4	46	7
		ड) महिष Buffalo	0	0	13
		एकूण Total	5	46	22
11	प्रक्षेत्रावर असलेली जमीन (हेक्टर्स) land of the farm (hectare)	एकूण जमीन (हेक्टर्स) Total land (hectare)			
		अ) पिकाखालील जमीन Land under cultivation	369.79	10.00	27.10
		ब) प्रक्षेत्रावरील जमीन Gross Cropped area	238.79	10.00	27.10
		क) रस्ते, इमारती, ताली इ. खालील जमीन Land under roads, buildings & Lakes etc.	463.07	6.00	15.57
		ड) गवतासाठी राखीव क्षेत्र Land reserved for hay	577.31	10.80	0.00
		इ) चराऊ क्षेत्र (हेक्टर्स) Grazing land (ha)	1001.02	14.00	17.97

तक्ता क्र. ३२ चालू / Table No. 32 Contd.

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load		वळूमाता केंद्रे BMF	पशुपैदास प्रक्षेत्र CBF	वळू संगोपन केंद्र BRC
1	2		3	4	5
12	वैरण उत्पादन (टन) Fodder production (Ton)	अ) ओला Green	10335.40	43.00	525.49
ब) सुका Dry		840.97	42.00	32.00	
क) वैरण उत्पादन प्रति हेक्टर्स (टन) Fodder production per hector (Ton)		244.08	25.30	50.64	
13	वाटलेल्या वैरणाच्या चान्यांचे बीज (कि.) Fodder seeds distributed (Kg.)		0.00	0.00	0.00
14	वाटलेल्या चान्यांचे संच ('०००) Grass sets distributed ('000)		3325.79	0.00	2000.00
15	विकत घेतलेली वाळलेली वैरण (टन) Dry fodder purchased (Ton)		0.00	83.78	111.40
16	वैरण खरेदीसाठी केलेला खर्च ('००० रु.) Expenditure incurred on purchase of fodder (Rs. '000)		0.00	0.00	920.57
17	मपविमंचे क्षेत्राकडून मिळालेली वैरण / चारा (टन) Fodder received from other farm of MLDB (Ton)		0.00	0.00	0.00
18	मपविमंचे क्षेत्राकडून मिळालेली वैरण / चारा किंमत ('००० रु.) Cost of Fodder received from other farm of MLDB (Rs. '000)		0.00	0.00	0.00
19	खाद्य व आंबोण खरेदी (टन) Feed & concentrates purchased (Ton)		998.35	50.81	59.25
20	खाद्य व आंबोण खरेदीत झालेला खर्च ('००० रु.) Expenditure incurred on purchase of Feed and concentrates (Rs. '000)		21351.01	121.85	650.33
21	महसुली जमा ('000 रु.) Revenue Receipts ('000 Rs.)		22937.50	556.00	329.50
	काल्पनिक जमा ('000 रु.) Notional Receipt ('000 Rs.)		57067.86	0.00	4425.00
	एकूण जमा ('000 रु.) Total Receipt ('000 Rs.)		80005.36	556.00	4754.50
22	झालेला खर्च ('००० रु.) Expenditure incurred (Rs. '000)	अ) पगार व भत्ते Pay & allowances	55989.13	311.82	5273.90
		ब) इतर Others	19643.22	78.19	3834.96
		एकूण Total	75632.35	390.01	9108.86

तक्ता क्र. ३३ / Table No.33

म. प. वि. मं. च्या वळूमाता व वळू संगोपन केंद्र, राज्यस्तरीय पशुपैदास केंद्रांचे रु. एक आवकेशी खर्चाचे गुणोत्तर (रु. हजारात)
Operating Cost of BMF, BRC & State level CBF in ratio with receipt of Rs. One (Rs. In Thousand)

(पगार व भत्ते वगळून / Excluding Pays & Allowances)

अ.क्र. Sr.No.	पशुपैदास प्रक्षेत्र Cattle Breeding Farm	ठिकाण Place	एकूण आवक Total Receipt			पगार व भत्ते सोडून खर्च Excl.pay & allowances	खर्चाचे एक रु. आवकेशी गुणोत्तर Expd. Ratio to receipt of Rs. One
			महसुली Revenue	काल्पनिक Notional	एकूण Total		
1	2	3	5	6	7	8	9
1	महाराष्ट्र पशुधन विकास	ताथवडे, पुणे Tathwade, Pune	5067.41	14220.00	19287.41	6775.51	0.35
2	मंडळ यांचे अंतर्गत वळूमाता	जत, सांगली Jath, Sangli	2453.00	2852.00	5305.00	681.50	0.13
3	संगोपन केंद्र Bull Mother	जुनोनी, सोलापूर Junoni, Solapur	3700.00	12000.00	15700.00	5446.00	0.35
4	Farm under Maharashtra Livestock Development Board	कोपरगाव, अहिल्यानगर Kopargaon, Ahilyanagar	1807.30	487.60	2294.90	1769.21	0.77
5		हिंगोली Hingoli	3997.00	6497.14	10494.14	2114.00	0.20
6		पोहरा, अमरावती Pohra, Amravati	2261.73	8176.11	10437.84	2506.71	0.24
7		वडसा, गडचिरोली Wadsa, Gadchiroli	3651.06	12835.01	16486.07	350.29	0.02
8	एकूण (१+७) Total (1+7)		22937.50	57067.86	80005.36	19643.22	0.25
9	महाराष्ट्र पशुधन विकास	छत्रपती संभाजीनगर Chh. Sambhajinagar	70.50	2558.00	2628.50	8.96	0.00
10	मंडळ अंतर्गत वळू संगोपन केंद्र BRC under MLDB	नागपूर Nagpur	259.00	1867.00	2126.00	3826.00	1.80
11	एकूण (९+१०) Total (9+10)		329.50	4425.00	4754.50	3834.96	0.81
12	एकूण (८+११) Total (8+11)		23267.00	61492.86	84759.86	23478.18	0.28
13	राज्यस्तरीय पशुपैदास प्रक्षेत्र CBF -State Sector	हेटीकुंडी, वर्धा Hetikundi, Wardha	556.00	0.00	556.00	78.19	0.14
एकूण (१२+१३) Total (12+13)			23823.00	61492.86	85315.86	23556.37	0.28

राज्यातील मान्यताप्राप्त कत्तलखान्यात कत्तल केलेल्या जनावरांची जिल्हानिहाय संख्या
Districtwise No. of Animals Slaughtered in Recognized Slaughter Houses

अ.क्र. Sr.No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	नोंदणीकृत कत्तलखान्यांची संख्या No. Of Registered Slaughter Houses	चालू कत्तलखान्यांची संख्या Registered Slaughter Houses in Working Condition	महिष Buffalo			एकूण Total	शेळ्या Goat	मेंढ्या Shee P	एकूण शेळ्या मेंढ्या Total Goat Sheep	डुकरे Pigs	Name of District / Region
				म्हैस Female	लहान Small	मोठे Big						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	बृहन्मुंबई	1	1	65420	59411	288	125119	433048	0	433048	17685	Mumbai
2	ठाणे	3	2	4410	0	9389	13799	14393	1155	15548	0	Thane
3	पालघर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Palghar
4	रायगड	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Raigad
5	रत्नागिरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		4	3	69830	59411	9677	138918	447441	1155	448596	17685	Mumbai Region
7	नाशिक	7	7	191635	0	3442	195077	0	0	0	0	Nashik
8	धुळे	4	2	0	0	0	0	0	0	0	0	Dhule
9	नंदुरबार	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Nandurbar
10	जळगाव	13	2	320	1718	468	2506	0	0	0	0	Jalgaon
11	अहमदनगर	7	3	252	0	715	967	0	0	0	0	Ahmednagar
नाशिक विभाग		34	14	192207	1718	4625	198550	0	0	0	0	Nashik Region
12	पुणे	10	5	42718	4335	0	47053	0	0	0	0	Pune
13	सातारा	1	1	90789	0	0	90789	0	0	0	0	Satara
14	सांगली	1	1	5289	0	0	5289	0	0	0	0	Sangli
15	सोलापूर	4	1	150836	0	0	150836	0	0	0	0	Solapur
16	कोल्हापूर	1	1	21869	0	0	21869	0	0	0	0	Kolhapur
पुणे विभाग		17	9	311501	4335	0	315836	0	0	0	0	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	3	3	440401	0	0	440401	8790	0	8790	0	Chh.Sambhajinagar
18	जालना	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Jalna
19	परभणी	1	1	130556	0	0	130556	0	0	0	0	Parbhani
20	बीड	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		16	4	570957	0	0	570957	8790	0	8790	0	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Latur
22	धाराशिव	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dharashiv
23	नांदेड	17	2	418	4046	29	4493	0	0	0	0	Nanded
24	हिंगोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Hingoli
लातूर विभाग		19	2	418	4046	29	4493	0	0	0	0	Latur Region
25	अमरावती	26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Amravati
26	अकोला	17	1	7336	0	0	7336	0	0	0	0	Akola
27	वाशीम	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Washim
28	बुलढाणा	51	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Buldhana
29	यवतमाळ	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Yavatmal
अमरावती विभाग		133	1	7336	0	0	7336	0	0	0	0	Amravati Region
30	नागपूर	3	3	1739	4826	0	6565	0	0	0	0	Nagpur
31	वर्धा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Wardha
32	भंडारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Bhandara
33	गोंदिया	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Gondia
34	चंद्रपूर	0	0	0	32	0	32	0	0	0	0	Chandrapur
35	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Gadchiroli
नागपूर विभाग		3	3	1739	4858	0	6597	0	0	0	0	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		226	36	1153988	74368	14331	1242687	456231	1155	457386	17685	Maharashtra

टिप:- उपरोक्त माहितीमध्ये APEDA अंतर्गत कत्तलखान्यात झालेल्या जनावरांच्या कत्तलसंख्येचाही समावेश करण्यात आलेला आहे. तसेच कत्तल केलेल्या जनावरांची संख्या दर्शविण्यासाठी संबंधित जिल्हा प्रत्येक महिन्याची २० ते १९ तारीख असा महिना घेतात. आयुक्त कार्यालयाचा अहवाल १ ते ३०/३१ तारीख असा अहवाल तयार होतो.

तक्ता क्र.३५ / Table No.35

राज्यातील पशुधन, पशुखाद्य, पशुजन्य पदार्थ व वैरणीच्या वार्षिक सरासरी किंमती दर्शविणारा तक्ता
Average Prices of Livestock, their Products & By-Products, Cattle feed, Fodder, etc.

अ. क्र. Sr. No.	बाब Particular	एकक Unit	वार्षिक सरासरी किंमत (रुपये) Average Price (In Rs.)		
			किमान Min.	कमाल Max.	
1	2	3	4	5	
1	वळू / Bull	प्रती नग / Per Unit	28728.48	43263.65	
2	बैल / Bullock	प्रती नग / Per Unit	33416.51	54315.29	
3	गायीची नर वासरे / Male Cow Heifer	प्रती नग / Per Unit	9285.44	15075.33	
4	म्हशीची नर पारडे / Male Buffalo Heifer	प्रती नग / Per Unit	6964.17	10059.16	
5	रेडे / He Buffalo	प्रती नग / Per Unit	24607.04	40824.29	
6	दुभती म्हैस / Milking Buffalo	प्रती नग / Per Unit	54282.60	79234.04	
7	दुभती गाय / Milking Cow	प्रती नग / Per Unit	37871.99	59039.24	
8	कालवड / Cow Calf	प्रती नग / Per Unit	18009.85	28031.35	
9	वगार - पारडी / Buffalo Heifer	प्रती नग / Per Unit	14800.59	21857.29	
10	मेंढी / Sheep	प्रती नग / Per Unit	8327.22	12583.76	
11	शेळी / Goat	प्रती नग / Per Unit	8243.40	12476.91	
12	कुक्कुट पक्षी / Poultry Birds	अ. पिल्लू / Chick	प्रती नग / Per Unit	27.83	37.28
		ब. तलंगा / Pullet	प्रती नग / Per Unit	150.23	220.22
		क. लहान कोंबडा / Cockerels	प्रती नग / Per Unit	179.72	259.79
		ड. कोंबडी / Hen	प्रती नग / Per Unit	364.62	463.46
		इ. कोंबडा / Cock	प्रती नग / Per Unit	472.30	618.19
13	गायीचे दुध / Cow milk	प्रती लिटर / Per Liter	38.02	46.42	
14	म्हशीचे दुध / Buffalo milk	प्रती लिटर / Per Liter	52.66	71.06	
15	मांस (मटण) / Meat	प्रती किलो. / kg.	585.53	656.36	
16	गुरांचे मांस / Beef	प्रती किलो. / kg.	150.86	250.80	
17	डुकराचे मांस / Pork	प्रती किलो. / kg.	204.91	243.49	
18	लोकर / Wool	प्रती किलो. /kg.	25.01	50.00	
19	कोंबडीची अंडी / Poultry Eggs	प्रती नग / Per Unit	6.21	8.25	
20	खते / Manure	प्रती बैलगाडी / Per Cart	1155.60	1419.85	
21	कातडी / चामडे / Skin / Hide	अ. गोजातीय जनावरे / Cattle	प्रती नग / Per Unit	375.05	580.48
		ब. महिष / Buffalo	प्रती नग / Per Unit	855.49	1031.57
		क. मेंढी / Sheep	प्रती नग / Per Unit	173.96	234.63
		ड. शेळी / Goat	प्रती नग / Per Unit	185.75	241.90
22	हिरवे गवत / Green Fodder	प्रकार १ / Type 1	प्रती किलो. / Per Kilo.	6.75	7.80
		प्रकार २ / Type 2	प्रती किलो. / Per Kilo.	4.70	5.50
		प्रकार ३ / Type 3	प्रती किलो. / Per Kilo.	2.15	2.90
23	वाळलेले गवत / Dry Fodder	प्रकार १ / Type 1	प्रती किलो. / Per Kilo.	5.00	6.25
		प्रकार २ / Type 2	प्रती किलो. / Per Kilo.	3.90	4.50
		प्रकार ३ / Type 3	प्रती किलो. / Per Kilo.	1.91	2.70
24	पोष्टिक पशुखाद्य / Nutritive Cattle Feed	प्रकार १ / Type 1	प्रती किलो. / Per Kilo.	27.00	32.00
		प्रकार २ / Type 2	प्रती किलो. / Per Kilo.	24.00	26.00
		प्रकार ३ / Type 3	प्रती किलो. / Per Kilo.	20.00	22.00

टीप : अ. क्र. २१ मध्ये नैसर्गिकरीत्या मृत गोजातीय जनावरांच्या कातडी / चामड्यांच्या किंमतीचा समावेश आहे.

Note : In Sr. No. 21, Price of Skin / Hide is of naturally Dead Cattle.

आधार : जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त यांचेमाफत मान्यताप्राप्त मासिक बाजारातून प्राप्त वस्तूंच्या मासिक किंमतींचा अहवाल

Source : Monthly Reports from DD Commissioner, AHD from various Cattle Market Places in the State.

तक्ता क्र. ३६ / Table No.36

महाराष्ट्र पशु व मत्स्यविज्ञान विद्यापीठ, नागपूर येथे झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा

Summary of workload at Maharashtra Animal & Fisheries Science University, Nagpur

अ. क्र.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	पदवी Graduation	पदव्युत्तर Post	आचार्य Acharya
1	2	3	4	5
१	पशुवैद्यकीय महाविद्यालयामध्ये प्रवेश दिलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या No. of students admitted in Veterinary colleges			
	अ) मुंबई /A)Mumbai	111	47	4
	ब) शिरवळ /B)Shirval	67	32	0
	क) परभणी/C) Parbhani	85	32	0
	ड) उदगीर/D) Udgir	65	24	0
	इ) नागपूर/E) Nagpur	87	31	4
	ई)अकोला /F)Akola	0	27	0
	एकूण (अ+ ब+ क+ ड+ इ+ ई) /Total (A + B + C + D + E + F)	415	193	8
२	अ) दुग्ध तंत्रज्ञान महाविद्यालय, उदगीर College of Dairy Science, Udgir	29	0	0
	ब) दुग्ध तंत्रज्ञान महाविद्यालय, वरुड (पुसद) College of Dairy Science, Warud (Pusad)	32	0	0
	एकूण (अ+ब)/ Total (A+B)	61	0	0
३	अ) मत्स्य विज्ञान महाविद्यालय, नागपूर Fisheries Science University, Nagpur	26	0	0
	ब) मत्स्य विज्ञान महाविद्यालय, उदगीर Fisheries Science University, Udgir	28	0	0
	एकूण (अ+ब)/Total (A+B)	54	0	0

आधार: महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ नागपूर

Source: Maharashtra Animal & Fisheries Science University, Nagpur

तक्ता क्र. ३७ / Table No. 37

महाराष्ट्र राज्यातील विभागवार वार्षिक / मासिक सरासरी दूध संकलन माहिती (लाख लिटर्स)

Regionwise Annual / Monthly Average Milk Procurement in Maharashtra State (Lakhs Ltrs.)

अ. क्र. Sr.	विभाग / Region	एकूण संकलन / Total Procurement				वार्षिक सरासरी / Annual Average			
		शासकीय Government	सहकारी Co-Operative	खाजगी Private	एकूण Total	शासकीय Government	सहकारी Co-Operative	खाजगी Private	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	मुंबई / Mumbai	0.00	0.58	0.15	0.73	0.00	0.58	0.15	0.73
2	नाशिक / Nashik	0.00	9.48	35.44	44.92	0.00	9.48	35.44	44.92
3	पुणे / Pune	0.00	29.16	52.56	81.72	0.00	29.16	52.56	81.72
4	छ.संभाजीनगर/Chh. Sambhajinagar	0.00	2.43	10.82	13.25	0.00	2.43	10.82	13.25
5	अमरावती / Amravati	0.00	0.05	2.33	2.38	0.00	0.05	2.33	2.38
6	नागपूर / Nagpur	0.00	0.61	5.56	6.17	0.00	0.61	5.56	6.17
	एकूण महाराष्ट्र राज्य / Total Maharashtra State	0.00	42.31	106.86	149.17	0.00	42.31	106.86	149.17

टीप : छ.संभाजीनगर विभागात छ.संभाजीनगर, जालना, परभणी, बीड, लातूर, धाराशिव, नांदेड, व हिंगोली या जिल्हांचा समावेश आहे.

Note: Chh.Sambhajinagar region includes Chh.Sambhajinagar, Jalna, Parbhani, Beed, Latur, Dharashiv, Nanded & Hingoli

आधार : आयुक्त, दुग्ध व्यवसाय विकास, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई - ४०० ०१८

Source: Commissioner, Dairy Development, Maharashtra State, Mumbai- 400 018

तक्ता क्र. ३८ / Table No. 38

राज्यातील विविध योजनांतर्गत एकूण लाभार्थी व महिला लाभार्थी

Beneficiaries & No. of Women beneficiaries under various Schemes in the state

अ.क्र. Sr. No.	योजनेचे नाव Name of Scheme	विभाग Region	मुंबई Mumbai	नाशिकN ashik	पुणे Pune	छ.संभाजी नगर Sambhaji nagar	लातूर Latur	अमरावती Amrawati	नागपूर Nagpur	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	संकरित कालवडी व म्हशींच्या सुधारित पारड्याची जोपासना योजना Scheme of Rearing of Cross bred cow and improved Buffalo heifers	एकूण Total	170	745	125	0	0	217	252	1509
		महिला Female	64	215	34	0	0	65	61	439
2	दुभत्या जनावरांच्या गटाचा पुरवठा योजना Scheme of supply of Milch Animals	एकूण Total	570	87	1186	554	151	510	1009	4067
		महिला Female	154	28	338	165	38	146	248	1117
3	दुभत्या जनावरांना खाद्यानुदान योजना Scheme of Feed subsidy to the milch animals	एकूण Total	60	20	7287	0	0	0	2132	9499
		महिला Female	7	20	2303	0	0	0	472	2802
4	तलंगांचे गट वाटप योजना Scheme of Pullets distribution	एकूण Total	0	0	774	0	110	0	500	1384
		महिला Female	0	0	231	0	36	0	52	319
5	अनुसूचित जातीच्या कुटुंबांना शेळ्यांचे गट वाटप योजना Scheme of Goat units dist. to Scheduled Caste Families	एकूण Total	121	117	547	587	730	1960	1159	5221
		महिला Female	24	61	162	135	439	584	315	1720
6	विशेष पशुधन उत्पादन योजना Scheme of Special Livestock Production Programme	एकूण Total	0	78	0	0	0	0	2010	2088
		महिला Female	0	23	0	0	0	0	653	676
	एकूण योजना Total of All Schemes	एकूण Total	921	1047	9919	1141	991	2687	7062	23768
		महिला Female	249	347	3068	300	513	795	1801	7073

पशुसंवर्धन क्षेत्राचे
राज्य उत्पन्नातील
योगदान

तक्ता क्र. ३९ / Table No. 39

सन २०२३-२४ मध्ये महाराष्ट्र राज्यातील पशुसंवर्धन क्षेत्रापासून मिळणारे स्थूल मूल्य (चालू व स्थिर किंमतीनुसार)

Gross State Value of Output from AHD in Maharashtra (According to Current & Constant Prices) for 2023-24

अ. क्र. Sr. No.	बाब Particulars	एकक Unit		उत्पादन Production	किंमत रुपये Price Rs.		मूल्य (रु. लाख) Value (Rs. Lakhs)			
		उत्पादन Prod.	किंमत रु. Price Rs.		चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant		
1	2	3	4	5	6	7	8	9		
1	दूध / Milk	अ) गाईचे दूध / Cow Milk	000' Tonne	Rs./Tonne	10354.23	45119.88	29228.68	4671817.30	3026405.05	
		ब) म्हशीचे दूध / Buffalo Milk	000' Tonne	Rs./Tonne	5334.62	62090.29	36067.11	3312279.17	1924042.45	
		क) शेळीचे दूध / Goat Milk	000' Tonne	Rs./Tonne	356.56	38603.36	22369.38	137643.25	79759.75	
		ड) सांडणीचे दूध Camel Milk	000' Tonne	Rs./Tonne	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		एकूण / Total			16045.41			8121739.72	5030207.25	
2	अंडी / Eggs	अ) कोंबडीची अंडी / Hen Eggs	000' Nos	Rs./000'	6161014.76	6061.19	3399.43	373430.83	209439.64	
		ब) बदकाची अंडी / Duck Eggs	000'Nos	Rs./000'	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		एकूण /Total			6161014.76			373430.83	209439.64	
3	लोकर व केस गट / Wool & Hair Group	अ) लोकर / Wool	Tonne	Rs./Tonne	1601.29	310536.93	129473.59	4972.58	2073.24	
		ब) शेळीचे केस / Goat Hair	Tonne	Rs./Tonne	438.19	214740.55	60435.60	940.97	264.82	
		क) उंटाचे केस / Camel Hair	Tonne	Rs./Tonne	0.72	36612.39	23669.00	0.26	0.17	
		ड) डुकराचे केस / Pig Bristles	Tonne	Rs./Tonne	179.23	842908.23	338373.61	1510.73	606.46	
		एकूण /Total			2219.42			7424.55	2944.70	
4	शेण गट / Dung Group	अ) शेण इंधन / Dung Fuel	000' Tonne	Rs./Tonne	3066.48	3292.64	854.74	100968.39	26210.47	
		ब) शेणखत / Dung Manure	000' Tonne	Rs./Tonne	30914.08	3078.90	890.19	951812.63	275193.76	
		एकूण / Total			33980.56			1052781.02	301404.22	
5	रेशीम व मध / Silk & Honey	अ) तुली / Mulberry	000' Kg	Rs./Kg.	4902.70	483.00	210.43	23680.04	10316.53	
		ब) एरा / Ere	000' Kg	Rs./Tonne	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		क) तसार / Tassar	lakh	Rs. Kahan	0.18	6000.00	1280.00	1096.75	233.97	
		ड) मुगा / muga	Lakh Nos	Rs./000	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		इ) मध, मधमाशी मण/ Honey, Bee Wax	Kg.	Rs./Kg	2101056.00	319.14	103.19	6705.21	2168.09	
		एकूण / Total						31482.00	12718.59	
6	मांस (गुरेवर्गीय) / Meat (Bovines & Ovines)	अ) गुरे / Cattle (Adj. prod.)	00' Tonne	Rs./Tonne	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		ब) म्हैस / Buffalo (Adj. prod.)	00' Tonne	Rs./Tonne	2124.66	168550.97	93873.65	358114.35	199450.06	
		क) शेळी / Goat (Adj. prod.)	00' Tonne	Rs./Tonne	1219.89	665580.39	271836.32	811933.13	331609.70	
		ड) मेंढी / Sheep (Adj. prod.)	00' Tonne	Rs./Tonne	109.93	618730.33	261150.27	68017.63	28708.50	
		इ) डुकरे / Pig (Adj. prod.)	00' Tonne	Rs./Tonne	252.50	232244.52	112376.57	58641.47	28374.95	
		फ) खाण्यायोग्य आतडी / Edible Offals & Glands	% of Meat						69675.79	29375.55
		एकूण / Total			3706.98				1366382.37	617518.77
		कुक्कुट मांस / Poultry Meat	अ) कत्तल केलेले मोठे पक्षी / Slaughtered Adult Fowls	000' Nos	Rs./Bird	23864.58	296.58	172.35	70776.59	41129.42
ब) कत्तल केलेली मोठी बदके / Slaughtered Adult Ducks	000' Nos	Rs./Bird	5.00	493.93	97.44	24.71	4.88			
क) कत्तल केलेली कोंबड्या, बदक पिल्ले / Slaughtered Chickens, Ducklings	000' Nos	Rs./Bird	515125.77	125.12	76.33	644515.05	393197.00			
ड) इतर कत्तल केलेले कुक्कुट / Slaughtered Other Poultry	000' Nos	Rs./Bird	1724.53	144.58	87.00	2493.37	1500.34			
एकूण / Total			540719.89				717809.71	435831.64		

तक्ता क्र. ३९ चालू / Table No. 39 Contd.

अ. क्र. Sr. No.	बाब Particulars	एकक Unit		उत्पादन Production	किंमत रुपये Price Rs.		मूल्य (रु. लाख) Value (Rs. Lakhs)		
		उत्पादन Prod.	किंमत रु. Price Rs.		चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
मांस उत्पादने (सर्व जनावरे) / Meat Products (All Animals)	अ) डोके व पाय / Heads & Legs	% of Meat					57660.41	24960.84	
	ब) कतल केलेल्या जनावरांची चरबी / Fats from Slaughtered Animals	% of Meat					32582.55	14473.18	
	क) मृत जनावरांची चरबी / Fats from Fallen Animals	M.T.	Rs./MT	323.74	83129.70	38464.94	269.12	124.53	
	एकूण / Total						90512.09	39558.55	
मांस उप-उत्पादने (कातडे /चामडे) / Meat By-Product (Hide & Skines)	अ) गुरांचे कातडे / Cattle Hide (Fallen)	000' Nos	Rs./Hide	486.56	597.95	636.51	2909.39	3096.99	
	ब) म्हशीचे कातडे/Bufaloe Hide(Fallen)	000' Nos	Rs./Hide	393.17	597.20	641.80	2347.97	2523.34	
	क) शेळीचे कातडे / Goat Skin (Fallen)	000' Nos	Rs./Skin	491.72	0.27	0.32	1336.85	1561.61	
	ड) मेंढीचे कातडे / Sheep Skin (Fallen)	000' Nos	Rs./Skin	177.27	0.38	0.26	668.24	454.62	
	इ) कतल केलेल्या जनावरांचे चामडे / Hide & Skin From Slaughtered Animals	% Value of Meat					51098.31	24450.36	
	फ) उपउत्पादने / By- Products	% Value of Meat					37267.94	16482.66	
	एकूण / Total						95628.71	48569.57	
एकूण मांस वर्ग / Total Meat Group							2270332.87	1141478.53	
घट / वाढ Decrement / Increment									
7	संकरित जनावरे Crossbred Cattle	बैल / Bullock	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		गाय / Cow	000' No's	Rs/Animal	158.22	46670.29	22368.24	73842.42	35391.36
		वासरे / Young Stock	000' No's	Rs/Animal	67.35	12191.19	6056.62	8210.23	4078.87
		न व्यालेले / Not Calved	000' No's	Rs/Animal	1.38	19459.76	8336.70	269.36	115.39
	देशी जनावरे / Indigenous Cattle	बैल / Bullock	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		गाय / Cow	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		वासरे / Young Stock	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		न व्यालेले / Not Calved	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	म्हैस / Buffalo	रेडे / He Buffalo	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		म्हैस / Buffalo	000' No's	Rs/Animal	1.04	58284.60	25976.59	608.86	271.36
		वासरे / Young Stock	000' No's	Rs/Animal	17.96	10850.38	5921.36	1948.25	1063.22
		न व्यालेले / Not Calved	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	शेळीवर्गीय / Ovines	शेळी / Goat	000' No's	Rs/Animal	442.11	7834.55	2630.06	34637.37	11627.78
		मेंढी / Sheep	000' No's	Rs/Animal	16.23	7864.18	2019.51	1276.37	327.77
		डुकरे / Pigs	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

तक्ता क्र. ३९ / Table No. 39 Contd.

अ. क्र. Sr. No.	बाब Particulars		एकक Unit		उत्पादन Production	किंमत रुपये Price Rs.		मूल्य (रु. लाख) Value (Rs. Lakhs)	
			उत्पादन Prod.	किंमत रु. Price Rs.		चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant
1	2		3	4	5	6	7	8	9
	कुक्कुट मांस / Poultry Meat	मोठे पक्षी / Adult Fowls	000' No's	Rs/Animal	4179.57	710.48	363.46	14149.48	7278.55
		मोठी बदके / Adult Ducks	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		कोंबड्या व बदकांची पिल्ले / Chicken & Ducklings	000' No's	Rs/Animal	1.11	97.08	60.56	1.07	0.67
		इतर कत्तल केलेले कुक्कुट / Other slaughtered poultry	000' No's	Rs/Animal	829.20	131.36	87.00	1089.22	721.41
इतर / Others	उंट / Camal	000' No's	Rs/Animal	0.13	21054.81	13611.41	27.51	17.78	
	घोडे व शिंगरे / Horses & Ponies	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
	खेचर, याक, मिथुन / Mules, Yaks, Mithuns	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
	गाढव / Donkey	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
एकूण / Total				5714.30			136060.14	60894.15	
8	एकूण / Grand Total (GSVO)							11993251.14	6759087.08
9	Less : Inputs	Market Charges			0.00	0.00	0.00	953.73	953.73
		Repairs & Maintenance			0.00	0.00	0.00	80254.60	51507.54
		Feed For Livestock			0.00	0.00	0.00	1902382.11	976013.40
	Total Input (Excluding FISIM)				0.00	0.00	0.00	1983590.44	1028474.67
10	Grand Total (GSVA)							10009660.70	5730612.42

आधार : राष्ट्रीय उत्पन्न शाखा, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

Source : National Income Section, Directorate of Economics & Statistics, Maharashtra State, Mumbai

तक्ता क्र. ४० / Table No.40

पशुसंवर्धन क्षेत्रापासून मिळणारे स्थूल राज्य मूल्य, स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी व स्थूल राज्य उत्पन्न (चालू किंमतीनुसार) आणि पशुसंवर्धन क्षेत्रापासून मिळणारे स्थूल मूल्यवृद्धी व स्थूल उत्पन्न (चालू किंमतीनुसार)

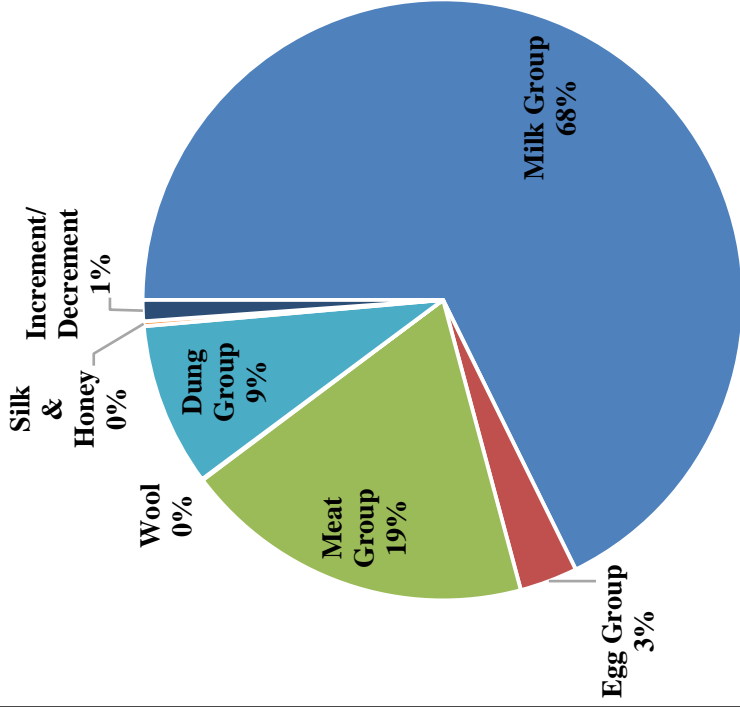
GSVO, GSVA from AHD and GSDP, GVA from AHD & GDP at Current Prices (Rs Crore)

अ. क्र. Sr. No.	वर्ष Year	पशुसंवर्धनपासून स्थूल राज्य मूल्य Gross State Value of Output of AH in Maharashtra		पशुसंवर्धनपासून स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी Gross State Value Added of AH		स्थूल राज्य उत्पन्न Gross State Domestic Product		देशांतर्गत पशुसंवर्धन स्थूलमूल्य वृद्धी Gross Value Added of AH		देशांतर्गत स्थूल उत्पन्न Gross Domestic Product	
		चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant
1	2	3	4	5	6	7	८	९	१०	११	१२
1	2011-12	37,621	37,621	28,557	28,557	1,280,369	1,280,369	327,334	327,334	8,736,329	8,736,329
2	2012-13	43,236	38,798	32,826	29,638	1,459,629	1,357,942	368,823	344,375	9,944,013	9,213,017
3	2013-14	46,916	39,237	35,171	29,955	1,649,647	1,451,615	422,733	363,558	11,233,522	9,801,370
4	2014-15	52,524	40,575	39,917	31,140	1,779,138	1,543,165	510,411	390,449	12,467,959	10,527,674
5	2015-16	57,656	42,221	44,120	32,642	1,966,225	1,654,284	582,410	419,637	13,771,874	11,369,493
6	2016-17	66,294	46,105	51,383	36,388	2,198,185	1,807,046	672,611	461,572	15,391,669	12,308,193
7	2017-18	72,246	49,382	57,744	39,478	2,352,782	1,888,706	785,683	497,830	17,090,042	13,144,582
8	2018-19	74,626	52,123	60,251	42,567	2,528,854	1,957,381	882,009	540,970	18,899,668	13,992,914
9	2019-20	81,407	54,133	65,458	44,460	2,656,806	2,046,614	977,918	581,714	20,103,593	14,534,641
10	2020-21	93,134	59,011	76,980	49,130	2,610,651	1,852,132	1,113,089	617,799	19,854,096	13,694,869
11	2021-22	100,518	61,175	82,765	51,154	3,143,821	2,058,845	1,238,401	657,269	23,597,399	15,021,846
12	2022-23	109,029	63,674	89,498	53,512	3,641,543	2,255,708	1,364,763	690,067	26,890,473	16,164,913
13	2023-24	119,933	67,591	100,027	57,263	4,055,847	2,435,259	1,505,615	727,481	30,122,956	17,650,591

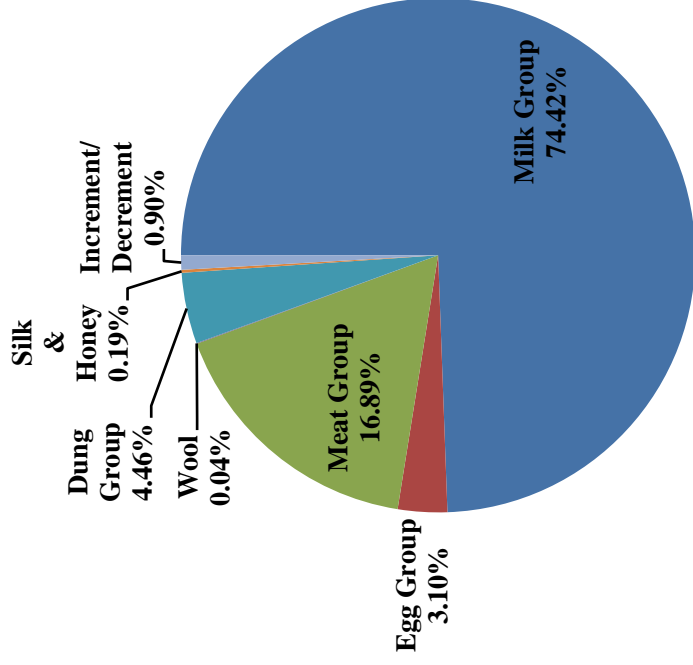
आधार : राष्ट्रीय उत्पन्न शाखा, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

Source : National Income Section, Directorate of Economics & Statistics, Maharashtra State, Mumbai

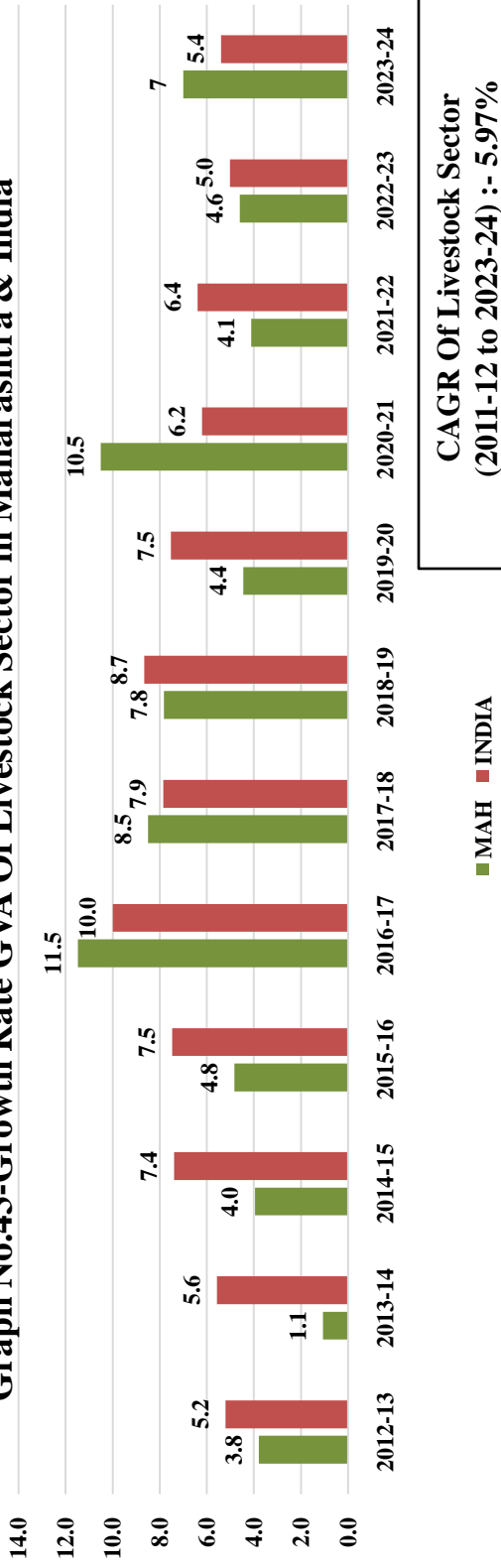
**Graph No.41-GSVO from AHD
(Current Value) (2023-24)**

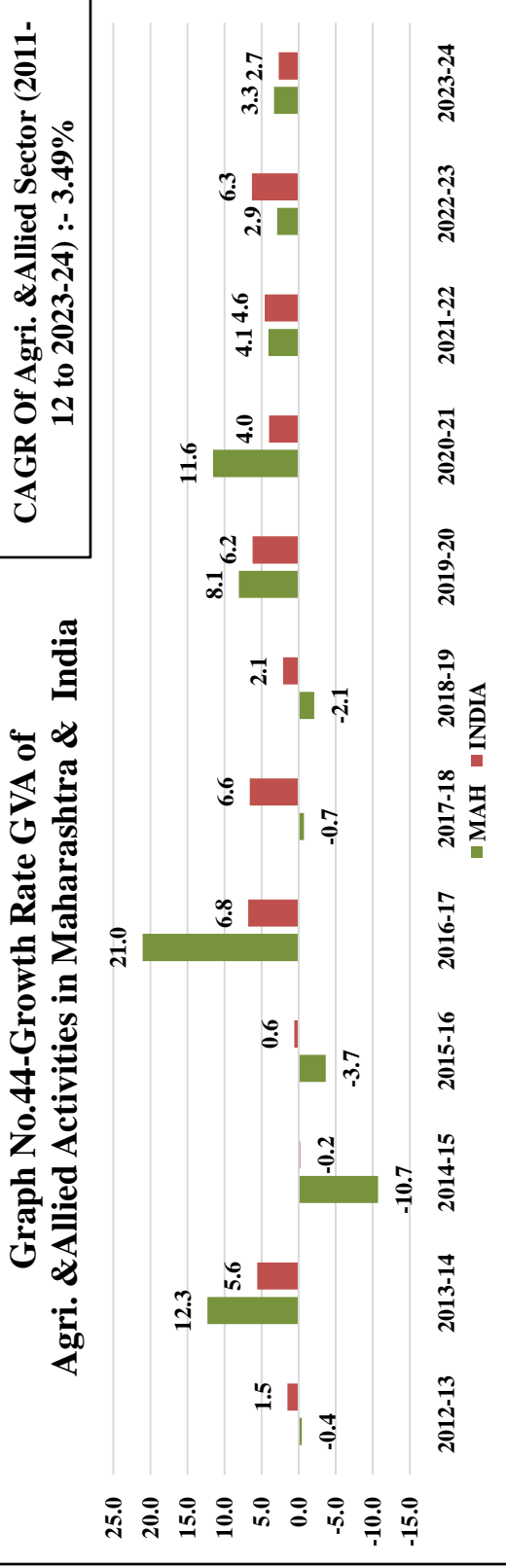
**Graph No.42-GSVO from AHD
(Constant Value) (2023-24)**

Graph No.43-Growth Rate GVA Of Livestock Sector in Maharashtra & India

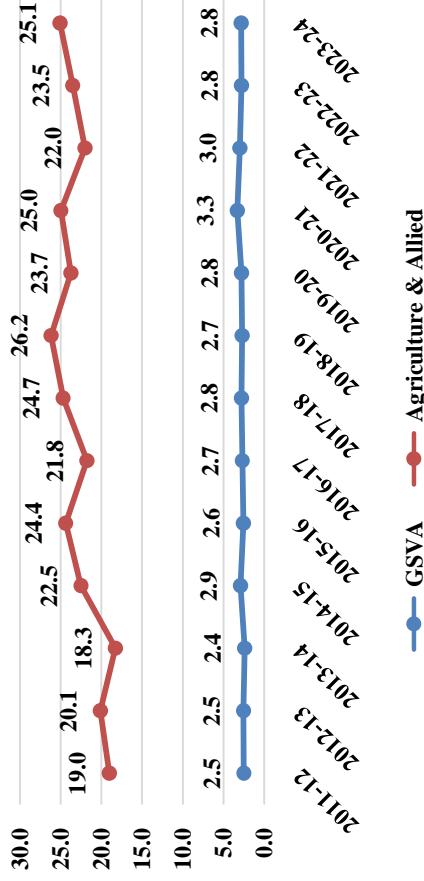

Graph No.44-Growth Rate GVA of Agri. & Allied Activities in Maharashtra & India

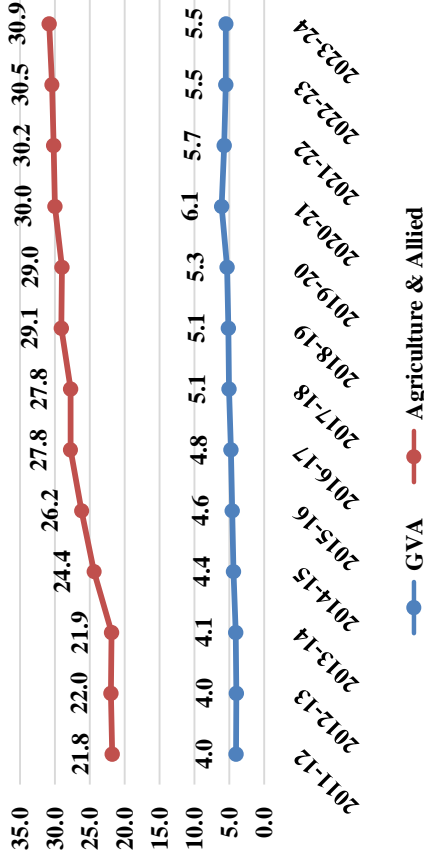

**% Of Livestock In GSVA, GVA and in Agriculture & Allied Sector
% Of Agriculture & Allied Sector In GVA(IND) and GSVA(MAH)**

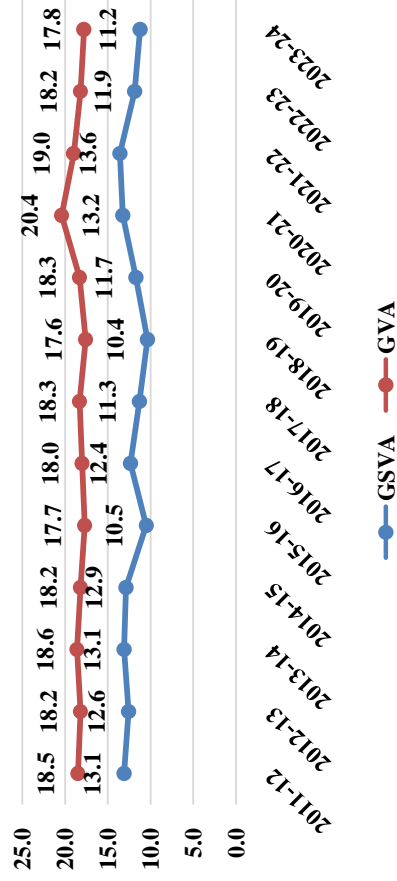
Graph No.45-Share of Livestock in GSVA & Agriculture & Allied In Maharashtra

Graph No.46-Share of Livestock in GVA & Agriculture & Allied In India

Graph No.47-Contribution Of Agriculture & Allied in India & Maharashtra

The livestock sector in Maharashtra plays a pivotal role in the state's economy, contributing significantly to both rural livelihoods and the agricultural GDP. It has demonstrated notable growth in recent years.

